

Knjižničarske novice

letnik 30; številka 5, 2020

NARODNA IN
UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

3	Uporaba družbenih omrežij in aplikacij med učenci 3. vzgojno-izobraževalnega obdobja
7	Facebook, Instagram in Twitter osrednjih območnih knjižnic med karanteno zaradi COVID-19
10	Virtualna šolska knjižnica OŠ Komenda Moste med poukom na daljavo
14	Delo na daljavo v naši šolski knjižnici
18	Narodna in visokošolske knjižnice v letu 2019
22	»Uporabnik prihodnosti danes«
26	Resda ni primerjave s knjigo v roki, a včasih nova tehnologija le pride prav
29	Knjižnice v pokoronskem času
30	Intervju: mag. Zoran Krstulović
34	Intervju: Dragan Živadinov
37	Intervju: mag. Katja Kraškovic
40	Strateške usmeritve na področju IKT v splošnih knjižnicah za obdobje 2019–2028
42	»Igrača ni samo igrača«
46	Bodi kul, beri ful
48	Kako smo sodelovali ... in pridobivali domoznansko gradivo
50	Beremo domače v sezoni 2019/2020
52	Kolumna: Branje knjig ni le užitek, ampak tudi zdravilo

*»Ko enkrat
sprejmemo svoje
meje, gremo preko
njih.«*

(A. Einstein)

Knjižnice, knjižničarji in uporabniki se zbuja v novo realnost. Prevetriti moramo ustaljene navade, pridobiti nova znanja, sprejeti družbena omrežja, se prilagoditi razmeram, ki od nas zahtevajo delo na daljavo, in se spopasti z dvomi, ali smo oziroma bomo ubrali pravo, novo pot. Ampak kot pravi A. Einstein: »Svet, kot smo ga ustvarili, je proces našega razmišljanja. Ne moremo ga spremeniti, ne da bi spremenili svoje razmišljanje.« Prišel je torej čas tudi za nas knjižničarje, da spremenimo svoje poglede in se vprašamo, kakšna bo knjižnica v novi realnosti. Nekaj odgovorov na to vprašanje vam ponujajo tudi pisci tokratne številke Knjižničarskih novic. Vabljeni k branju!

Mojca Trtnik
odgovorna urednica

ISSN 0353-9237

Izdala in založila: **Narodna in univerzitetna knjižnica**, Turjaška 1, 1000 Ljubljana; za knjižnico: **Viljem Leban**; odgovorna urednica: **Mojca Trtnik** (e-pošta: mojca.trtnik@nuk.uni-lj.si); uredniški odbor: **Branka Kerec Prekoršek, Ines Grlj, Bojana Medle, David Ožura, Veronika Potočnik, Sabina Šolar, Magdalena Svetina Terčon, Damjana Vovk**; lektorica: **Urša Fujs**; oblikoval in tehnično uredil: **Matej Zorec**; tisk: **COLLEGIUM GRAPHICUM, d. o. o.**, Ljubljana; ilustracija na naslovnici: **Matej Zorec**; Nova realnost; naklada: 260 izvodov
Navodila za pripravo prispevkov so dostopna na spletnem portalu Knjižničarskih novic. <http://old.nuk.uni-lj.si/knjiznicarskenovice/v2/ObvestiloAvtorjem.aspx>

Za nenamerne tiskarske napake se vam že vnaprej iskreno opravičujemo.

Naročila in odpoved tiskane in elektronske oblike Knjižničarskih novic knjiznicarske.novice@nuk.uni-lj.si oz. tel. št. 01/2001-148

Naročnina za tekoče leto: 50,00 EUR za tiskano obliko in 1 brezplačen dostop do elektronske oblike, 30,00 EUR za dostop do elektronske oblike.

Uporaba družbenih omrežij in aplikacij med učenci 3. vzgojno-izobraževalnega obdobja

Živimo v času pogostih sprememb, pri čemer je na vsakem koraku življenje prepleteno s sodobno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (IKT). Z razcvetom IKT so se pojavila tudi družbena omrežja, ki so hote ali nehoti postala pomemben del vsakdanjega življenja, tudi šolskega. Še posebno dojemljivi za tovrstne ponudbe so najstniki (z vrstniki se praktično ne družijo več v parku, temveč so svoje druženje preselili v virtualni svet).

Primož Bevc

Osnovna šola Savsko naselje
primoz.bevc@guest.arnes.si

Med raziskavami¹ različnih strokovnjakov² je zaslediti, da že več kot 90 odstotkov najstnikov uporablja eno ali več družbenih omrežij, več kot 75 odstotkov pa jih ima že ustvarjen profil na enem ali več družbenih omrežjih. Dandanes obstaja mnogo različnih strani, ki omogočajo druženja na daljavo. Samo predvidevamo lahko, kako se bodo družbena omrežja razvijala v prihodnosti, zagotovo pa bodo obstajala, dokler bo obstajalo človeštvo (Hendricks, 2019). Družbena omrežja³ so spletne storitve, aplikacije, platforme ali strani, ki omogočajo uporabnikom po celem svetu druženje in srečevanje na daljavo, izmenjavo fotografij, posnetkov in glasbe. Torej so družbena omrežja mreže oseb, ki naj bi se med seboj poznali, imajo skupne značilnosti in se družijo. Uporabniki – prijatelji na svojih osebnih profilih objavljajo dogodke, dejavnosti, fotografije in še kaj, s katerimi se predstavljajo, povezujejo, izmenjujejo informacije in tako sodelujejo v skupnosti (Družabna omrežja, 2019). Nekatera omrežja so splošno naravnana, druga so bolj specifična in usmerjena v določen segment,

združujejo ljudi s specifičnimi interesi (igralci računalniških iger ipd.). Ob vsem naštetem se na OŠ Savsko naselje že več let trudimo, da v učni proces vključujemo delavnice na temo varnosti na internetu in na družbenih omrežjih tako za učence kot starše. Leta 2019 smo v okviru raziskovalne naloge izvedli tudi anketo, s katero smo želeli preveriti, kakšno je stanje uporabe družbenih omrežij med učenci 3. vzgojno-izobraževalnega obdobja (VIO) naše šole.

Povzetki rezultatov raziskovalne naloge

Pri raziskovalnem delu smo uporabili anonimni anketni vprašalnik, ki je poleg demografskih vprašanj (starost, spol in razred) vseboval tudi 16 vprašanj o družbenih omrežjih. V raziskavi so sodelovali vsi učenci 3. VIO (7.–9. razred), od tega 49 deklet in 53 fantov (starost od 12 do 14 let).

Samo predvidevamo lahko, kako se bodo družbena omrežja razvijala v prihodnosti, zagotovo pa bodo obstajala, dokler bo obstajalo človeštvo (Hendricks, 2019).

¹<https://today.yougov.com/topics/lifestyle/articles-reports/2019/10/25/teens-social-media-use-online-survey-poll-youth> in <https://www.pewresearch.org/internet/2018/05/31/teens-social-media-technology-2018/>

²https://www.ris.org/c/1323/druzbeni_mediji/?preid=0

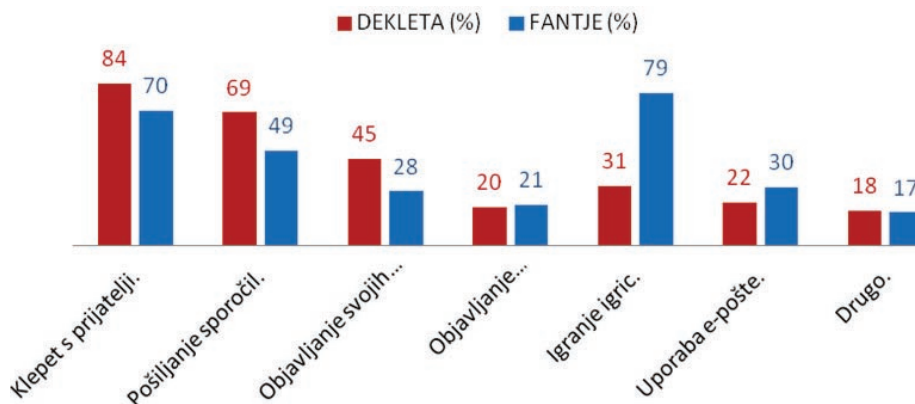
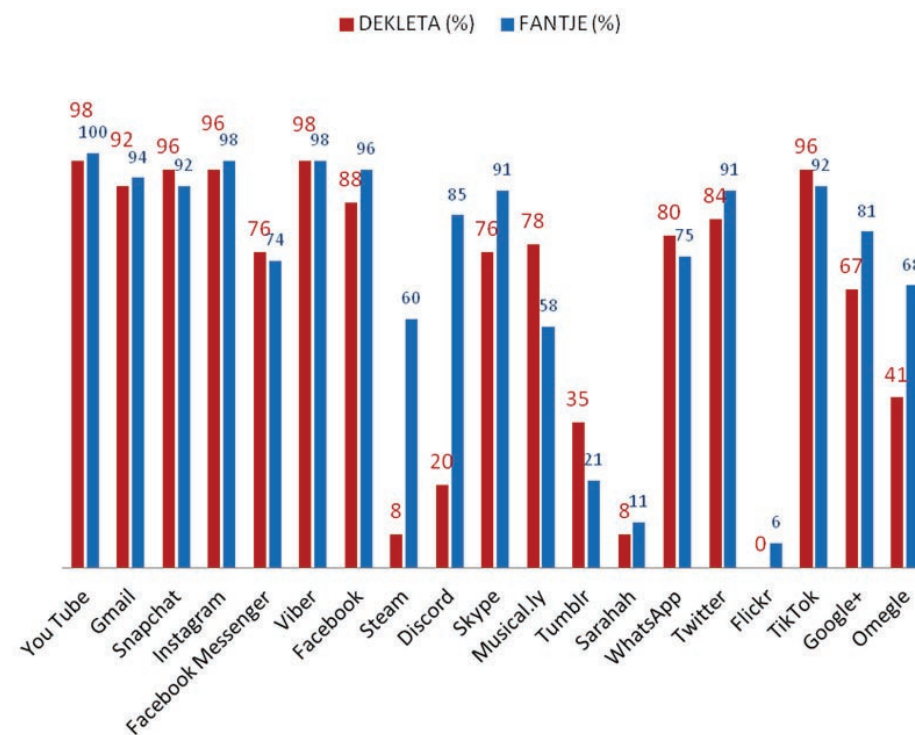
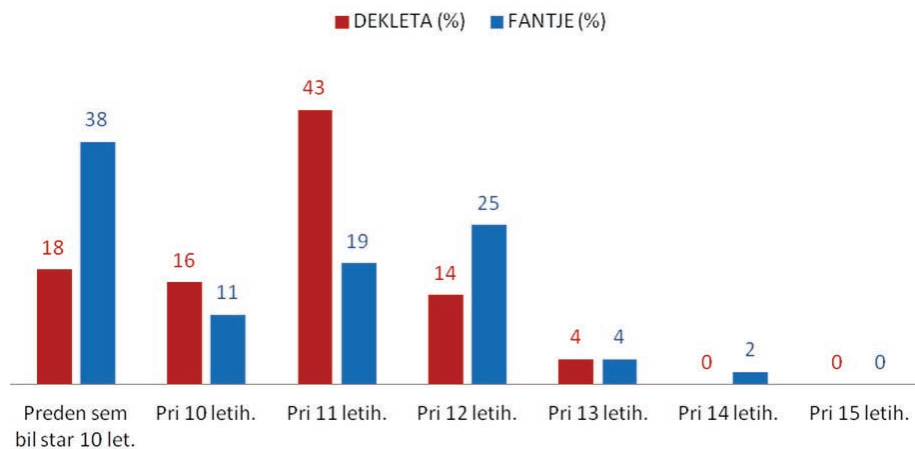
³V Lektorskem društvu Slovenije priporočajo uporabo besedne zveze družbena omrežja, saj je najbolj enoumna in nevtralna.

4 STROKOVNE TEME

■ Graf prikazuje starost učencev, ko so si prvič ustvarili račun na katerem od družbenih omrežij. V raziskovalni nalogi smo zapisali, da večina družbenih omrežij postavlja mejo za uporabnike na 13 let. A odgovori naših učencev so prikazali realno stanje – meja je nižja pri večini učencev. O vzrokih, čemu tako zgodaj ustvarijo račun, lahko le ugibamo (mogoče z naslednjo raziskavo raziščemo tudi te vidike). Razlogi za ustvarjanje profila na družbenih omrežjih so različni (zaradi družine, zaradi prijateljev, simpatije ...). Med zanimivejšimi odgovori so bili: »da sem na tekočem, kaj se v svetu dogaja«, »zaradi pogovorov med prijatelji«, »ker mi je bilo dolgčas«, »zaradi igrice«, »ker sem dobil telefon«.

■ Z grafa je razvidno, da učenci poznajo večino v anketi naštetih družbenih omrežij in aplikacij. Bistvene razlike poznavanja aplikacij med fanti in dekleti ni, razen pri omrežju Steam, ki ga pozna več fantov (to omrežje je namenjeno igralcem spletnih iger). Najmanj znane aplikacije pri obeh spolih so Tumblr, Sarahah in Flickr. Med največkrat uporabljenimi sta YouTube (vsi anketirani fantje in 96 % deklet) in Viber (87 % fantov in 80 % deklet). Pri vprašanju o pogostosti uporabe večina najbolj uporablja YouTube (47 % fantov in 27 % deklet) in Instagram (47 % deklet in 40 % fantov). Pri pogostosti uporabe družbenih omrežij je 41 % deklet ter 51 % fantov izbralo odgovor od ene do dve uri na dan. Drugi najpogostejši odgovor je bil več kot tri ure na dan, pri čemer prevladujejo dekleta s 37 %, fantje jim sledijo z 32 %. Ta odgovor je skrb vzbujajoč, saj govorimo o učencih, večinoma starih od 12 do 14 let. Vprašanje je, ali starši to vedo oziroma ali se zavedajo nevarnosti, ki jih takšno preživljanje popoldnevov prinaša.

■ Razlogi uporabe družbenih omrežij so v določenih odgovorih pokazali velike razlike glede na spol. Najvišji odstotek so pri odgovoru za klepet s prijatelji dosegla dekleta (84 %), fantje pa uporabljajo omrežja za igranje igrice (79 %).

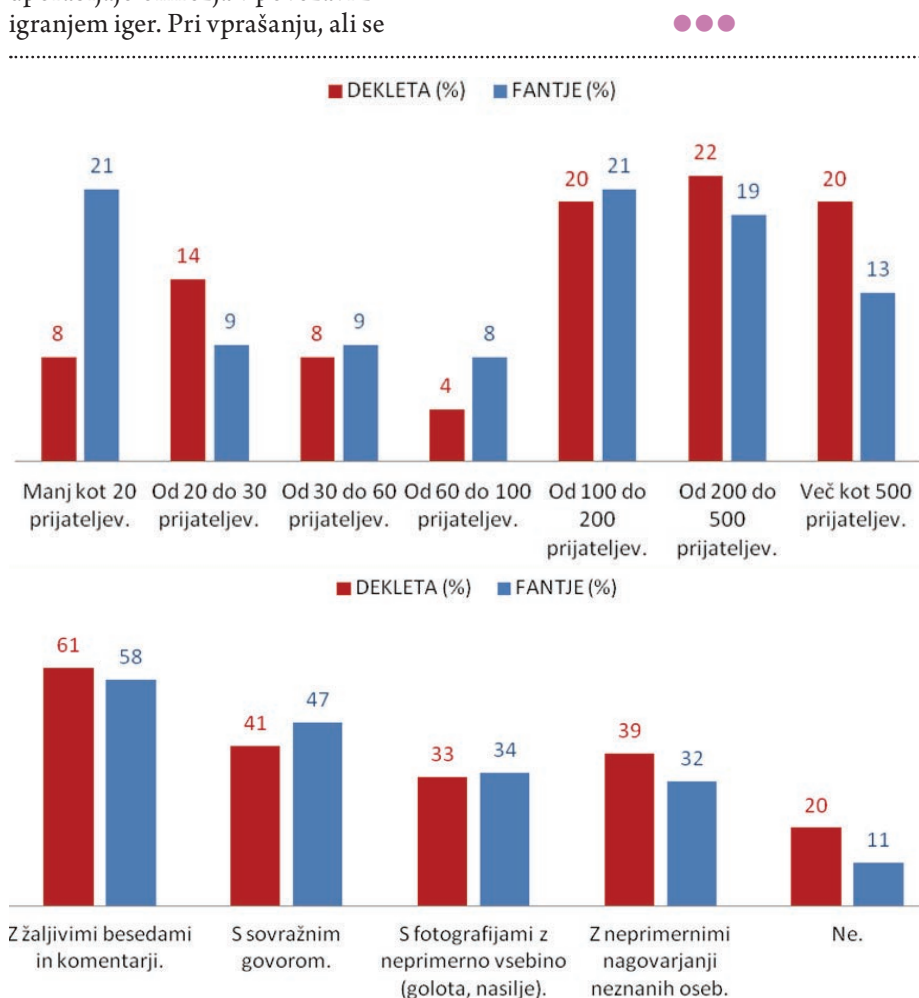
Pri načinu dostopanja do družbenih omrežij so se učenci v večini opredelili, da dostopajo do njih s pametnim telefonom (bistvenih razlik med spoloma ni bilo). Nižji odstotek učencev dostopa do družbenih omrežij z računalnikom ali tablico in drugo (Xbox, PS-konzola).

Na vprašanje, ali imajo na družbenih omrežjih tudi osebe, ki jih v živo niso nikoli spoznali, je 78 % deklet in 72 % fantov odgovorilo z da. To pomeni, da ima tri četrtine učencev stike oziroma možnost stika z ljudmi, ki jih ne poznajo. Pri vprašanju, ali so kdaj na omrežjih spoznali kakšno simpatijo, so bili odgovori glede na spol zelo podobni. Večina je izbrala odgovor ne. Na družbenem omrežju, ki ga najpogosteje uporabljajo, večina fantov pravi, da nima svojih staršev med prijatelji. Razlog lahko morda najdemo v tem, da fantje veliko uporabljajo omrežja v povezavi z igranjem iger. Pri vprašanju, ali se

zavedajo pasti in nevarnosti družbenih omrežij, je velika večina deklet (90 %) in fantov (94 %) odgovorila da. A se lahko ob tem vprašamo, ali to res drži glede na nekatere odgovore iz prejšnjih vprašanj. Pasti družbenih omrežij in aplikacij so večini učencem predstavili družinski člani (57 %) ali učitelji (55 %). Manj je bilo odgovorov, da so jim to predstavili prijatelji ali da so sami poiskali informacije o tem. Ti odgovori so tolažilni, saj pomeni, da se v družinah pogovarjajo o tem, prav tako je pomembno vlogo odigrala šola.

Na vprašanje, ali uporabljajo družbena omrežja tudi v šoli, je 27 % deklet in 19 % fantov odgovorilo z da. Glede na to, da v šoli uporaba telefonov ni dovoljena (razen v primerih, ko je to dogovorjeno z učiteljem in gre za izobraževalne namene), je takšen podatek zanimiv, saj pove, da skoraj tretjina deklet teh šolskih pravil ne upošteva.

Ob rezultatih skrb vzbuja dejstvo, da če so povprečni 12-letniki tri ure na družbenih omrežjih in imajo več kot 200 prijateljev, se zelo poveča tveganje za možnost zlorabe.

■ Zelo raznoliki odgovori so se pojavili pri vprašanju, koliko prijateljev imajo učenci na družbenih omrežjih. Ob rezultatih skrb vzbuja dejstvo, da če so povprečni 12-letniki tri ure na družbenih omrežjih in imajo več kot 200 prijateljev, se zelo poveča tveganje za možnost zlorabe.

■ Odstotki neprimernih vsebin, s katerimi so se anketiranci že srečali.

Kakšna družba bomo
čez 10 ali 20 let, ko
bodo vsi ti otroci
odrasli v različnih
službah, kakšna
bo komunikacija v
prihodnosti in ali bo
današnje vedenje
vplivalo na sam
razvoj družbe in če
bo, v kakšni smeri?

Zaključek

Z raziskovalno nalogo sem ugotovil precej zanimivih dejstev. Učenci 3. VIO si v večini že pred 13 letom ustvarijo profile na družbenih omrežjih, čeprav je omejitev pri omrežjih 13 let. Veliko učencev začne uporabljati družbena omrežja zaradi prijateljev, ker je to novodobni način druženja. Učenci največ uporabljajo Instagram in YouTube. Ne preseneča tudi dejstvo, da omrežja najpogosteje uporabljajo za klepet s prijatelji. Anketiranci menijo, da se zavedajo nevarnosti družbenih omrežij, a se je večina med njimi že srečala z neprimernimi spletnimi vsebinami. Predvsem me je presenetil odgovor, da v šoli kar tretjina deklet uporablja družbena omrežja (uporaba mobilnega telefona je v šoli prepovedana).

Sklepam lahko, da tretjina učenk 3. VIO zavestno krši šolska pravila. Skrb vzbujajoč je tudi podatek, da se učenci na družbenih omrežjih spoznavajo z neznanci (se z njimi pogovarjajo, si pišejo in še kaj). S tem ne bi bilo

nič narobe, če bi bili vsi v dejanskem življenju to, za kar se predstavljajo na spletu. Presenetljiv je tudi podatek, da polovica vseh vprašanih učencev uporablja družbena omrežja od ene do dve uri na dan, tretjina pa jih uporablja omrežja več kot tri ure na dan. Vprašanje, ki sledi, je, kakšna družba bomo čez 10 ali 20 let, ko bodo vsi ti otroci odrasli v različnih službah, kakšna bo komunikacija v prihodnosti in ali bo današnje vedenje vplivalo na sam razvoj družbe in če bo, v kakšni smeri. Pomembno se je zavedati, da so to odraščajoči otroci, ki se šele učijo o svetu in so lahko zelo podvrženi vplivom in sugestijam iz okolja. Kako zlahka lahko pride z njimi v stik neznanec s slabimi nameni? Morda poznajo nevarnosti, ki na njih prežijo na spletu, vendar ali so dovolj zreli, da bodo takšno nevarnost tudi prepoznali in znali pravilno ravnati? Morda se sliši neverjetno, a dandanes lahko preko spleta v dom vstopa kdor koli. Tu sta in bosta potrebna večja vključenost staršev in njihovo zanimanje za otroka, s tem pa bo manj možnosti neželenih dogodkov. ●

Literatura:

- Bevc, P. (2019). *Uporaba družbenih omrežij med učenci in učenkami 7., 8. in 9. razreda*. Ljubljana: Osnovna šola Savsko naselje.
- Družabna omrežja [online] (10. 12. 2019). URL: <http://www.portalosv.si/druzabna-omrezja/>.
- Gliha Komač, N. *Socialna, družbena in družabna omrežja* [online] (10. 12. 2019). URL: <https://www.lektorsko-drustvo.si/zunanje-sodelovanje/socialna-druzbena-in-druzabna-omrezja>.
- Hendricks, D. *Complete History of Social Media: Then And Now* [online] (25. 11. 2019). URL: <https://smallbiztrends.com/2013/05/the-complete-history-of-social-media-infographic.html>.

Facebook, Instagram in Twitter osrednjih območnih knjižnic med karanteno zaradi COVID-19

Ko je bila razglašena pandemija COVID-19, so se države različno odzvale na nastalo situacijo. Slovenske knjižnice so se zaprle 13. 3. 2020, na isti dan kot grške, norveške in danske knjižnice (Public libraries ..., 2020). Postavljalo se je vprašanje, na kakšne načine bodo knjižničarji lahko komunicirali s svojimi uporabniki, in tako kot tudi na vseh drugih področjih je med zaprtostjo knjižnic od 13. 3. do 30. 4. 2020 ključno vlogo odigral splet.

dr. Katarina Švab

Filozofska fakulteta
Oddelek za bibliotekarstvo,
informacijsko znanost in
knjižarstvo
katarina.svab@ff.uni-lj.si

V splošnem imajo vse slovenske splošne knjižnice spletne strani in strani na Facebooku (Bizjak Zabukovec, 2017). A prisotnost je manjša na drugih družbenih omrežjih kot npr. Instagramu, Twitterju, čeprav so ta omrežja že desetletja globalno priljubljena za ohranjanje stika in komunikacije s svojimi (potencialnimi) uporabniki ne samo v podjetjih, temveč tudi v organizacijah in javnih institucijah. In zakaj bi bile knjižnice drugačne?

Če so nekateri knjižničarji do nedavnega stavili predvsem na osebni stik in komunikacijo s svojimi uporabniki, je čas korone zahteval drugačen pristop in usmerjenost. Kot izredno pomembni so se pokazali že utečeni komunikacijski kanali, predvsem z vidika

obveščanja. Še več, Lah (2017) opozarja, da imajo družbena omrežja večji potencial kot biti le oglasne deske, lahko so podaljšek knjižničnega pulta, kjer poteka dvosmerna komunikacija (Zadravec Pešec in Kranjc Vobovnik, 2017).

Da bi lažje ovrednotili vlogo družbenih omrežij za splošne knjižnice, smo izvedli analizo dejavnosti osrednjih območnih knjižnic (OOK) na družbenih omrežjih Facebook, Instagram in Twitter v času od 13. 3. do 30. 4. 2020. V tabeli so prikazane izbrane knjižnice in njihova dejavnost na izbranih družbenih omrežjih.

Osrednja območna knjižnica	Število objav		
	Facebook	Instagram	Twitter
Mestna knjižnica Kranj	154	57	287
Mariborska knjižnica	137	45	
Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica	109		
Osrednja knjižnica Celje	107	20	
Mestna knjižnica Ljubljana	88	22	25
Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper	45	0	
Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto	40	20	36
Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem	25		
Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota	15		
Knjižnica Ivana Potrča Ptuj	10	29	33

■ Dejavnosti osrednjih območnih knjižnic v Sloveniji v času od 13. 3. 2020 do 30. 4. 2020

Žal ne moremo ugotavljati, koliko (ne)uporabnikov so objave dosegle in ali se je v tem času okrepila povezanost uporabnikov in knjižničarjev ter se izboljšala podoba knjižnice v lokalni skupnosti.

Facebook

Analiza objav je pokazala, da so knjižnice na Facebooku različno aktivne glede na frekvence objave: pri nekaterih je zaznati, da imajo strategijo ene objave na dan, nekatere pa objavljajo pogostejše ob posebnih dogodkih, kot npr. svetovni dan poezije (23. marec), mednarodni dan knjig za otroke (2. april) in svetovni dan knjige (23. april) ter ponovno odprtje knjižnic ob sprostitvi varnostnih ukrepov. Tudi v splošnem so knjižnice največ objav posvetile knjižnim vsebinam, promociji e-knjig in portala Biblos, ki je morda tudi zaradi te promocije presegal rekorde (STA, 2020; Beletrina 2020). Največ objav na Facebooku, 154, je imela Mestna knjižnica Kranj, sledili sta ji Mariborska knjižnica (137 objav) in Goriška knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica (109 objav). Najmanj objav, deset, je bilo na Facebookovi strani Knjižnice Ivana Potrča Ptuj.

V splošnem so bile objave med sledilci dobro sprejete, kar so izražali z všečki in delitvami, redko pa tudi s komentarji. To potrjujejo podatki, da so štiri osrednje območne knjižnice imele vse objave v izbranem obdobju všečkane. Na podlagi podatkov, ki so javni dostopni, je največ pozornosti dobila objava Knjižnice Mirana Jarca Novo mesto, ki je sporočila, da je omogočen brezplačen vpis (635 všečkov, 20. 3. 2020). Pet osrednjih območnih knjižnic je v tem času dobilo največ všečkov na objave o ponovnem odprtju knjižnic, v dneh od 28. 4. do 30. 4. 2020. Največ objav, ki so jih uporabniki komentirali, je imela Knjižnica Ivana Potrča Ptuj, prav tako tudi najvišje povprečno število komentarjev na objavo (1,5 komentarja na objavo).

Splošne knjižnice so večinoma objavljale pozitivne in vzpodbudne misli, verze, pesmi itd. Uporabniki so se bolje odzvali na objave s fotografijo knjižnice npr. pomlad v atriju Goriške knjižnice Franceta Bevka (118 všečkov) ali »s soncem obsijana

in osamljena« Osrednja knjižnica Celje (40 všečkov) ali fotografije pri pakiranju knjig za pošto npr. v Mestni knjižnici Ljubljana (158 všečkov) in Mestni knjižnici Kranj (87 všečkov).

Seveda je bolj kot število všečkov pomembna dejanska participacija sledilcev, vendar bi bilo za vsako knjižnico posebej treba preračunati kazalnike, ki bi merili uspešnost oglaševanja posameznih knjižnic in dejanske uporabe storitev, ki so jih v tem času ponujali. Odzivi na družbenih omrežjih namreč niso vedno realen pokazatelj. Tako je imela Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper na objavo o brezplačni dostavi gradiva na dom dokaj majhen odziv sledilcev (26 všečkov in 26 delitev), po drugi strani pa so v knjižnico že prvi dan prejeli 100 naročil (Runco, 2020). Prav tako so bili zadovoljni z odzivom uporabnikov na 17 pripravljenih kvizov v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota (Sedar, 2020), čeprav so na strani na Facebooku objavili le šest povabil na ta kviz in so bili odzivi na objave zelo majhni.

Instagram

Instagram je prav tako kot Facebook na seznamu tridesetih najbolj priljubljenih spletnih mest (Alexa, 2020). Po številu ima Instagram sicer pol manj uporabnikov kot Facebook, vendar so le-ti mlajši (18–29 let), spadajo med ljudi z višjimi dohodki in so odzivnejši kot uporabniki drugih družbenih omrežij (Valicon, 2020; Korošec, 2020). Sedem osrednjih območnih knjižnic ima račune, vendar jih je v tem času samo šest objavljalo na Instagramu. Tudi sledilcev imajo manj kot oboževalcev na Facebooku. Po vsebini prevladujejo objave, povezane s knjigami in knjižnično zbirko, nekaj pa je bilo tudi videoobjav (npr. povabilo knjižničarja Osrednje knjižnice Celje v virtualno knjigarno – 111 ogledov). Kot najbolj odmevne med uporabniki so bile objave o povabilu za uporabo zbirke PressReader (Mestna knjižnica Kranj – 212 srčkov), objave o ponovni odprtosti knjižnice (fotografija notra-

njosti Mestne knjižnice Ljubljana – 117 srčkov; fotografija pred Knjižnico Mirana Jarca Novo mesto – 27 srčkov) ter misli ob svetovnem dnevu poezije in mednarodnem dnevu knjige za otroke.

Twitter

Twitter je po številu znakov objave najbolj omejen in ima od omenjenih treh družbenih omrežij v Sloveniji najmanj, tj. 208.500, uporabnikov (Valicon, 2020). Kljub temu, da je starostna struktura uporabnikov Twitterja drugačna kot uporabnikov Facebooka ali Instagrama, imajo račune na Twitterju samo štiri osrednje območne knjižnice. Mestna knjižnica Kranj je izredno aktivna, ima veliko svojih objav, še več jih deli (retvita), medtem ko so ostale tri knjižnice (Mestna knjižnica Ljubljana, Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto in Knjižnica Ivana Potrča Ptuj) izbrale bolj zadržan pristop pri objavljanju objav, saj so v

celotnem obdobju zaprtosti knjižnic objavile od 25 do 36 tвитov. Te so v mnogočem, predvsem po vsebini, podobne objavam na Facebooku. Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto je od 36 objav kar 14-krat objavila obvestilo o brezplačnem vpisu v knjižnico (štiri delitve in en všeček), vendar ni doživela enakega uspeha kot z objavo na Facebooku.

Zaključek

Knjižnice so bile med karanteno primorane uporabljati družbena omrežja za komunikacijo s svojimi uporabniki. Izredne in mnogokrat zahtevne razmere so od knjižničarjev zahtevale veliko učenja, prilagoditev in iznajdljivosti tudi na družbenih omrežjih. Kljub veliko sledilcem in veliko objavam nekaterih osrednjih območnih knjižnic smo ugotovili, da so se sledilci najbolj odzivali na objave fotografij knjižnice, informacij o brezplačnem spletnem vpisu in

ponovni odprtosti knjižnic. Mariborska knjižnica se je med karanteno pridružila Instagramu in prepoznala potencial tega družbenega omrežja, ki ga uporabljajo predvsem mladi. Objave, všečki, delitve in komentarji so sicer zunanji odraz in pečat tistega posebnega časa. Žal ne moremo ugotavljati, koliko (ne)uporabnikov so objave dosegle in ali se je v tem času okrepila povezanost uporabnikov in knjižničarjev ter se izboljšala podoba knjižnice v lokalni skupnosti. A so lahko eden od kazalcev pri načrtovanju promocije v prihodnje. ●

Viri:

- Alexa. (2020). *The top 500 sites on the web*. Pridobljeno s spletne strani <https://www.alexa.com/topsites>.
- Beletina. (2020, 20. marec). *Rekordno število izposoj na biblos.si*. Pridobljeno s spletne strani: <https://beletina.si/novice/rekordno-stevilo-izposoj-na-biblos-si>
- Bizjak Zabukovec, B. (2017). Družbeni mediji in knjižnice: raziskava uporabe Facebooka v slovenskih splošnih knjižnicah. *Knjižnica*. 61(4), 79–100
- Korošec, M. (2020). *Digitalni marketing od A–Ž*. Maribor: Rdeča Oranža.
- Lah, S. (2017). Ali knjižničarji potrebujejo družbene medije? Blog Cobiss 27. 6. 2017. Pridobljeno s spletne strani: <https://blog.cobiss.si/2017/06/27/zakaj-knjiznicarji-potrebujejo-druzbene-medije/>
- *Public Libraries in Europe and COVID-19: Findings from NAPLE Members, April 2020*. (2020) Pridobljeno s spletne strani: <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:fce29ea1-1b83-479b-b674-a592b255f7e4/naple-narrative-report---european-library-services-during-covid19.pdf>
- Runco, D. (2020). Izzivi in priložnosti Knjižnice Koper med pandemijo. *Knjižničarske novice* 30 (3/4), 20–21.
- Sedar, K. (2020). V knjižnični izziv s kvizom Izziv Dejavnosti Pokrajinske in študijske knjižnice Murska Sobota med pandemijo virusa COVID-19. *Knjižničarske novice* 30 (3/4), 18–19.
- STA. (2020, 5. maj). Spletna knjižnica Biblos z rekordno izposajo v času karantene. Pridobljeno s spletne strani: <https://krog.sta.si/2759910/spletna-knjiznica-biblos-z-rekordno-izposajo-v-casu-karantene>
- Valicon. (2020). Uporaba družbenih omrežij in storitev klepeta v Sloveniji 2018-2019: sporočilo za javnost. Pridobljeno s spletne strani: https://www.valicon.net/wp-content/uploads/2020/01/Sporocilo_zajavnost-uporaba_druzbenih_omrezij_2018-2019.pdf
- Zadravec Pešec, R. in Kranjc Vobovnik, A. (2017). Dan specialnih knjižnic 2017. *Organizacija Znanja*, 22(1-2), 54–55. Pridobljeno s spletne strani: https://cobiss.si/oz/HTML/OZ_2017_1_2_final/58/index.html

Virtualna šolska knjižnica OŠ Komenda Moste med poukom na daljavo

Andreja Nagode Burger

OŠ Komenda Moste

andreja.nburger@oskomenda-moste.si

Marca 2020 smo zaradi epidemije virusa SARS-CoV-2 morali tudi zaposleni v osnovnih šolah spremeniti način dela. Pouk na daljavo je zahteval spremembe pri vseh strokovnih delavcih, tudi pri delu šolskega knjižničarja in šolske knjižnice.

Povratne informacije uporabnikov so že med epidemijo in po vrnitvi na delovna mesta potrdile, da je bilo delo kljub nepripravljenosti in spontanosti pri vseh začetnih ovirah opravljeno dobro.

Virtualnih informacij je bilo naenkrat ogromno in preveč. Ker so osnovne naloge šolske knjižnice po Manifestu šolskih knjižnic (2015) podpiranje in pospeševanje vzgojno-izobraževalnih ciljev, opisanih v poslanstvu šole in učnem načrtu: razvijanje in vzdrževanje navade in veselja do branja, učenja in uporabe knjižnic; podpiranje vseh učencev pri učenju in praktični uporabi spretnosti ocenjevanja in uporabe informacij, ne glede na obliko, format ali medij, vključno z občutljivostjo za različne oblike komuniciranja v skupnosti; zagotavljanje dostopa do lokalnih, regionalnih, nacionalnih in globalnih virov ter ustvarjanje priložnosti, ki izpostavljajo učence različnim idejam, izkušnjam in mnenjem; delo z učenci, učitelji, upravitelji in starši, da bi dosegli poslanstvo šole; pospeševanje branja in zagotavljanje virov ter storitev šolske knjižnice vsej skupnosti in širše, se je šolska knjižničarka OŠ Komenda Moste odločila obstoječo spletno stran šolske knjižnice OŠ Komenda Moste obogatiti z novimi in aktualnimi vsebinami v novem zavihku **Virtualno**.

V Manifestu (2015) je zapisano tudi, da šolska knjižnica opravlja zgoraj naštetе naloge »... z izbiranjem in pridobivanjem virov, z zagotavljanjem fizičnega in intelektualnega dostopa do primernih virov informacij ...«, zato je med poukom na daljavo spletna stran šolske knjižnice zaživela v drugačni vlogi, kot jo je imela do takrat. Tudi v Smernicah za šolske knjižnice je zapisano, da se storitve šolske knjižnice »lahko izvajajo v prostorih šolske knjižnice ali zunaj teh prostorov. Zagotavljanje storitev ob uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) ponuja priložnosti za razširitev dosega knjižnice na vsa področja v šoli in doma. Močna infrastruktura informacijske tehnologije, povezana v mrežo, omogoča dostop do zbirk, virov skupnosti in ohranjanje digitalnih zbirk ter tudi do orodij za izvedbo, poizvedovanj na osnovi raziskav ter ustvarjanje, predstavitev in delitev znanja« (IFLA – smernice za šolske knjižnice, 2015).

Knjižničarka je med epidemijo virusa SARS-CoV-2 v okviru dela od doma s svojimi uporabniki sodelovala na spletni strani šolske knjižnice, saj je virtualne vsebine pripravljala in delila z uporabniki. Zavihek Virtualno je vsakodnevno urejala in posodabljala njegove vsebine. Sproti je na daljavo sledila vsebinam in različnim informacijam, koristnim za vse uporabnike šolske knjižnice, jih prebirala, zbiralala in objavljala.

Nove vsebine so bile na obstoječi spletni strani šolske knjižnice objavljene pod enim zavihkom

VIRTUALNO SPLETNA UČILNICA

UPORABA SPLETA

LEPOSLOVJE

PRISLUHNIMO ...

STROKOVNO

E-UČBENIKI

UČB. SKLAD

PERIODIKA

KNJIŽNICE

GLEDALIŠČE

MUZEJI

GLASBA

ODDAJE

FILMI

AVTORJI BEREJO

Dnevnik

Ob branju knjig se je in potrebo, da bi prebrano misel zabeležili trajno ohranili ali pa kakšen pomemben misel smo prebrali neko iskrivo misel, ali pa data in od kod ga poznamo. Dnevnik branja je a trajen spomin.

Prebrane knjige zapišete v zvezek ali blokec. **Dnevnik branja.** Vanj zapišete osnovne podatke o prebrani knjigi – avtor, naslov in kratko mnenje o prebranem. Zapis lahko tudi ilustrirate, opremite s citati iz knjige ali z lastnimi mislimi, ki se vam bodo ob

Aktualno
Mirne in brezskrbne počitnice vam želimo. Vzemite si čas tudi za dobro knjigo.

Seznami UČB, DZ in potrebitin za šolsko leto 2020/21

Smajli

Julij 2020

P	T	S	Č	P	S	N
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

«Jun

"Sončni vzhod prebujajo naravo, branje knjig razsvetljuje glavo." (Mongolski pregovor)

■ Spustni meni zavijka Virtualno (vir: <http://solskaknjiznicaoskomendamoste.splet.arnes.si/>, dne 8. 8. 2020 ob 7.40)

Uporaba spleta

Dobro je vedeti

- Bonton na internetu – animirani filmi
- Medijska pismenost
- Kritično mišljenje
- Sovražni govor
- Lažne novice
- Ponarejeni videi
- Varni na internetu
- Safe.si
- Varnost in obnašanje na spletu

Zasvojenost z digitalnimi vsebinami

- Aljoša Bagola: Naša pozornost je načrtno ugrabljena
- Infodrom: Zasvojenost z računalnikom
- Ksenija Medved: Pasti zaslonov, vrednotenje virov, skrb za branje in jezik
- Miha Kramli: Razmislek o zasvojenosti z ekrani

■ Podstran Uporaba spleta (vir: <http://solskaknjiznicaoskomendamoste.splet.arnes.si/virtualna-knjiznica/uporaba-spleta/>, dne 8. 8. 2020 ob 7.50)

na več podstraneh kot zbirniki povezav do podatkovnih baz, spletnih strani in do posameznih prispevkov. Aktualne vsebine so bile še vedno redno objavljane in so uporabnikom – učiteljem in učencem – pomagale pri pouku na daljavo.

Strokovne delavce šole je knjižničarka o novostih na spletni strani obvestila po elektronski pošti, učence so o posameznih prispevkih obvestili učitelji pri svojih učnih urah, mnogi so sami poiskali in našli uporabne informacije, zbrane na spletnih straneh šolske knjižnice.

Organizacija vsebin »spletne knjižnice« v zavijku Virtualno

Vsebine novega zavijka so bile kot vse ostale vsebine na spletni strani objavljene po priporočilih za izdelavo pregledne in učinkovite spletne strani (Nagode A., 2012).

Glede na različne vsebine je bil zavijek Virtualno zaradi preglednosti razdeljen na različne podstrani: Uporaba spleta, Leposlovje, Prislunhimo ..., Strokovno,

E-učbeniki, Učbeniški sklad, Periodika, Knjižnice, Muzeji, Glasba, Oddaja, Filmi in Avtorji berejo. Takšna razdelitev je bila uporabljena zaradi preglednosti in uporabnosti informacij na spletni strani.

Na prvi podstrani zavijka so bila zbrana pravila, spletne strani, strokovni prispevki in priporočila o obnašanju na spletu, da so uporabniki obnovili in osvežili svoje znanje o uporabi spletnih virov in o obnašanju na spletu.

Druge podstran **Leposlovje** je uporabnikom ponudila seznam povezav do elektronskih in brezplačno dostopnih (med poukom na daljavo) leposlovnih del. Izbirali so lahko med elektronskimi objavami slovenskih knjig v Biblosu, WikiWiru, na spletnih straneh različnih slovenskih založb idr. Navedene so bile tudi povezave do spletnih mest s knjigami v drugih jezikih, česar so bili veseli učitelji in učenci tujih jezikov.

Tretja podstran, poimenovana **Prislunhimo ...**, je uporabnikom ponudila seznam povezav do

avdioposnetkov otroških in mladinskih leposlovnih del. Brali ali pripovedovali so jih kulturni delavci, igralci, pravljičarji, knjižničarji ... Objavili so jih na spletnih straneh kulturnih ustanov, v katerih so zaposleni, na lastnih spletnih kanalih ali družbenih omrežjih. Najmlajši učenci in njihovi starši so to podstran pogosto in radi obiskovali.

Zaradi poplave tovrstnih objav je knjižničarka uredila seznam povezav pripovedovanja ali branja določenega pripovedovalca v novem dokumentu, npr.: Pravljičar na obisku (Narodna in študijska knjižnica v sodelovanju z založbami), Knjižnica Franceta Balantiča Kamnik, Dušica Kunaver – Babica Dušica pripoveduje, Igralci primorskih gledališč berejo pravljičarje, Nejc (igralec v SNG Drama Maribor) bere, Pravljično okno v svet z Mirjam in Knjižnico Medvode, Pravljičarje Mariborske knjižnice, Pravljičarje z Vodnikov domačije idr. Posebej so bila zbrana spletna mesta, na katerih so lahko uporabniki našli avdioposnetke

V veliko pomoč pri delu od doma so bile vsakodnevne ideje, mnenja, pobude in pripombe kolegov in kolegic delovne skupine šolskih knjižničarjev na družbenem omrežju.

različnih bralcev, npr. Pravljljice, Timmy kids TV, E-pravljljice, Lahko noč, otroci, Lahkonočnice, Logopedске pravljjljice, Pravljljice za lahko noč, Pravljljice za otroke, Škratelj, O pastirjih in škratih s Krvavca, Pravljljčna frtina (za najmlajše), Pančkov svet – pesmice in pravljjljice v oblaku, Svet skozi pasje oči, Terapevtske pravljjljice idr.

Četrta podstran **Strokovno** je uporabnikom z zbranimi povezavami omogočila dostop do različnih podatkovnih portalov.

Zaradi različnih pogojev dostopa do njih je bilo navedeno tudi, komu in pod kakšnimi pogoji so dostopni.

Vsebina pete podstrani **E-učbeniki** je bila tista, ki je na začetku knjižničarko spodbudila, da je začela razmišljati, kaj vse uporabniki šolske knjižnice potrebujejo za pouk na daljavo. Tukaj so bile zbrane povezave do e-učbenikov in do ostalih zbirk e-nalog za osnovnošolce.

Založbe so takoj po začetku pouka na daljavo omogočile brezplačen dostop do svojih e-učbenikov in delovnih zvezkov. Učencem in učiteljem so tako omogočile kakovostnejši in lažji pouk na daljavo, knjižničarji pa smo svojim uporabnikom pomagali z obveščanjem o vsakodnevnih novostih na tem področju. Na naslednji podstrani **Učbeniški sklad** je bil zato natančen seznam učbenikov in delovnih zvezkov, ki so jih učenci OŠ Komenda Moste potrebovali v šolskem letu 2019/20, s povezavami do spletnih mest izbranih e-učbenikov.

Pozabili nismo niti na serijske publikacije. Na podstrani **Periodika** je bil seznam povezav do brezplačno dostopnih e-revij za otroke, mladostnike in strokovne delavce. Podstran **Gledališče** je bila med bolj obiskanimi. Tu so uporabniki našli povezave do posnetkov gledaliških predstav za otroke, mlade in odrasle, ki so jih slovenska gledališča med karanteno objavila in odprla za gledalce doma. Ogled posnetkov

- [Fran](#)
- [Kamra](#)
- [Mrežnik](#)
- [Digitalna bralnica Zavoda RS za šolstvo](#)
- [Kamniško-komendski leksikon](#)

Književnost v Pižami (pripoveduje Boštjan Gorenc Pižama)

Tu je jezične zbirke podatkov

- [SAGE knowledge](#) (za člane UL, CTK in NUK)
- [Encyclopedia Britannica](#) (za člane UL, CTK in NUK)
- [Primorci.si](#)
- [OPAL \(Online Public Access Library Knjižnica Koper\)](#)
- [EBSCOhost](#) (za člane) Nudi dostop do tekstovnih in bibliografskih zbirk podatkov: [Academic Search Elite](#), [Business Source Premier](#), [MasterFILE Premier](#), [Newspaper Source](#), [MEDLINE](#). Vključuje tekste skoraj 3000 časnikov ter abstrakte in indekse 5000 periodičnih publikacij.
- [Portal IUS-INFO](#) (za člane SIK) Najsodobnejši portal z največjo zbirko pravnih informacij v Sloveniji. Portal omogoča uporabnikom enostaven in hiter dostop do zanesljivih in celovitih pravnih in poslovnih vsebin, obogatenih z dodatnimi informacijami in funkcionalnostmi.
- [Portal FinD-INFO](#) (za člane SIK) Portal [FinD-INFO](#) povezuje zbirke obsežnih strokovnih vsebin, podatkov, obrazcev in pripomočkov s področij financ, davkov in računovodstva.
- [GVIN](#) Uporabnikom celovit vpogled v poslovanje slovenskih podjetij, v njihova vodstva, ter v tržno dogajanje doma, v svetu in po posameznih industrijskih panogah.

■ Podstran Strokovno (vir: <http://solska.knjiznicaoskomendamoste.splet.arnes.si/virtualna-knjiznica/strokovno/>, dne 8. 8. 2020 ob 7.53)

V času zaprtosti šol bodo založbe odprle dostopnost do svojih gradiv za osnovnošolce:

- [evedez.si](#) (DZS)
- [www.ucimte.com](#) (MKZ)
- [www.lililbi.si](#) (1.–3. razred osnovne šole)
- [www.Radovednih-pet.si](#) (4.–5. razred osnovne šole)
- [www.iRokus.si](#) in [www.iRokusPlus.si](#) (6.–9. razred osnovne šole)
- [www.znamzavrec.si](#) (interaktivne osnovnošolske vadnice za SLO, MAT, ANG, KEM – osnovna šola)
- [www.iRokus.si](#) – srednja šola
- <https://eucbeniki.sio.si/>

Na vseh portalih je potrebna predhodna registracija.

Če pogrešate še kakšen vir, ga lahko poiščete na [blogo o brezplačnih učnih gradivih](#)

Raziščite in ugotovite, katere naloge so vam najbolj pisane na kožo.

■ Podstran E-učbeniki (vir: <http://solska.knjiznicaoskomendamoste.splet.arnes.si/virtualna-knjiznica/e-ucbeniki/>, dne 8. 8. 2020 ob 7.53)

Periodika

- [Revija Cicido](#)
- [Cici vesela šola](#)
- [Revija Ciciban](#)
- [Revija Gea](#)
- [Revija Moj planet](#)
- [Pil](#)
- [revija Zmajček – pesmice](#)
- [revija Zmajček – igrarije](#)

Galeb (slovenska otroška revija iz Trsta):

- [arhiv](#)
- [vaje in naloge](#)
- [Vesela šola 2020](#)
- [Aplenca](#)
- [Pressreader](#)
- [strokovna revija Didakta](#)

■ Podstran Periodika (vir <http://solskaknjiznicaoskomendamoste.splet.arnes.si/virtualna-knjiznica/periodika/>, 8. 8. 2020 ob 7.40)

otroških in mladinskih gledaliških predstav je med poukom od doma omogočil izpeljavo kulturnih dni na daljavo. Učitelji so pri organizaciji teh hvaležno sprejeli pomoč šolskih knjižničarjev, ki smo jih oskrbeli z različnimi informacijskimi viri za posamezno gledališko predstavo in z njo povezanimi dnevi dejavnosti.

Na podstrani **Muzeji** so se uporabniki lahko virtualni sprehodili skozi mnoge slovenske in tuje muzeje. Vsebine na tej strani so bile najbolj dobrodošle pri predmetu likovna umetnost in pri izpeljavi dnevov dejavnosti.

Podstran **Oddaje** je s svojim seznamom povezav uporabnike vabila k ogledu poučnih in zanimivih poučnih oddaj za otroke in mladostnike. Vsak teden je bil na spletni strani šolske knjižnice v zavihku IZOdom objavljen spored poučnih vsebin, ki so bile predstavljene v tekočem tednu.

Podstran **Filmi** je vsebovala posodobljene sezname do spletnih objav filmov Baze slovenskih filmov, Kinodvora in Šole filma za otroke, mladino in za strokovne delavce. Za člane Mestne knjižnice Ljubljana je bila objavljena tudi povezava do portala Canopy.com, na katerem so lahko izbirali med tujimi filmi.

Med največkrat obiskanimi je bila tudi dnevno ažurirana podstran **Avtorji berejo**, ki je bila namenjena povezavam do posnetkov branj in pripovedovanj slovenskih pisateljev in pisateljic. S svojih domov so se Desa

Muck, Boštjan Gorenc Pižama, Primož Suhodolčan, Žiga X Gombač in Anja Štefan bolj ali manj redno vsak na svoj način oglašali mladim bralcem, ki so sedaj postali gledalci in poslušalci njihovih avtorskih zgodb, pravljič in pesmic.

Spletna stran šolske knjižnice OŠ Komenda Moste je med poukom na daljavo zaživela v vlogi virtualne knjižnice. Na njej so uporabniki vstopali tudi v spletno učilnico šolske knjižnice OŠ Komenda Moste, v kateri so jih čakala gradiva, pripravljena prav zanje. V danih razmerah je šolska knjižnica na spletni strani opravljala poslanstvo in naloge šolske knjižnice po svojih najboljših močeh. Povratne informacije uporabnikov so že med epidemijo in po vrnitvi na delovna mesta potrdile, da je bilo delo kljub nepripravljenosti in spontanosti pri vseh začetnih ovirah opravljeno dobro. V veliko pomoč pri delu od doma so bile vsakodnevne ideje, mnenja, pobude in pripombe kolegov in kolegic delovne skupine šolskih knjižničarjev na družbenem omrežju. Pri svojem delu v neznanih razmerah nam je vsakemu posebej in vsem skupaj uspelo ohraniti svojo profesionalnost in strokovnost. Ker več glav res več ve, smo skupaj močnejši in pametnejši! ●

Oddaje

Otroški program:

- [Čebelite](#)
- [Lahko noč, otroci](#)
- [Lahkonočnice](#)
- [Radijske igre za otroke](#)
- [Od popka do zobka](#)

Mladinski program:

- [Fircologi](#)
- [Infodrom](#)
- [Izodrom](#)
- [Male sive celice](#)
- [Na kratko](#)
- [50 knjig, ki so nas napisale](#)

Za vedoželjne:

- [RTV arhiv](#)
- [Frekvenca X](#)
- [Astra.si](#)

■ Podstran Oddaje (vir <http://solskaknjiznicaoskomendamoste.splet.arnes.si/virtualna-knjiznica/oddaje/>, dne 10. 8. 2020 ob 17.53).

Viri:

● IFLA – smernice za šolske knjižnice [Elektronski vir]. Objavljeno na spletni strani: http://www.zbds-zveza.si/sites/default/files/dokumenti/ifla_guidelines.pdf, dne 30. 6. 2020, 21.50

● Manifest o šolskih knjižnicah. Objavljeno na spletni strani: <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-sl.pdf>, dne 30. 6. 2020, 17.05

● Nagode A. Spletna strani šolske knjižnice OŠ Ivana Cankarja Vrhnika = Web site of the school library at Primary school Ivan Cankar Vrhnika. Šolska knjižnica. ISSN 0353-8958. – Letn. 22, št. 3/4 (2012), str. 205–212

● Spletna stran šolske knjižnice OŠ Komenda Moste. Objavljeno na: <http://solskaknjiznicaoskomendamoste.splet.arnes.si/>, dne 14. 8. 2020, 21.30

Delo na daljavo v naši šolski knjižnici

Tadeja Česen Šink

Osnovna šola Frana Albrehta Kamnik
tadeja.sink@guest.arnes.si

Začetek dela na daljavo je bil na naši šoli drugačen kot na ostalih šolah. V sredo, 11. marca 2020, je bil ravnatelj šole obveščen, da je bila pri naši učiteljici potrjena okužba z novim koronavirusom covid-19. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) se je po posvetu z Nacionalnim inštitutom za javno zdravje (NIJZ) in štabom Civilne zaščite Kamnik po hitrem postopku odločilo, da se naša šola izprazni in za nadaljnjih 14 dni zapre.

Sama sem
se naučila
uporabljati
nova orodja in
ugotovila, da so
nekatera zelo
uporabna.

Zaposleni smo bili okrog 11. ure obveščeni, da izvedemo evakuacijo šole. Po njej so se šolska vrata zaprla. Na šolskem vrtu smo čakali, da starši prevzamejo svoje otroke. Kljub prepričanju, da se bomo verjetno lahko kmalu vrnili, smo vseeno s strahom in pogledovanjem nazaj proti zaprti šoli kot zadnji tudi zaposleni zapustili šolski vrt. V danem trenutku smo domov odšli brez vseh »šolskih« stvari. Naslednji dan se je MIZŠ odločilo, da se s ponedeljkom, 16. marcem 2020, zaprejo vse šole v Sloveniji in da bo delo verjetno potekalo na daljavo. Šele takrat sem začela razmišljati, kako bo delovala naša šolska knjižnica.

Načrtovanje dela na daljavo

V zadnjem času je mnogo kolegov, šolskih knjižničark in knjižničarjev, objavilo svoje izkušnje z delom na daljavo. Glede na situacijo na naši šoli lahko rečem, da so bili vsaj malo v prednosti, saj so lahko v zadnjih dneh pred zaprtjem šol načrtovali svoje aktivnosti, si pripravili gradivo in IKT-opremo za delo doma. Ne glede na vse smo morali prav vsi hitro zbrati svoje misli, pretehtati možnosti, ki jih imamo, in načrtovati svoje delo.

Na šoli imamo 830 učencev, delujemo na petih lokacijah (matična šola in štiri podružnice) in po normativih sva v šolski knjižnici zaposleni dve šolski knjižničarki za 1,5 delovnega mesta. Sama sem polno zaposlena kot knjižničarka, kolegica pa poleg dela knjižničarke za polovični delovni čas opravlja tudi delo učiteljice slovenščine. V nedeljo, 15. marca, sva po telefonu in e-pošti načrtovali delo za prvi teden. Usmerili sva se v urejanje dokumentacije za delovanje učbeniškega sklada in pripravo gradiva za pouk slovenščine. Dogovorili sva se, da se bova sproti odločali, kako delovati naprej. Ko se je v prvem tednu dela na daljavo izkazalo, da ne bomo doma samo dva tedna, sva aktivnosti šolske knjižnice takoj usmerili v delo za učence. Ker na šoli uporabljamo sistem Microsoft Office 365, sva za skupno načrtovanje od takrat uporabljali orodje Microsoft Teams. V drugem tednu dela doma sva učencem začeli posredovati informacije o e-gradivih in njihovi dostopnosti, skupaj z učiteljicami slovenščine smo spremenili način opravljanja bralne značke, snemali pravljice, ki so jih učiteljice uporabile kot obliko knjižničnega informacijskega znanja, in še mnogo drugega. Omenjene aktivnosti sva objavljali na šolski spletni strani, sprva v zavijku z naslovom Pouk na daljavo. Ker je bilo najin prispevkov v povezavi s knjižnico vedno več, sva v dogovoru z računalničarko vse objave prestavili pod zavihek Knjižnica.

KNJIŽNICA

NAVODILA ZA OBISK ŠOLSKE KNJIŽNICE

PRAVLJICA NA DALJAVO

KAJ BEREMO DOMA?

BEREMO OD DOMA ZA VAS

NAJLEPŠA PESEM O MAMI ALI O POMLADI

GLASOVANJE ZA MOJO NAJNAJ KNJIGO

SPLETNI INFORMACIJSKI VIRI IN E-KNJIGE

■ Zavihek Knjižnica (izsek spletne strani www.os-fa.si)

■ Glasovnica za Mojo najnaj knjigo

Šolska knjižnica OŠ Frana Albrehta vam odpira vrata v svet uporabnih spletnih virov, ki so postali nepogrešljivi pri samostojnem učenju.

Na tem mestu so zbrane informacije in povezave do virov (spletne enciklopedije, slovarji, leksikoni, e-knjižnica, spletne strani za učenje ...), s pomočjo katerih boste lahko poglobili in razširili svoje znanje ter spoznali učne vsebine z drugih zornih kotov in na drugačen način. Priložili smo so tudi navodila za navajanje in citiranje virov.

SPLETNE STRANI ZA UČENJE

SPLETNI VIRI

- digitalne zbirke
- enciklopedije
- leksikoni
- slovarji
- spletni portali

E-KNJIGE

PRAVILA ZA CITIRANJE IN NAVAJANJE VIROV

■ Spletni informacijski viri

■ Pesem o mami ali pomladi

■ Spletna bralna značka

V nadaljevanju predstavljam nekaj aktivnosti med delom na daljavo.

Literarni natečaj Najlepša pesem o mami ali o pomladi

Ob mednarodnem dnevu poezije (21. marec), materinskem dnevu (25. marec) in ob prebujanju pomladi smo na šoli razpisali natečaj z naslovom Pesem o mami ali o pomladi. Natečaj je trajal od 21. do 27. marca. Učenci so pisali pesmi in jih po e-pošti poslali na moj e-naslov. Odziv je bil velik. Ker sem želela njihove pesmi predstaviti malo drugače, sem se odločila, da jih oblikujem z orodjem Microsoft Sway. S tem orodjem sem se srečala prvič, zato sem se ga najprej morala naučiti uporabljati. Zadovoljstvo je bilo toliko večje, ker mi je uspelo oblikovati res všečno publikacijo, ki smo jo objavili na šolski spletni strani in je imela več kot 200 ogledov. Vsakemu sodelujočemu učencu sem po e-pošti poslala tudi pohvalo za sodelovanje. Poleg tega smo nekaj najboljših pesmic

objavili tudi v šolskem Almanahu, ki je izšel konec šolskega leta.

Spletni informacijski viri in e-knjige

Ker so učenci čez noč ostali brez učbenikov in knjig, sva na enem mestu zbrali čim več povezav za dostop do učbenikov in ostalih informacijskih virov, kot so spletne enciklopedije, slovarji, spletne strani za učenje in navodila za uporabo e-knjižnice Biblos. Kolegica je vse informacije oblikovala z orodjem Microsoft Sway. Sama sem dodala še seznam knjig, ki so prosto dostopne na portalu Wikivir. Dodali sva tudi navodila za citiranje virov.

Glasovanje za Mojo najnaj knjigo

Sistem Microsoft Office 365 nudi številna orodja, zato sva poleg orodja Sway želeli preizkusiti še ostale. Orodje Microsoft Forms je primerno za pripravo preverjanja znanja in oblikovanje različnih obrazcev. Ker je april čas, ko na šoli končamo

glasovanje za Mojo najnaj knjigo, sva se odločili, da učencem ponudiva možnost glasovanja z obrazcem oziroma glasovnico na spletni strani. Učencem je bila ideja všeč, saj smo na koncu skupno zbrali skoraj več glasov kot prejšnja leta.

Spletna bralna značka

Kolegica je članica strokovnega aktiva slavistk, zato smo skupaj razmišljale tudi o načinu izvedbe bralne značke za učence predmetne stopnje. Ker orodje Microsoft Forms kot že omenjeno ponuja možnost izpolnjevanja obrazcev, smo že v marcu učencem ponudili možnost »pripovedovanja« za bralno značko z obrazcem na spletni strani. Če so učenci želeli pripovedovati kot običajno, so se povezali z učiteljicami slovenščine preko orodja Microsoft Teams in se na videokonferenci »v živo« pogovarjali o prebranih knjigah.

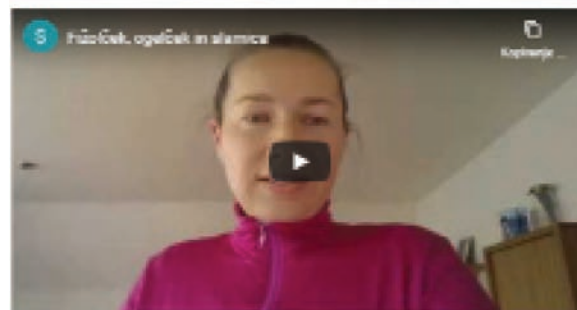
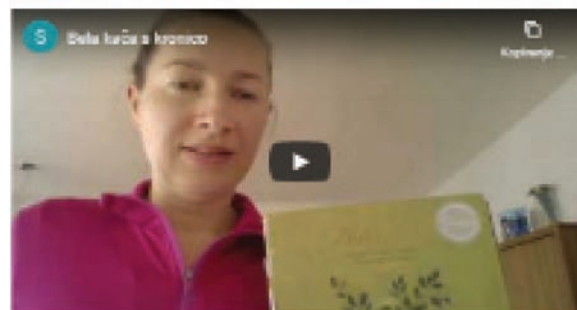
Do vrnitve učencev v šolo (maj 2020) sem v sistem vnesla še zadnjih 2000 enot in s prenosom gradiva po dveh letih tudi zaključila. Tega sem bila res vesela.

Pravljica na daljavo

Na spletu in družabnih omrežjih se je med karanteno vse več avtorjev odločilo za branje svojih del. Najaktivnejša med njimi sta bila zagotovo Desa Muck in Boštjan Gorenc - Pižama. Ker so učenci tako rekoč čez noč ostali brez knjig, sem se opogumila tudi sama in posnela pravljico na daljavo. Zaradi avtorskih pravic sem izbrala ljudsko pravljico Peter Klepec. Posnetek smo objavili na šolski spletni strani, posebej pa sem o tem obvestila tudi vse učitelje. Po objavi prve pravljice je bil odziv učiteljic in staršev zelo pozitiven. Učiteljice so bile navdušene in v aktivu prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja so predlagale, da dodamo nekaj aktivnosti in vprašanj ter tako izvedemo pouk knjižničnega informacijskega znanja na daljavo. Seveda mi je bila ideja takoj všeč. Odločila sem se, da bom snemanje pravljic nadaljevala. Oglasili so se namreč tudi nekateri starši in napisali, da je moje pripovedovanje pritegnilo pozornost tudi drugih, predvsem mlajših otrok v njihovih družinah, in da prosijo za nove pravljice, saj jim posnetke predvajajo kot pravljico za lahko noč. Seveda me je tak odziv še bolj motiviral, zato sem branje pravljic na daljavo nadaljevala. Posnela sem še pravljice Šivilja in škarjice, Volk in sedem kozličkov, Bela kača s kronico ter Fižolček, ogelček in slamica. Naj omenim, da sem se s snemanjem, predvsem pa z montažo, srečala prvič. Besedilo sem delno snemala s telefonom, delno pa z računalnikom. Posnetku sem dodala tudi glasbeno podlago. Za montažo posnetkov sem uporabila aplikacijo Fotografije v sistemu Windows 10. Za snemanje in montažo ene pravljice sem potrebovala do štiri ure.

Beremo od doma za vas

Kot sem omenila že v prejšnjem odstavku, se je vse več avtorjev, knjižnic in gledališč odločilo, da posredujejo pravljice, predstavitev

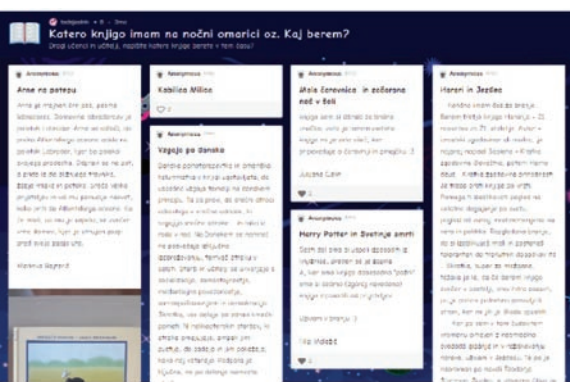

Pravljica na daljavo

knjig in posnetke lutkovnih predstav po spletu. Zato sem na enem mestu zbrala informacije o tem, kdo bere na daljavo, dodala povezave do spletnih strani in posnetkov. Predstavitev sem oblikovala v orodju Microsoft Sway, ogledalo

■ Beremo od doma za vas

■ Kaj beremo doma?

Učbeniški sklad OŠ Frana Albrehta Kamnik

Učbeniški sklad OŠ Frana Albrehta Kamnik

Učbeniški sklad OŠ Frana Albrehta Kamnik

■ Učbeniški sklad – predstavitev za Svet staršev

Kaj beremo doma?

Naj povem, da sem dnevno spremljala objave šolskih knjižničark in knjižničarjev na družbenem omrežju Facebook in v spletni učilnici ZRSS za knjižnično dejavnost, kjer sem tudi sama objavljala ideje. Tam sem prebrala zapis knjižničarja o aplikaciji Padlet. Zato sem jo tudi sama preskusila. Ustvarila sem oglasno desko z naslovom Kaj beremo doma in učence ter sodelavce prosila, naj napišejo, katero knjigo imajo trenutno na nočni omarici. Odziv je bil sicer manjši kot pri ostalih aktivnostih, vendar se mi zdi aplikacija vseeno zelo uporabna, saj je enostavna za uporabo.

Kaj pa ostalo strokovno delo?

Na kratko sem opisala nekaj dejavnosti, ki sva jih knjižničarki pripravili med delom na daljavo. Namenjene so bile učiteljem in učencem. A rada bi omenila še nekaj aktivnosti iz strokovnega bibliotekarskega dela in dela z učbeniškim skladom.

Med delom od doma sem namreč poleg vseh omenjenih aktivnosti za učence pripravila tudi vso dokumentacijo za učbeniški sklad. Zbrala sem vse podatke o učnih gradivih, ki jih bodo učenci uporabljali v naslednjem šolskem letu, in jih oblikovala v seznime učnih gradiv. Za sejo Sveta staršev sem pripravila predstavitev delovanja učbeniškega sklada, novosti in spremembe Pravilnika o upravljanju učbeniških skladov, primerjavo cen delovnih zvezkov za letošnje in naslednje šolsko leto. V sistem Cobiss sem vnesla tudi vse podatke o bodočih prvošolcih in glede na predvidene menjave učbenikov pripravila podatke za nakup oziroma dokup učbenikov.

Ko sem lahko po dobrem mesecu prišla do knjižnice (zaradi okužbe sodelavke so šolo najprej razkužili, vstop vanjo pa kljub vsemu skoraj mesec dni s strani NIJZ ni bil dovoljen), sem izkoristila še možnost, da sem gradivo, ki je bilo pripravljeno za vnos v sistem Cobiss,

odpeljala domov. Do vrnitve učencev v šolo (maj 2020) sem v sistem vnesla še zadnjih 2000 enot in s prenosom gradiva po dveh letih tudi zaključila. Tega sem bila res vesela.

Med delom na daljavo sta se učenje in branje preselili na splet. Za uporabo novih orodij je bilo potrebno precej samostojnega učenja in raziskovanja. Sama sem se naučila uporabljati nova orodja in ugotovila, da so nekatera zelo uporabna. Zelo sem hvaležna tudi za vse objave kolegov – šolskih knjižničarjev in knjižničark, saj smo si z objavami na družbenih omrežjih in v spletni učilnici ZRSS za knjižnično dejavnost res pomagali in si izmenjavali primere dobrih praks. Za izvedbo novih aktivnosti je bil potreben tudi pogum, saj vnaprej nikoli ne veš, kakšen bo odziv uporabnikov. Kljub vsemogoči IKT-opremi in številnim novim orodjem, ki nam olajšajo delo, vseeno nič ne more nadomestiti stika v živo z uporabniki – učenci, ki z zvedavimi očmi v roke vzamejo knjigo, jo prelistajo in odnesejo domov. ●

pa si jo je več kot 300 obiskovalcev naše spletne strani. Učiteljice drugega razreda so učencem posredovale povezavo do izbrane lutkovne predstave, dodale naloge in aktivnosti ter z učenci tako izvedle kulturni dan.

Nacionalna in visokošolske knjižnice v letu 2019

mag. Damjana Tizaj Marc

Narodna in univerzitetna knjižnica
damjana.tizaj@nuk.uni-lj.si

Visokošolske knjižnice so imele v letu 2019 76.582 potencialnih uporabnikov in 96.400 aktivnih članov.

Statistične meritve o delu knjižnic so potekale med 1. in 15. marcem 2020. Vprašalnik smo posredovali 96 visokošolskim knjižnicam (skupaj z Narodno in univerzitetno knjižnico), 88 (92 %) visokošolskih knjižnic pa je vprašalnik ustrezno izpolnilo, in sicer:

- Univerza v Ljubljani: 39 knjižnic (skupaj z Narodno in univerzitetno knjižnico),
- Univerza v Mariboru: 13 knjižnic,
- Univerza na Primorskem: 1 knjižnica,
- Univerza v Novi Gorici: 1 knjižnica,
- Nova univerza: 1 knjižnica,
- Univerza v Novem mestu: 1 knjižnica,
- samostojni visokošolski zavodi: 32 knjižnic.

Rezultati statističnih meritev so dostopni na <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/>.

Visokošolske knjižnice

V letu 2019 je imelo 87 visokošolskih knjižnic (brez NUK-a) 128 izposojevališč. Knjižnice Univerze v Ljubljani 63,

Univerze v Mariboru 14, Univerze na Primorskem šest, Nove univerze tri, knjižnice Univerze v Novem mestu in Univerze v Novi Gorici po eno izposojevališče in samostojni visokošolski zavodi 40 izposojevališč.

Knjižnična zbirka visokošolskih knjižic (na fizičnih nosilcih) je obsegala 5.567.243 inventarnih enot gradiva. Knjižno gradivo je predstavljalo 89 % oziroma 4.977.738 enot, 11 % oziroma 589.505 enot pa neknjižno gradivo. Na potencialnega uporabnika so imele 72,7 enote gradiva. Visokošolske knjižnice so imele skupaj 111.909 inventarnih enot prirasta, kar pomeni 1,5 inventarne enote prirasta na potencialnega uporabnika. Prirasta knjižnega gradiva je bilo 80 % oziroma 89.806 enot, 20 % oziroma 22.103 enot pa neknjižnega gradiva. Visokošolske knjižnice so imele v letu 2019 46.526 inventarnih enot odpisa, kar pomeni, da so odpisale 0,8 % svoje zbirke. Poročale so o 44.588.774 naslovih

■ Knjižnična zbirka, prirast in dopis (inventarne enote)

	Knjižnična zbirka	Prirast knjižničnega gradiva	Odpis knjižničnega gradiva
Univerza v Ljubljani (brez NUK-a)	3.476.114	54.332	32.919
Univerza v Mariboru	1.705.109	39.086	7.685
Univerza na Primorskem	79.965	2.007	1.526
Univerza v Novi Gorici	32.482	1.340	1
Nova univerza	12.919	2.252	90
Univerza v Novem mestu	24.465	915	222
Samostojni visokošolski zavodi	236.189	11.977	4.083

	Število vpisanih študentov (po podatkih univerz)	Število visokošolskih učiteljev in sodelavcev visokošolskega zavoda	Potencialni uporabniki visokošolskih knjižnic SKUPAJ
Univerza v Ljubljani (brez NUK-a)	37.615	6.047	43.662
Univerza v Mariboru	13.376	1.232	14.608
Univerza na Primorskem	4.755	471	5.226
Univerza v Novi Gorici	416	147	563
Nova univerza	1.939	114	2.053
Univerza v Novem mestu	772	120	892
Samostojni visokošolski zavodi	8.063	1.515	9.578

■ Potencialni uporabniki

elektronskih knjig in 1.163.607 naslovih serijskih publikacij (ki so nameščene oziroma dostopne v lokalnem omrežju, na delovnih postajah ali na drugih strežnikih, dostopnih na daljavo).

Visokošolske knjižnice so imele v letu 2019 76.582 potencialnih uporabnikov (vpisanih študentov ter visokošolskih učiteljev in sodelavcev) in 96.400 aktivnih članov. Uporabniki so knjižnico obiskali 1.534.031-krat (fizični obisk), spletno mesto knjižnice pa 1.315.809-krat. Vsak potencialni uporabnik je knjižnico (fizično) obiskal 20-krat.

Visokošolske knjižnice so v letu 2019 naredile 80.768 zapisov za SICRIS. Izposodile so 1.495.612 fizičnih enot gradiva oziroma 15,5 enote na člana in 19,5 enote na potencialnega uporabnika ter imele 14.902 fizični enoti in kopiji realizirane medknjižnične

izposoje (posoja in izposoja). Za svoje uporabnike so organizirale 182 prireditev.

Podatki o izposoji in vpogledih v vsebinske enote (prevzemi) elektronskih virov, ki so nameščeni oziroma dostopni v lokalnem omrežju, na delovnih postajah ali na drugih strežnikih (dostopnih na daljavo), so precej nepopolni; 30 visokošolskih knjižnic je poročalo, da tega podatka nima oziroma ga ne beleži, 27 knjižnic ni imelo nobenega vpogleda v vsebinske enote elektronskih virov, preostalih 30 knjižnic pa je poročalo o 10.296.395 prevzemih. Od 87 visokošolskih knjižnic jih 42 ni zabeležilo nobene izposoje elektronskih virov, 38 knjižnic tega podatka ne beleži, sedem knjižnic pa je skupaj zabeležilo 181.809 izposoj elektronskih virov.

V letu 2019 se je glede na leto 2018 večina količin, ki jih merimo v okviru statističnih meritev o delu visokošolskih knjižnic, povečala.

■ Izposoja in medknjižnična izposoja (fizične enote)

	Izposoja na dom	Izposoja v knjižnico	Izposoja SKUPAJ	Medknjižnična izposoja – pasiva	Medknjižnična izposoja – aktiva	Medknjižnična izposoja – realizirana SKUPAJ
Univerza v Ljubljani (brez NUK-a)	788.296	112.639	900.935	6.256	5.807	12.063
Univerza v Mariboru	479.823	59.633	539.456	766	1.634	2.400
Univerza na Primorskem	18.665	0	18.665	40	43	83
Univerza v Novi Gorici	1.040	0	1.040	36	5	41
Nova univerza	4.378	79	4.457	32	20	52
Univerza v Novem mestu	16.552	0	16.552	20	15	35
Samostojni visokošolski zavodi	13.352	1.155	14.507	68	160	228

	Letno število ur odprtosti (vseh izposojevališč)	Neto uporabna površina knjižnice (m ²)	Čitalniški sedeži
Univerza v Ljubljani (brez NUK-a)	106.232	21.646	2.427
Univerza v Mariboru	26.747	14.333	1.139
Univerza na Primorskem	8.773	859	195
Univerza v Novi Gorici	2.491	212	35
Nova univerza	2.042	120	15
Univerza v Novem mestu	9.270	85	16
Samostojni visokošolski zavodi	26.189	2.897	509

■ Dostop, prostor in oprema

Vse visokošolske knjižnice skupaj so imele v letu 2019 40.152 m² neto uporabne površine oziroma 0,5 m² na potencialnega uporabnika. Odprte (vsa izposojevališča skupaj) so bile 181.743 ur. Imele so 4.336 čitalniških sedežev oziroma 56,6 čitalniškega sedeža na 1000 potencialnih uporabnikov. Uporabnikom so omogočile dostop do 687 računalniških delovnih postaj, kar pomeni devet računalniških delovnih postaj na 1000 potencialnih

uporabnikov. Neinventariziranih je bilo 203.146 enot gradiva. 1.446.043 enot knjižničnega gradiva je bilo v prostem pristopu.

Visokošolske knjižnice so za nakup knjižničnega gradiva porabile 6.332.188 EUR oziroma 82,7 EUR na potencialnega uporabnika. Za nakup elektronskih virov so namenile 4.104.793 EUR, kar predstavlja 64,8 % vseh sredstev, porabljenih za nakup knjižničnega gradiva.

■ Odhodki – nakup gradiva in izobraževanje (EUR)

	Sredstva, porabljena za nakup knjižničnega gradiva	Sredstva, porabljena za nakup elektronskih virov (od vseh sredstev, porabljenih za nakup gradiva)	Sredstva, porabljena za izobraževanje zaposlenih
Univerza v Ljubljani (brez NUK-a)	5.414.783	3.611.368	47.165
Univerza v Mariboru	672.066	380.264	13.134
Univerza na Primorskem	109.273	71.723	3.646
Univerza v Novi Gorici	35.087	3.601	0
Nova univerza	10.699	8.076	821
Univerza v Novem mestu	24.293	8.761	0
Samostojni visokošolski zavodi	65.987	21.000	3.281

■ Delavci – strokovna izobrazba (EPZ – ekvivalent polne zaposlitve)

	Strokovni delavci	Drugi knjižnični delavci	Delavci SKUPAJ
Univerza v Ljubljani (brez NUK-a)	176,38	24,5	200,88
Univerza v Mariboru	79	36,5	115,5
Univerza na Primorskem	8,5	1	9,5
Univerza v Novi Gorici	3	0	3
Nova univerza	2	0	2
Univerza v Novem mestu	2	0	2
Samostojni visokošolski zavodi	20,25	6,85	27,1

Za izobraževanje zaposlenih so porabile 68.047 EUR oziroma 154 EUR na zaposlenega (osebe, ne glede na način zaposlitve).

Leta 2019 je bilo v visokošolskih knjižnicah v rednem delovnem razmerju 359,9 delavca (EPZ) in 376 oseb, med katerimi je bilo 291,13 oziroma 81 % strokovnih delavcev (EPZ). Med njimi je bilo 115,38 (EPZ) diplomiranega bibliotekarja, 236,5 diplomiranega priučenega bibliotekarja in 39,5 priučenega knjižničarja. Visokošolske knjižnice so imele v letu 2019 na 1000 potencialnih uporabnikov zaposlenega 4,7 delavca (EPZ). Mlajših od 35 let je bilo 27 zaposlenih (oseb), 19,3 zaposlenega (EPZ) je imelo doktorat, 3,5 pa osnovnošolsko izobrazbo.

V letu 2019 se je glede na leto 2018 večina količin, ki jih merimo v okviru statističnih meritev o delu visokošolskih knjižnic, povečala. Za 2 % se je povečala zbirka knjižničnega gradiva, za 12 % število tekoče naročenih naslovov serijskih publikacij, prirast za 5 %, odpis za 37 %, število članov (individualni uporabniki) za 4 %, obisk za 9 % in število zaposlenih (EPZ) za dober odstotek. Ravno tako se je povečalo število enot knjižnične zbirke na potencialnega uporabnika, in sicer za 4 %, za 15 % se je povečalo število tekoče naročenih naslovov serijskih publikacij na 1000 potencialnih uporabnikov, za 8 % prirast gradiva na potencialnega uporabnika, za 11 % število obiskov na potencialnega uporabnika in za 2 % sredstva, porabljenega za nakup gradiva na potencialnega uporabnika. Število izposojenih enot gradiva na potencialnega uporabnika in število čitalniških sedežev na potencialnega uporabnika sta ostali praktično nespremenjeni. Zmanjšalo pa se je število vpisanih študentov, in sicer za 2 %, izposoja (na dom in v knjižnico) ter število osebnih računalnikov za uporabnike za 3 %, sredstva za nakup gradiva za pol odstotka, število izposojenih enot na zaposlenega za 4 % in število udeležencev usposabljanja na potencialnega uporabnika za 9 %.

Nacionalna knjižnica

Nacionalna knjižnica je imela v letu 2019 eno izposojevališče. Knjižnična zbirka (na fizičnih nosilcih) je obsegala 2.894.014 inventarnih enot gradiva. Imela je 30.852 enot prirasta in 506 enot odpisa. Zagotavljala je dostop do 62 podatkovnih zbirk, 29.371 naslovov elektronskih serijskih publikacij, 229.688 naslovov elektronskih knjig in 4.077.729 naslovov drugih digitalnih dokumentov (ki so nameščeni oziroma dostopni v lokalnem omrežju, na delovnih postajah in na drugih strežnikih, dostopnih na daljavo). V letu 2019 je Narodna in univerzitetna knjižnica gradila (samostojno in v sodelovanju z drugimi ustanovami) pet podatkovnih zbirk in razpolagala z 28.364 tekoče naročenimi naslovi serijskih publikacij. Imela je 2.095.861 potencialnih uporabnikov (vsi prebivalci države), med katerimi je bilo 10.781 aktivnih članov. Zabeležila je 275.824 fizičnih obiskov in 289.178 obiskov spletnega mesta knjižnic, od tega 173.500 virtualnega obiska. Za SICRIS pa je naredila 647 bibliografskih zapisov. Nacionalna knjižnica je v letu 2019 zabeležila 113.637 fizičnih enot izposoje, od tega 45.001 oziroma 40 % na dom in 68.636 oziroma 60 % v knjižnico, ter imela 7.456 fizičnih enot in kopij dokumentov realizirane medknjižnične izposoje. Organiziranega usposabljanja za uporabo knjižnice in drugih informacijskih storitev so bile deležne 503 osebe. V letu 2019 je bila nacionalna knjižnica za svoje uporabnike odprta 3.202 uri, imela je 14.359 m² neto uporabne površine in 56 računalniških delovnih postaj za uporabnike. Imela je 7.592.670 EUR prihodkov. Za nakup knjižničnega gradiva je namenila 658.503 EUR, od tega 71 % oziroma 468.008 EUR za nakup elektronskih virov. Za izobraževanje zaposlenih je porabila 45.287 EUR. V knjižnici je imelo redno delovno razmerje sklenjeno 144,5 delavcev (EPZ) oziroma 146 oseb, med katerimi je bilo 108 oziroma 75 % strokovnih delavcev (EPZ). Devet

strokovnih delavcev je imelo doktorat, osem oseb pa je bilo mlajših od 35 let. Zaposleni so se izobraževali 3.014 ur, od tega je bilo 79 % oziroma 2.370 ur bibliotekarskega izobraževanja.

V primerjavi z letom 2018 se je knjižnična zbirka nacionalne knjižnice v letu 2019 povečala za en odstotek, prirast za 7 %, odpis knjižničnega gradiva pa se je zmanjšal za 46 % oziroma 433 inventarnih enot gradiva. Število tekoče naročenih naslovov serijskih publikacij se je povečalo za 10 %. V enakem obdobju se je število članov knjižnice povečalo za 16 %, število obiskov (fizični obisk) za slabih 5 %, število zapisov za bibliografsko obdelavo gradiva za 26 % in izposoja za 2 %. Medknjižnična izposoja se je zmanjšala za 6 %, število prevzemov in izposoj elektronskih virov pa za 27 %. Prihodki knjižnice so bili v letu 2019 večji za 1,5 % glede na leto 2018. Količina sredstev, ki jih je knjižnica porabila za nakup gradiva, se je v tem obdobju zmanjšala za 24 %, sredstva za nakup elektronskih virov za 23 %, sredstva za izobraževanje zaposlenih pa za 32 %. Število zaposlenih (EPZ) se je povečalo za slab odstotek, ravno tako število strokovnih delavcev. Število zaposlenih, mlajših od 35 let, pa se je zmanjšalo z 11 na 8 oseb. ●

V primerjavi z letom 2018 se je knjižnična zbirka nacionalne knjižnice v letu 2019 povečala za en odstotek, prirast za 7 %, odpis knjižničnega gradiva pa se je zmanjšal za 46 % oziroma 433 inventarnih enot gradiva. Število tekoče naročenih naslovov serijskih publikacij se je povečalo za 10 %. V enakem obdobju se je število članov knjižnice povečalo za 16 %.

»Uporabnik prihodnosti danes«

dr. Mojca Rupar Korošec

Narodna in univerzitetna knjižnica
mojca.rupar-korosec@nuk.uni-lj.si

Gospa je bila predana šolska knjižničarka, ki je prva opazila njegovo (Bill Gates) strast do branja, nekaj, kar je poskušal prikriti, saj je bilo to pri devetih letih bolj dekliška zadeva.

Knjižnice smo med epidemijo morale zapreti fizična vrata, kar nas je spodbudilo, da odpremo drugačna vrata dostopa do informacij – na daljavo.

I. Uporabnik

To je za nas priložnost, da na novo ovrednotimo in nadgradimo najpomembnejše, naš odnos z uporabniki. Opazili smo lahko, da se je z ustavitvijo kroženja fizičnega gradiva izredno povečalo kroženje digitalnih informacij, ki jih lahko strokovno nudimo in ki nam obenem izkazujejo našo potrebnost družbi. Knjižničarji bomo vedno bolj postajali skrbniki in interpreti uporabnikovih potreb. To nas postavlja v drugačen položaj, ki nam omogoča nov način delovanja, v takšnega, v katerem so strateške odločitve povezane z uporabnikovimi potrebami.

Kako smo knjižnice in knjižničarji potrebni uporabnikom, bomo ponazorili z zgodbama o dveh uporabnikih. Elon Musk na primer je v več intervjujih ponovil, da čeprav je študiral fiziko in ekonomijo, se je dejansko najprej o raketah naučil iz knjig. Pravzaprav je bila njegova navezanost na knjige podlaga za njegov kasnejši uspeh. Tako je trdil celo, da so ga sprva vzgajale knjige in šele potem starši (»I was raised by the books and then my parents.«). Kot otrok je bral znanstveno fantastiko po deset ur na dan, pri devetih pa je prebral že celotno Encyclopedio Britannico. Njegov oče je rad širil anekdote o njem, da je bil izredno introvertiran otrok, ki je, ko je bil povabljen na otroške zabave, najprej poiskal domačo knjižnico, kjer so ga kasneje našli.

Še enemu uporabniku so knjige spremenile življenje. Bill Gates se je v svojem blogu poklonil posebni gospe (Blanche Caffiere), za katero trdi, da je imela v njegovem življenju velikanski vpliv, takoj za vplivom njegove mame, babice in Melinde. Gospa je bila predana šolska knjižničarka, ki je prva opazila njegovo strast do branja, nekaj, kar je poskušal prikriti, saj je bilo to pri devetih letih bolj dekliška zadeva. Prav ona ga je prepričala, da je prav, če rad bere, in je z njim delila svojo ljubezen do knjig. Ponujala mu je v branje ključne knjige in ga motivirala, da ji je vsebino tudi interpretiral. Od nje se je naučil, da imajo knjižničarji ogromno znanja, ki ga enostavno želijo deliti s svojimi uporabniki, in kakšno neverjetno moč imajo prave vsebine, posredovane od pravih ljudi, pri oblikovanju življenjskih odločitev. Tudi danes njegov tajnik tedensko osveži njegovo osebno knjižno polico s 13 do 15 knjigami. Njegova hitrost branja je 150 strani na uro z 90-odstotnim spominom. Svojo ljubezen do knjig je kasneje nadaljeval s fundacijo »Global libraries«, dvajsetletnim projektom, ki se je zaključil leta 2018, njegov cilj pa je bil izboljšanje dostopa do informacij in znanja s pomočjo knjižnic, ki tako najbolj neposredno izboljšujejo življenje. Delo njegova fundacija nadaljuje kot pomemben financer EIFL (ki je tudi član IFLE, v NUK-u pa je COSEC član tega mednarodnega konzorcija), neodvisne organizacije, ki pomaga knjižnicam z digitalno tehnologijo pri dostopu do in uporabi informacij.

II. Danes

Uporabnik ima osrednjo vlogo in vprašanje, kaj potrebuje, moramo dopolniti s premiso,

kaj lahko pričakuje *od nas*. S kontinuiranimi izboljšavami svojih storitev stopamo v *razmerje* z uporabniki kot enakovrednimi partnerji, ki k nam prinašajo zunanji svet. Z novo transformativno strategijo delovanja tako vzpostavljamo drugačno navezo med knjižnico in uporabnikom, ki se kaže na več načinov: intelektualno, digitalno in družbeno. In vidimo, da je lahko naš vpliv velikanski, če nastopamo kot predstavniki kreativne kulture. Vse to nas kot celotno družbo nagovarja k izdelavi novih knjižničnih strategij.

IFLA je svojo strategijo izdelave transformacije knjižničnega diskurza opredelila z udarnim sloganom partnerstva med knjižnico in uporabnikom s predpostavko, da je vsaka knjižnica tudi njen uporabnik:

»Nobenih odločitev o vas brez vas.«
(»No decisions about you without you«,
v: *IFLA Governance Draft Proposal*)

Po letu razpravljanj je junija letos izdala osnutek, po katerem namerava na novo oblikovati sestavo upravnega odbora, z namenom izgradnje bolj vključujoče, transparentne in učinkovite IFLE. V tem osnutku (*IFLA Governance Draft Proposal*) sledi smernicam, ki jih je razvila in predstavila tako v projektu *Global Vision in IFLA strategiji 2019–2024*, oboje z namenom slediti ciljem trajnostnega razvoja, predstavljenega v *Agendi 2030*. Naslednji korak je ustvarjanje razmer, ki bodo omogočile najboljša možna izhodišča za sledenje zastavljenim ciljem. V IFLINI »shrambi idej globalne vizije« (*Global vision ideas store*) lahko tako najdemo zelo veliko tematskih problemov in aktivnosti s knjižničnih področij. To je izjemna platforma navdihujočih idej, ki z izmenjavo izkušenj omogoča tudi njihovo realizacijo, obenem pa edinstveno povezuje knjižničarje celega sveta. Ta globalna povezanost knjižničnega polja omogoča poleg aktivnega sodelovanja tudi vplivanje na spremembe v lokalnih skupnostih. Znotraj knjižničnega polja je še toliko potenciala in knjižnice imamo zares

učinkovit nabor aktivnosti, ki se odzivajo na dogajanja zunaj njih. Tudi knjižničarji imamo potrebo, da smo upoštevani zaradi vrednot, ki jih posredujemo, in zaradi uporabnikov, s katerimi sodelujemo. A najpomembneje je, da so knjižnice prostor za ljudi in da jim v resnici izboljšujemo kakovost življenja.

Tudi pri združenju EBLIDA (*European Bureau of Library, Information and Documentation Associations*; neodvisno združenje, ki podpira neomejen dostop do informacij v digitalnem času in podpira vlogo knjižnic kot dejavnikov, ki prispevajo k bolj demokratični, pravičnejši in trajnostno naravnani družbi) so se odzvali na spremembe in maja letos izdelali osnutek agende za obdobje po covidu. Zavedajo se, da nihče ne ve, ali bodo stvari še kdaj takšne, kot so bile pred začetkom pandemije. Tudi knjižnice se lahko veliko naučijo iz lekcije covid-19, saj so sedaj bolj v ospredju aktivnosti proaktivne narave z uporabnikom v ospredju. Digitalne tehnologije naglo preoblikujejo knjižnice, bolj kot smo si zamišljali, in okrepitev digitalnih trendov v knjižnicah v dobi po covidu-19 lahko vidimo na dva načina: kot kulturno okrepitev ali kot širšo družbeno vizijo.

V smislu širše družbene vizije digitalni trendi v knjižnicah pripomorejo k implementaciji *Agende 2030*, vendar se moramo zavedati tudi negativnih omejitev (na primer družbena izključenost zaradi nedostopnosti spletnih storitev). Implementacija visoke tehnologije in orodij umetne inteligence v knjižnicah je sicer močna spodbuda za preoblikovanje knjižničnih sistemov, vendar moramo biti previdni pri nadzoru podatkov. Samo odzivne knjižnice kot središča (angl. hubs) za spodbujanje virov, idej in ljudi so zmožne prehoda od analogno-ekstenzivne do digitalno-intenzivne uporabe tehnologije za potrebe skupnosti. Razširitev pooblastil knjižnic se tako lahko upravičeno izkaže za strukturno komponento kohezijske politike.

Samo odzivne knjižnice kot središča (angl. hubs) za spodbujanje virov, idej in ljudi so zmožne prehoda od analogno-ekstenzivne do digitalno-intenzivne uporabe tehnologije za potrebe skupnosti.

Razširitev pooblastil knjižnic se tako lahko upravičeno izkaže za strukturno komponento kohezijske politike.

Ne zavedamo se v celoti vseh razsežnosti in potenciala kulturno-kreativnega dela, saj to vnaša v družbo nove ideje in se je sposobno odzivati na življenjske spremembe. Knjižnična dejavnost je bistven dejavnik preoblikovanja skupnosti, ker omogoča pretakanje znanja. Svetovni gospodarski forum letno posodablja ključne sposobnosti za uspešno delovanje v prihodnosti in trenutno so najbolj v ospredju veščine, ki nam bodo omogočile boljše sobivanje v prihajajoči četrti industrijski revoluciji. Njihova značilnost je, da jih sedanja avtomatizacija z robotizacijo in umetno inteligenco za zdaj še ne opravlja bolje od ljudi. Tega se zaveda vsak knjižničar, ki ima opravka z vsebino in pomenom nekega gradiva oziroma vira. Tudi še nismo v celoti izkoristili internacionalizacije (svetovanje in podpora mednarodnih mrež, podpora pri udeležbah in izmenjavah s tujino, mednarodno sodelovanje ...) knjižničnega sektorja, v njem je še neizkoriščen potencial. Spodbuditi je treba grajenje dolgoročnejših in trajnih mednarodnih sodelovanj, ker ni dovolj samo občasno pojavljanje v tujini, internacionalizacije se je treba lotiti strateško z namenom promocije kapitala knjižnice. Tudi v dokumentih *Evropska agenda za kulturo* sta poudarjeni kultura in ustvarjalnost kot za družbo pomembni dobrini. Knjižnice prispevajo k temu, da se počutimo del skupnosti, njihova bogata dediščina združuje ljudi, jih vključuje v družbo in ustvarja medkulturni dialog. Knjižnice s spodbujanjem aktivnega državljanstva ustvarjamo neprecenljiv občutek pripadnosti. Vse to naše znanje lahko z našimi aktivnostmi pretvorimo v novo znanje, brez katerega si naše trajnostne in ustvarjalne prihodnosti ne bomo več mogli zamišljati.

II. Prihodnost ...

... se začneja danes!

Tudi pri oblikovanju prihodnosti knjižnic se moramo osredotočiti predvsem na možnosti in prilagoditve

Etični koncept »intelektualne svobode« kot najpomembnejši koncept 21. stoletja je bil letos prisoten tudi v Davosu na Svetovnem ekonomskem forumu.

kot načina izogibanja preprekam (vladnim, pravnim politikam, ekonomskim odnosom). Ena od novih vlog knjižnic bi lahko bila v zagotavljanju dostopa uporabnikom do najnovejših informacij o družbenih dogajanjih in kako se svet nanje odziva ter temu prilagaja. Knjižnice so bile vedno refleksija okolja, v katerem so delovale. Novo zgodbo pišejo vedno, ko se pojavijo drugačne in spremenjene okoliščine. V takšnem prelomnem obdobju smo tudi sedaj, pri čemer zagovarjamo bolj odprt dostop do izmenjave informacij, vendar bomo morali delovati v korist tej odprtosti. Digitalizacija že nekaj časa kroji našo realnost, predvsem pa se z njo spreminjata okolje in sam pogled na informacijo, kar se kaže pri uporabniških izkušnjah v knjižnicah. Knjižnice so od nekdaj veljale za idealen medij in regulator varovanja zasebnosti uporabnikov, to je ena od pomembnih iztočnic, ki se ji moramo še posebej posvetiti, zavzeti moramo aktivno držo do novega okolja, v katerem bo kreira realnost umetna inteligenca.

Izraz umetna inteligenca predstavlja obliko racionalnosti (»form of rationality«; to definicijo je uvedla skupina *High-level expert group on artificial intelligence*, ki jo je ustanovila Evropska komisija dne 8. 4. 2019), vendar ne upošteva, da so algoritmi, po katerih deluje, pomanjkljivi, posebej na zahtevnejših področjih. Tako da

ostaja človeški subjektivni dejavnik pri ustvarjanju algoritmov nepogrešljiv. Zato se je IFLA skupina FAIFE (Freedom of Access to Information and Freedom of Expression) posebej zavezala, da se bo zavzemala za zaščito svobode izražanja in da bo krepila zavedanje o bistveni povezavi med knjižničarskimi koncepti in *intelektualno svobodo digitalne humanistike*.

Evropa ima dobro pravno zaščito in v knjižnicah je zagotavljanje zasebnosti ena temeljnih vrednot. Etični koncept »intelektualne svobode« kot najpomembnejši koncept 21. stoletja je bil letos prisoten tudi v Davosu na Svetovnem ekonomskem forumu, kjer je vodilni svetovni intelektualec Y. N. Harari opozoril na to, kako se človek v 21. stoletju sooča s tremi eksistencialnimi izzivi, ki so: jedrska vojna, ekološki propad in tehnološke motnje, pri čemer se je posebej osredotočil na slednjega.

Vprašati se bomo morali, kakšen bo postal novi humanizem, če bodo večino odločitev določali algoritmi. Za zdaj nimamo nikakršnega filozofskega modela za razumevanje in razmisлити bomo morali o povsem novi platformi humanizma, pri čemer lahko knjižnice odigrajo bistveno vlogo. Z drugimi besedami, ni dovolj samo zbirati in ohranяти znanje, to mora krožiti med ljudmi, mora se uporabljati. Knjižnični zakladi vsebujejo nepredstavljivo intelektualno in navdihujočo vrednost, ki se mora pretakati, storitve morajo omogočiti njihovo dostopnost, saj po teh načelih knjižnice najboljše delujejo.

Opisali smo že, kako je lahko knjižnica usmerjevalka uporabnika na povsem nepredvidljivo pot, ki na podlagi zaupanja lahko ustvari pomembno vseživljenjsko povezavo z današnjim uporabnikom in uporabnikom prihodnosti. To je seveda velik izziv za knjižnico, ker z obogatitvijo in poglobitvijo odnosa z uporabnikom tega lahko spodbujamo, navdihujemo in informiramo. Med najpomembnejšimi dragocenostmi knjižnice pa Kongresna knjižnica

izpostavi vednost in modrost njenega osebjja, saj je od njiju odvisna uporabnikova izkušnja, pri čemer je ta navajen vseprisotnih informacij s spletnih platform.

Če povzamemo, kadar so strateške odločitve osredotočene na uporabnika in njegove potrebe, lahko samo izboljšamo svoje storitve, kar pripelje do izboljšave celotne podobe knjižnice. V prizadevanju za to se zavzemamo za nov način sodelovanja, ko postanejo knjižničarji najboljši ambasadorki knjižnice uporabniku. Eden takih načinov delovanja ponazarja tudi Googlova platforma druge generacije (2012) *Arts & Culture*, ki sodeluje s knjižnicami in drugimi kulturnimi institucijami z vsega sveta vse z namenom približati kulture sveta uporabniku. Z njihovo aplikacijo Arts and culture se lahko na primer sprehodimo po avstrijski nacionalni knjižnici. Tridimenzionalni digitalizirani knjižnični zakladi starih in dragocenih knjig postanejo dostopni vsakomur in postanejo nepogrešljiva pomoč raziskovalcem. Library of

Trinity College Dublin (kjer bi se letos morala odvijati IFLA WLIC) na primer predstavlja čudovite zgodbe filozofske zgodovine iz svoje rokopisne zbirke. Tako je že danes videti prihodnost knjižnic kot pomembnih oblikovalk prihodnosti naše družbe. Knjižnični prostor bo bistveno spremenilo okolje, v katerem delujejo, in njeni uporabniki, ki se selijo v oblak. Tam bomo v prihodnosti našli nov prostor knjižnic in njihovih storitev. Realnost ne bo več fizični prostor, ampak virtualno okolje z vsemi možnostmi in omejitvami vred.

Oblikovanje prihodnosti družbe je temeljni cilj za mrežo z imenom *Sustainable Development Solutions Network (SDSN)*. Njen direktor Jeffrey Sachs deluje v smeri razvoja in zagotavljanja takšnega interdisciplinarnega okvira, ki predstavlja ogrodje za implementacijo »Ciljev trajnostnega razvoja in Agende 2030« (UN Agenda 2030 for Sustainable Development), ki bistveno vključuje tudi knjižnice, tako da smo vključeni povsod. ●

Že danes je videti prihodnost knjižnic kot pomembnih oblikovalk prihodnosti naše družbe. Knjižnični prostor bo bistveno spremenilo okolje, v katerem delujejo, in njeni uporabniki, ki se selijo v oblak.

Viri:

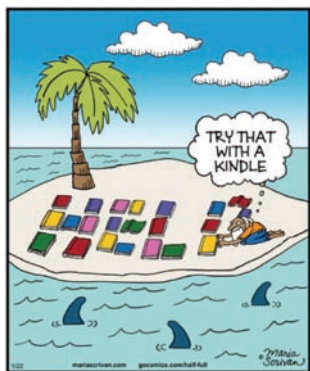
- Axonidi, Sofia, Colombati, Carla in Gamboni, Valentina (2020), »From vision to action: librarians as change agents«, intervju z Stephenom Wyberjem, direktorjem IFLA za knjižnično politiko, *Digital Library Perspectives*, letnik 36, št. 1, str. 4–7, Melbourne: Emerald Insight, Emerald Publishing. Pridobljeno 2. septembra 2020 s spletne strani: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/DLP-11-2019-0042/full/pdf?title=from-vision-to-action-librarians-as-change-agents>
- De Kleijn, Maria, Siebert, Mark in Huggett, Sarah (2019), *Artificial Intelligence: how knowledge is created, transferred and used*, The Hague: IFLA WLIC, Athens. Pridobljeno 7. januarja 2020 s spletne strani: <http://library.ifla.org/2814/1/s02-2019-dekleijn-en.pdf>
- EBLIDA, *A European Library Agenda for the post-Covid Age* (2020), The Hague: EBLIDA. Pridobljeno 2. septembra 2020 s spletne strani: <http://www.eblida.org/Documents/EBLIDA-Preparing-a-European-library-agenda-for-the-post-Covid-19-age.pdf>
- Gates, Bill (2016), *A teacher who changed my life*, Seattle: Bill Gates Blog. Pridobljeno 2. septembra 2020 s spletne strani: <https://www.gatesnotes.com/Education/A-Teacher-Who-Changed-My-Life>
- Harari, Yuval, *Read Yuval Harari's blistering warning to Davos in full* (2020), Davos: World Economic Forum. Pridobljeno 26. januarja 2020 s spletne strani: <https://www.weforum.org/agenda/2020/01/yuval-hararis-warning-davos-speech-future-predictions/>
- IFLA, *Global Vision, Ideas Store, portal, The Hague: IFLA*. Pridobljeno 2. septembra 2020 s spletne strani: <https://ideas.ifla.org/ideas/>
- IFLA Governance Review, *No decisions about you without you, First Draft* (19. junij 2020), The Hague: IFLA. Pridobljeno 2. septembra 2020 s spletne strani: <https://www.ifla.org/files/assets/hq/documents/governance-draft-proposal.pdf>
- Mejia, Zameena in Ward, Marguerite (2017), *Billionaire Elon Musk says he was 'raised by books' and credits his success to these 8*, Washington: CNBC. Pridobljeno 2. septembra 2020 s spletne strani: <https://www.cnn.com/2017/11/16/tesla-ceo-elon-musk-says-he-was-raised-by-books.html>
- Predan, Barbara (2020), *Kulturno-kreativni imperativ, Razsežnost in potencial kulturnega in kreativnega sektorja v Sloveniji*, Ljubljana: Center za kreativnost. Pridobljeno 2. septembra 2020 s spletne strani: https://czk.si/wp-content/uploads/2020/05/KKS_brosura-e.pdf
- Preliminary Study on the Ethics of Artificial Intelligence (2019), Pariz: UNESCO. Pridobljeno 5. januarja 2020 s spletne strani: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000367823>
- *The Robots are Here: AI, Libraries and the Internet* (2019), The Hague: IFLA. Pridobljeno 27. decembra 2019 s spletne strani: <https://blogs.ifla.org/lpa/2019/07/01/the-robots-are-here-ai-libraries-and-the-internet/>

Resda ni primerjave s knjigo v roki, a včasih nova tehnologija le pride prav

Viktorija Kante

Lavričeva knjižnica Ajdovščina
viktorija.kante@ajd.sik.si

K pisanju tokratnega prispevka me je spodbudila debata v Facebookovi skupini Knjižničarskih novic, v kateri smo komentirali članek z naslovom »V slovenskih knjižnicah strmo padla izposoja fizičnih knjig, poskočila pa izposoja e-knjig«. V članku beremo o neverjetnem porastu izposoje e-knjig in o izrazitem padcu fizične izposoje, kar za 90 odstotkov.

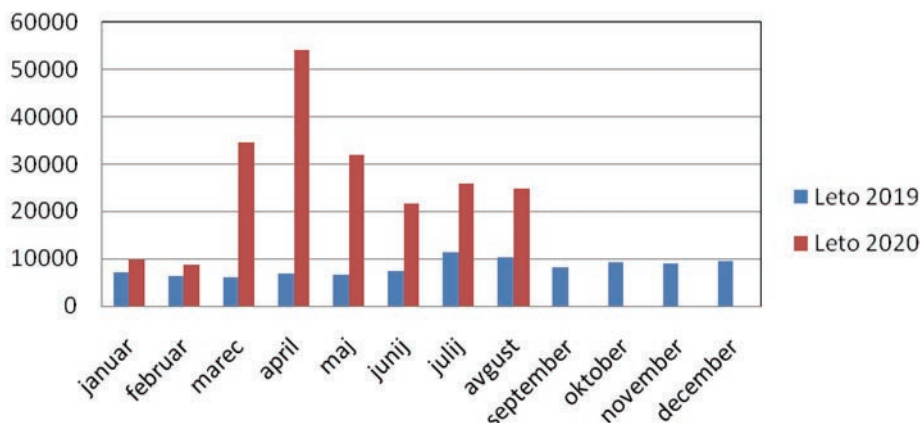

Istočasno se je na Facebookovi strani portala dobreknjige.si pojavila slika brodolomca na samotnem otoku, ki iz knjig sestavlja napis »HELP« (na pomoč), v oblaku pa napisano povabilo »Try that with a kindle« (poskušajte to z bralnikom).

Amazon je bralnik Kindle poslal na tržišče leta 2007 in kupcem ponudil skoraj 100.000 zanimivih in aktualnih e-naslovov, ki jih je bilo mogoče kupiti po bistveno nižjih cenah kot tiskane knjige. S svetlobno hitrostjo je naraščalo tudi število ljudi, ki so do glasbe dostopali brezplačno po spletu. Vse to je vodilo v to, da je v nekaj tednih s knjigarniškega zemljevida ZDA izginilo skoraj tisoč knjigarn (Kovač, Gregorin, 2016). V Sloveniji smo Biblos, prvo e-knjižnico in e-knjigarno, dobili leta 2013. Izposoja e-knjig konec avgusta 2020 na Biblosu trenutno omogoča 61 slovenskih knjižnic, od tega 58 splošnih, NUK, Pedagoška fakulteta ter Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne. Bralci lahko izbirajo med 4260 e-knjigami. Vsaka izmed knjižnic ima različno število e-knjig, odvisno od njene velikosti. Lavričeva knjižnica Ajdovščina tako ponuja članom 931 e-knjig. Navajam podatke o številu e-knjig v nekaterih primerljivih knjižnicah: Mestna knjižnica in čitalnica Idrija 835, Knjižnica Cirila Kosmača Tolmin 878, Knjižnica Jožeta Udoviča Cerknica 683 in Kosovelova

knjižnica 570. Naša primorska osrednja območna knjižnica Knjižnica Franceta Bevka Nova Gorica ponuja bralcem kar 2185, Mestna knjižnica Ljubljana 3014, Mariborska knjižnica 1248 ter Pokrajinska in študijska knjižnica 960 e-knjig. Nekatere izmed knjižnic izposojajo tudi bralnike. Pri nas se za zdaj glede na trenutno ponudbo in izposajo e-knjig ni bati, da bi se zaradi tega zapirale knjigarne in knjižnice.

Odkar se je na trgu pojavila e-knjiga, obstajajo njeni privrženci in tisti, ki so dosledno proti njej. Slednji e-knjigo in bralnike hitro odpravijo z zamahom roke in vzklikom: »Knjiga je knjiga!« V Facebookovi skupini Knjižni črvek, ki jo moderiram, imamo večkrat (burne) razprave med zagovorniki e-branja in strastnimi privrženci fizičnih knjig. »Čudno se počutim, ker imam e-bralnik. Kot da sem izdal knjige. V tem mesecu dni, kolikor imam izposojen bralnik iz knjižnice, bom zadevo samo preizkusil in prebral nekaj knjig, ki jih čakam v knjižnici že nekaj mesecev,« je zapisal eden izmed udeležencev pogovora. Druga bralka pa je povedala: »Tudi jaz sem bila vedno zagovornica papirja, dokler nisem preizkusila branja na bralniku. Ugotovila sem, da je prav tako super, vedno ga imam v torbici, ker je lahek. Samo odprem ovitek in berem. Ko bralnik zaprem, ostane na isti strani. Da se brati na plaži na soncu in v postelji v temi. Na spletu se najde ogromno (angleških) knjig, tudi zastoj ... Ampak brez skrbi, nisem še vrnila izkaznice v knjižnico, še vedno obožujem papirnate knjige.«

Izposoja e-knjig na Biblosu

Ob razglasitvi epidemije in posledičnem začasnem zaprtju knjižnic v petek, 13. marca, je skoraj 12.000.000 enot knjižničnega gradiva uporabnikom postalo nedostopnega. Knjižnice so se na mnoge načine skušale približati bralcem. Vsa dejavnost se je praktično selila na splet, v virtualni svet. Knjižnice so prebivalcem omogočile spletni vpis in s tem poenostavile dostop do e-knjig portala Biblos ter drugih e-gradiv, ki jih ponujajo.

Koliko knjig letno si sposodimo bralci v slovenskih knjižnicah? Na spletni strani Združenja splošnih knjižnic sem pridobila podatek, da si je v lanskem letu 465.692 članov izposodilo 22.431.408 enot. Ob raziskovanju/brskanju po spletu sem se osuplo zazrla v dolge kolone števil, ki jih ponuja NUK na svoji spletni strani BibSiSt. Vsako leto marca izpolnjujejo statistični vprašalnik o delu splošnih knjižnic. Kot rezultat tega lahko kar za 20 let

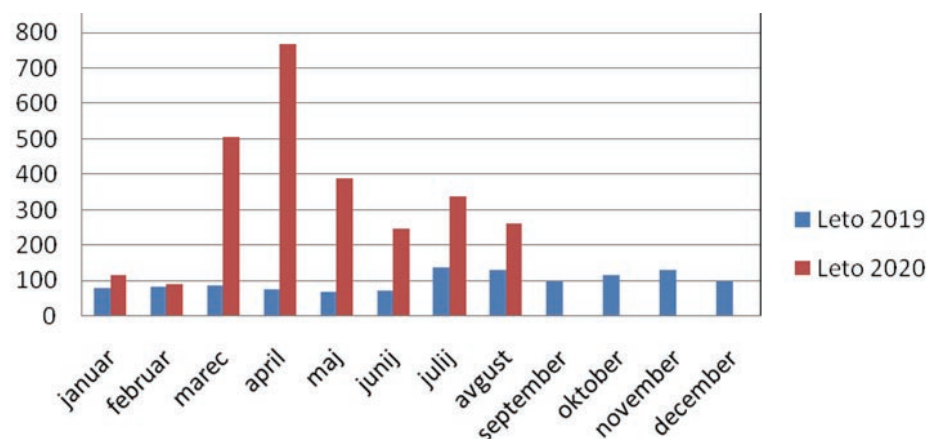
nazaj brskam po statističnih podatkih nacionalne knjižnice, visokošolskih, specialnih, šolskih in splošnih knjižnic.

Kaj sploh je statistika? Google mi ponudi nepregledno množico definicij in strani, ki se ukvarjajo z njo. Raje se odpravim do verjetno najmanj obsežne skupine UDK v naši knjižnici. Slabega dva metra knjig mi ponuja skupina 311. Izposodim si najmanjšo in najtanjšo knjižico s pomenljivim naslovom Statistika: zelo kratek uvod. Namuznem se ob prvih povedih v knjigi, v katerih avtor citira Fredericka Mostellerja, enega najuglednejših statistikov 20. stoletja, ki trdi, da je s pomočjo statistike lahko lagati, še lažje pa brez nje in da »je statistika vreča orodij, pri čemer je njena vloga ali vloga uporabnika statistike, da izbere orodje, ki se ujema z vprašanjem, in ga nato uporabi« (Hand, 2015).

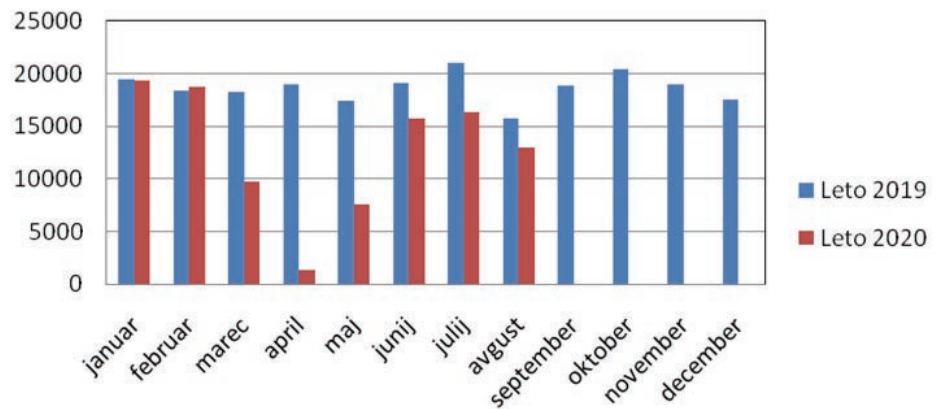

Ob razglasitvi epidemije in posledičnem začasnem zaprtju knjižnic v petek, 13. marca, je skoraj 12.000.000 enot knjižničnega gradiva uporabnikom postalo nedostopnega.

Izposoja e-knjig v Lavričevi knjižnici Ajdovščina

»Statistika je vreča orodij, pri čemer je njena vloga ali vloga uporabnika statistike, da izbere orodje, ki se ujema z vprašanjem, in ga nato uporabi.«
(Hand, 2015)

■ Izposoja na dom (brez podaljšav) v Lavričevi knjižnici po mesecih.

Praviloma se ob kakšnem statističnem vprašanju zatakne, ker ne vemo, katero orodje izbrati.

V kratkem in jedrnatem slogu moje trenutne statistične biblije, ki pravi, da je statistika ena najvznemirljivejših disciplin, vam ponujam svoje statistične izsledke. Da, izposoja e-knjig je v letošnjem letu strmo zrasla, seveda na račun zaprtja knjižnic. Strmo je seveda padla izposoja fizičnih knjig, ker bralcem niso bile dostopne! A e-knjiga niti zdaleč ni nadomestila izposoje fizične knjige. Z marcem, aprilom in majem tudi v naši knjižnici zaznavamo porast izposoje e-knjig. Čez poletje je v primerjavi s temi meseci izrazito padla, a je še vedno višja kot lansko poletje.

Poletje je čas dopustov. Letošnji počitniški čas v knjižnicah ni takšen, kot smo ga bili vajeni pred leti. Na mestu, kjer je prejšnja leta stala stojnica s počitniškim branjem, imamo sedaj gore knjig, ki čakajo v tridnevni karanteni. Na splošno imam občutek, da se ljudje letos niso veselili dopusta tako kot prejšnja leta in da so si izposojali manj gradiva. Že na vhodu obiskovalce čaka kup zapovedi in prepovedi, ki marsikoga odvrne od

obiska knjižnice. Majhni otroci so se skupaj s starši v knjižnici družili, igrali in prebirali knjige. Sedaj tega ni! Saj ni niti stolčkov, na katerih bi se lahko spočili. Marsikateri otrok preživlja počitnice v času, ko so starši v službi, sam. Knjižnica je bila zanje prostor srečevanja in preživljanja prostega časa. Sedaj tudi tega ni! Zjutraj so ljudje radi posedali ob svežem časopisu in kramljali. Sedaj je listanje po časopisih prepovedano! Večina turističnih vodnikov je počitnikovalo kar na naših policah namesto v daljnih krajih.

Vsaka izmed knjižnic prav gotovo dela mesečne statistike obiska in izposoje gradiva. Šele prihodnje leto bodo znane skupne številke in vpliv covid na njih. Z gotovostjo lahko trdim, da sta povsod padla obisk in izposoja gradiva. Vemo, kaj je vzrok tega. Iz statistik je razvidno, da je bila izposoja v maju za več kot polovico nižja kot lani. Junija, julija in avgusta pa smo dosegli nekako $\frac{3}{4}$ lanske izposoje.

Ne preostane nam drugega, kot da optimistično zremo v prihodnost in upamo, da bodo marca prihodnje leto statistiki vnašali v tabele pozitivne številke. ●

Viri:

- <https://www.mladina.si/200384/v-slovenskih-knjiznicah-strmo-padla-izposoja-fizicnih-knjig-poskocila-pa-izposoja-e-knjig/>, pridobljeno dne 18. 8. 2020
- <https://www.knjiznice.si/sistem-splosnih-knjiznic/statistike/>, pridobljeno dne 25. 8. 2020
- <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/index.php>, pridobljeno dne 25. 8. 2020
- Kovač, M., Gregorin, R. (2016). Ime česa je konec knjige. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Hand, D. J. (2015). Statistika: zelo kratek uvod. Ljubljana: Krtina.

Knjižnice v pokoronskem času

Koronska in pokoronska kriza puščata sledi tudi na knjižnicah. Trenutno živimo z vse prej kot rožnato ekonomsko perspektivo, v kateri se morda srečamo tudi s situacijo, ki je doslej nismo bili vajeni, namreč z možnostjo odpuščanja knjižničarjev ali celo zapiranja knjižnic.

Lado Planko

lano.doplak@gmail.com

Zato je smiselno razmišljati o tem, kaj lahko knjižnice in knjižničarji, ki bodo ob digitalni konkurenci čedalje bolj izpostavljeni tudi ekonomsko-finančnemu pritisku, storijo, da bi ohranili dejavnost in ne nazadnje svoja delovna mesta. Pri tem nimam v mislih – samo – obstoječih, vpeljanih dejavnosti, pač pa nekaj tem/točk, ki se ponujajo za povečanje odmevnosti in izboljšanje zračenosti knjižnice z okoljem.

Karantena je – ne glede na razloge – uporabnike očitno šokirala in šok še traja. Nekatere omejitve z začetka krize, ko vrste reči še ni bilo mogoče vedeti, so se medtem izkazale za nepotrebne/neučinkovite, kar bi knjižnice morale izpostaviti v lastnem interesu: tako doslej ni bilo ugotovljenih primerov posredne okužbe (prek kljuk, ograj, tipkovnic itd.). Med raziskavo, ki so jo po nenadnem množičnem izbruhu bolezni v Heinsbergu na severu Nemčije opravili virologi z bonnskega inštituta pod vodstvom Hendrika Streeka (šli so od vrat do vrat), so na omenjenih mestih sicer našli genetski material koronavirusov, vendar se je izkazalo – tako Streeck v enem od TV omizij –, da jim virusa ni uspelo oživiti niti iz enega vzorca.

Zainteresirani si lahko več preberete na naslovu <http://www.ninamvseeno.org/>.

Knjižnice bodo storile uslugo sebi in uporabnikom, če bodo opozorile na nekatera dejstva, ki jih prikriva in prekriva medijski hrup, četudi so to samo veliki napisi na izpostavljenih zunanjih točkah knjižnice, da je knjižnica spet odprta in da je uporaba knjižničnega gradiva ob upoštevanju siceršnjih ukrepov nenevarna. Podobne akcije bi se bilo mogoče lotiti v lokalnih medijih, na družabnih omrežjih ... V situaciji, ko knjižnicam grozi, da se jim bo močno zmanjšalo število uporabnikov, ne bi smeli prezreti nobenega promocijskega kanala in

nobene ideje za komunikacijo s potencialnimi in dejanskimi uporabniki.

Eno od vprašanj, ki ga vztrajno ignorirajo tudi šolski programi in ki postaja ob splošni finančni negotovosti toliko bolj žgoče, je finančno opismenjevanje. Finančna situacija, v kateri živimo danes, je bistveno drugačna od tiste izpred 20 let (da o stanju v nekdanjem režimu ne govorim), kar pomeni, da je občuten del populacije nanjo dejansko nepripravljen, hkrati se pa s tem deficitom znanja ne ukvarja nihče. V ilustracijo morda tale posnetek <https://www.youtube.com/watch?v=nFSZNF7G180&t=110s>. Pravzaprav je nerazumljivo, da se te tematike z vidika uporabnikov ni lotila še nobena javna izobraževalna institucija – ne šole (čeprav se menda pogovarjajo o podobnem predmetu) in ne knjižnice, še najmanj pa tisti, ki od financ živijo, namreč banke in zavarovalnice. Organizacijsko to ne bi smel biti poseben problem, treba je samo najti primernega ekonomista/ko, finančnika/co ali koga podobnega, ki bo pripravljen v nekaj terminih razkriti okostje svoje dejavnosti, tudi vlogo drobnega tiska pri pogodbah in običajne pasti v njem. Posredni dokaz za umestnost projekta so beograjske knjižnice, ki jim je na začetku tisočletja s tem uspelo pritegniti izjemno veliko ljudi.

Podobno deficitarno je stanje še pri nekaj temah, ki bi jih morali poznati pravzaprav vsi polnoletni državljani in bi zato sodile v – doslej neobstoječo – »državlansko vzgojo«. Gre za temeljno informiranost glede pravic in ravnanja v vlogi potrošnika (z možnostjo povezave z Zvezo potrošnikov, kar je v preteklosti že spodbujala svetovalna služba za splošne knjižnice v NUK-u), pri stikih in opravkih z upravnimi in sodnimi organi ter celo v zdravstvu in šolstvu. Številni aspekti tematike ponujajo knjižnicam možnost za vzpostavitev novega, praktično še nedotaknjenegega izobraževalnega segmenta. ●

Mag. Zoran Krstulović:

»Naj bo knjižnica še naprej stičišče preteklosti in prihodnosti«

Mojca Trtnik

Narodna in univerzitetna knjižnica
mojca.trtnik@nuk.uni-lj.si

Na pobudo
ravnatelja NUK-a
smo digitalizacijo
celotne slovenike
uvrstili v Strateški
načrt za obdobje
2020–2024 in na
tej podlagi pripravili
*Nacionalni projekt
digitalizacije slovenike
in kulturnozgodovinsko
pomembnega
knjižničnega gradiva
(2021–2030).*

Pandemija nas je v globalnem smislu tako ali drugače prestavila v e-okolje. Tudi v Sloveniji se je pokazalo, kako pomembno je, da so informacijski viri dostopni na spletu. Zdi se, da ste vsi, ki ste pred 15 leti sprejeli odločitev o nastanku Digitalne knjižnice Slovenije, že vizionarsko zrlili v svet razvoja. Kaj je odločilo, da ste vedeli, da Slovenija potrebuje digitalno knjižnico?

Pravzaprav nas je pandemija ozavestila, kako pomembna je dostopnost kakovostnih in relevantnih vsebin na spletu. Začetek stoletja je bil čas krepitve spletnih storitev, ki so omogočale iskanje in odkrivanje vsebin ali so zagotavljale dostopnost le-teh. Googlov iskalnik se je pojavil konec leta 1998, YouTube na začetku leta 2005, družbeno omrežje Facebook pa leta 2004, če omenimo danes največja podjetja, ki obvladujejo splet in so nastajala pred 15 do 20 leti. V tem času knjižnice, predvsem nacionalne, nismo bile le opazovalke spletnega dogajanja. Skupnost evropskih nacionalnih knjižnic je leta 2001 začela projekt The European Library (v projektu je sodeloval tudi NUK), katerega rezultat je bil skupni portal, ki je povezoval iskanje po katalogih nacionalnih knjižnic in digitaliziranih vsebinah. Objavljen je bil na začetku leta 2005. To je bil čas paradigme spleta 2.0. V tem kontekstu smo seveda tudi v NUK-u začeli razmišljati o e-knjižnici. Tako smo jo takrat imenovali. Prva zasnova digitalne

knjižnice je bila prvič oblikovana leta 2003 kot projekt *eLib.si – Nacionalna zbirka elektronskih dokumentov*.

V NUK-u se z digitalizacijo torej ukvarjate že od druge polovice devetdesetih let.

Drži. Rezultat teh prizadevanj so bile digitalne zbirke Kopitarjevih kodeksov, zemljevidov, portretov, starih gramofonskih plošč, zgodovinskih revij, kot sta Ljubljanski zvon ter Dom in svet itd. Vsaka od teh digitalnih zbirk je imela svojo spletno stran vključno z iskalnikom, ki je omogočal iskanje zgolj po določeni digitalni zbirki, kar je sčasoma postalo zelo nepregledno in neprijazno do uporabnika. Oblikovati enoten dostop do vseh digitalnih in digitaliziranih vsebin je postal prednostni cilj. V tem kontekstu je sledila zelo naravna in logična odločitev, da vzpostavimo digitalno knjižnico. Cilji, ki so nas vodili pri oblikovanju digitalne knjižnice, in napoved zagona portala so bili predstavljeni na strokovnem posvetovanju ZBDS leta 2005, ki je bilo posvečeno temi *Informacijski viri in storitve knjižnic v elektronskem okolju*. Portal Digitalne knjižnice Slovenije je bil prvič predstavljen javnosti na Slovenskem knjižnem sejmu leta 2005, natanko 29. novembra.

S kakšnimi izzivi ste se tako ob postavitvi portala kot tudi njegovem posodabljanju srečevali? Predvidevam, da se tako veliki projekti »rojevajo«

Mag. Zoran Krstulović, bibliotekar in muzikolog. Digitalni knjižničar in glasbeni bibliograf. Od začetka profesionalne poti del »zasedbe« NUK-a, v kateri je »igral« na različnih položajih. Trenutno je svetovalec v Oddelku za digitalne vsebine. Fotografija: Arhiv NUK-a

s krči, ki včasih potrebujejo hitre odločitve na eni strani in potrpežljivost na drugi.

Prvi izziv je bil, kje dobiti vire za uresničitev zastavljenih ciljev, ki smo jih izoblikovali v letih 2003 in 2004. Kot cilje smo zastavili boljšo dostopnost do »klasičnega« knjižničnega gradiva in informacij o vseh gradivih (predvsem digitalnih), vzpostavitev portala digitalne knjižnice, zagotovitev infrastrukture in tehnične podpore, vzpostavitev izobraževanja za digitalno knjižnico ter trajnega hranjenja digitalnih vsebin. Torej, sistematično zajemati digitalne vsebine – digitalizirane in digitalno »rojene«, vzpostaviti repozitorij za trajno hranjenje in zagotoviti uporabniku prijazen

dostop do digitalnih vsebin in drugih informacij o gradivu. Sam portal je vzpostavljen brez zagotovljenih dodatnih finančnih in človeških virov. Programerji razvijalci so takrat bili honorarni sodelavci NUK-a, vse se je odvijalo znotraj izvajanja rednih nalog. Vendar je bila prednostna naloga zapolniti prazen »spletni prostor« z delujočo digitalno knjižnico. »Spletno vrenje« je okoli leta 2005 skorajda bilo možno čutiti v zraku. Res je, odločitve so se sprejemale hitro, vendar ne brez premisleka in dolgoročnega načrtovanja, kar se kaže že v tem, da je danes, petnajst let kasneje, Digitalna knjižnica Slovenije redna dejavnost NUK-a, stabilna in uveljavljena (tudi mednarodno) storitev.

Delujoč portal je bil verjetno šele začetek nove poti, ki zahteva dodatna sredstva in čas za razvoj?

Tako je. Pridobiti je bilo treba dodatna sredstva za nadaljnji in čim hitrejši razvoj, digitalno knjižnico organizacijsko umestiti med dejavnosti NUK-a, vzpostaviti repozitorij za trajno hranjenje itd. Naslednji pomembni koraki so bili pridobitev precejšnjih projektnih sredstev iz sklada Norveškega finančnega mehanizma (več kot 1 mio. EUR) marca 2007, umestitev digitalne knjižnice v organizacijsko strukturo in strateške načrte NUK-a (2006), oblikovanje in objava *Strategije razvoja Digitalne knjižnice Slovenije dLib.si 2007–2010*, vzpostavitev sodelovanja s knjižnicami, z založniki in drugimi partnerji. Pravzaprav, lažje je bilo izbrati cilje in sprejeti odločitev o izvedbi, kot vztrajati na tej poti. Bilo je potrebno veliko potrpežljivosti pri usmerjanju navdušenja nad novimi tehnologijami v usklajen razvoj in po drugi strani pri spodbujanju previdnih, da naredijo ključni korak in svoje vsebine pridružijo digitalni knjižnici, ki je od začetka želela biti skupna slovenska digitalna knjižnica.

Pri tako velikem projektu ni šlo brez partnerjev – institucij in posameznikov, ki so vam v digitalno hrambo zaupali gradivo.

Kako ste jih prepričali, da skupaj z vami gradijo portal, ki omogoča odprto pot do znanja?

Partnerstvo Digitalne knjižnice Slovenije z drugimi deležniki se je prav tako postopoma razvijalo in krepilo, praktično od prvega dne. Knjižnice, najbolj splošne, so takoj zaznale prednosti enotnega dostopa do digitaliziranih vsebin. Sodelovanje s knjižnicami se je vzpostavilo od samega začetka delovanja Digitalne knjižnice Slovenije. Ne nazadnje, dve osrednji območni knjižnici – Osrednja knjižnica Celje in Knjižnica Ivana Potrča Ptuj sta bili partnerici že omenjenega projekta *Digitalna knjižnica Slovenije – dLib.si*, ki ga je financiral Norveški finančni mehanizem. Na primer: digitalizacija regionalnih in krajevnih časnikov in časopisov gotovo ne bi bila ne učinkovita in ne sistematična brez sodelovanja splošnih knjižnic. Značilno je sodelovanje knjižnic pri kompletiranju zaloge časopisa pred digitalizacijo v primerih, ko posamezna knjižnica (tudi včasih NUK) nima popolnega izvoda. Zaupanje založnikov smo pridobivali počasneje, ga krepili s korektnim sodelovanjem in z natančnim uresničevanjem dogovorov, zlasti tistih o zamiku dostopa do posameznega naslova. Tudi za zbiranje e-obveznega izvoda smo morali kljub zakonski obvezi pridobiti zaupanje zavezancev, da vsebine ne bodo odtekale na splet in se nezakonito razširjale. Danes je sodelovanje z založniki e-publikacij zgledno in na visoki ravni. Prvi podpisnik dogovora o objavi na dLib-u je bilo uredništvo znanstvene revije Psihološka obzorja. Temu so z leti sledili drugi izdajatelji, danes pa je na dLib-u dostopnih že čez 450 naslovov različnih serijskih publikacij. Danes je dLib osrednja točka dostopa do digitalnih vsebin, ki nastajajo ne le na Slovenskem, ampak tudi širše.

Nedostopnost nekaterih vsebin na spletu »jezi« marsikaterega uporabnika, saj zakonodaja

(Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah) šele 70 let po avtorjevi smrti omogoča prosto pot do njegovih del. Poznamo tudi pobude o odprti znanosti. Kaj menite, se na področju avtorskih pravic obetajo kakšne spremembe?

Dejavnost knjižnic že od nekdaj poteka v sožitju z avtorskopravno zakonodajo. Verjetno se večina knjižničarjev niti ne zaveda, da je »pravica javnega posojanja« opredeljena prav v Zakonu o avtorski pravici, ki knjižnicam zagotavlja izposajo gradiva v okviru javne službe oziroma splošno dostopnost avtorskih del v knjižnicah. Ta pravica ureja fizičen svet. V spletnem okolju je za dostopnost do vsebin odločilna »pravica dajanja na voljo javnosti«, ki je izključna pravica avtorja. Ta preprečuje objavljane (prosto dostopnost) zaščitene avtorskih del brez dovoljenja v digitalnih knjižnicah. Spletno nedostopnost nekoliko omili možnost proste uporabe v obliki priobčitve javnosti na zaslonih, ki so v prostorih knjižnice. Nekakšna »spletno-čitalniška« dostopnost, bi lahko rekli. Ves čas si pa prizadevamo zagotoviti prosto dostopnost za čim več vsebin. V dogovoru z izdajatelji in ARRS-jem kot sofinancerjem znanstvene in strokovne periodike je prek Digitalne knjižnice Slovenije možno prosto dostopati do slovenskih znanstvenih in strokovnih revij. Svetel primer je tudi dogovor z založniško hišo Delo, ki je med epidemijo dovolila oddaljeni dostop – torej ne le dostopa znotraj zidov knjižnice – do svojih izdaj prek Digitalne knjižnice Slovenije.

Leta 2019 je bila sprejeta Direktiva o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu, ki je del reforme avtorskega prava v EU, ki bi bila prilagojena digitalni dobi, v kateri glavni dostop do ustvarjalnega dela in novinarskih člankov predstavljajo ponudniki, ki omogočajo pretakanje glasbe s spleta, platforme z videom na zahtevo, agregatorji novic in

Ocenili smo, da bo treba digitalizirati približno 100 milijonov strani gradiva. Če razsežnost projekta ilustriramo s številom knjižnih naslovov, ki bi jih morali digitalizirati, je teh nekaj več kot 170.000. Poleg teh še približno 18.000 naslovov serijskih publikacij (in skoraj 70.000.000 strani!).

platforme, ki uporabnikom spleta omogočajo nalaganje vsebin. Kaj to pomeni za nas knjižničarje oziroma digitalne zbirke, kot je tudi dLib?

V današnjem času, ko je splet prvo in osrednje mesto iskanja in odkrivanja informacij, je za knjižnice frustrirajoče, da ne moremo prosto ponuditi prek spleta svojih zbirk, tudi če jih digitaliziramo. Za uporabnike, sploh za nove generacije, ki ne poznajo sveta brez računalnika, delo ne obstaja, če ni dostopno prek spleta. Ker so dela, nastala v 20. stoletju, še vedno večinoma avtorsko zaščitena in posledično na spletu nedostopna, se je za to gradivo oblikovala besedna zveza »luknja 20. stoletja« (20th century gap). Torej izziv je, na kakšen način in pod katerimi pogoji čim več vsebin iz naših zbirk zakonito ponuditi uporabnikom prek spleta. V tem smislu je Direktiva priložnost, da lahko bolj odpremo svoje zbirke. Trenutno poteka implementacija Direktive v nacionalne zakonodaje in je zelo pomembno, da smo knjižnice

deležniki v tem procesu. Letos aprila je Nacionalni svet za knjižnično dejavnost sprejel stališča in smernice knjižnic glede implementacije Direktive o avtorskih pravicah na enotnem digitalnem trgu ter predlagal zakonodajalcu, da jih v celoti upošteva. S tem se je odzval na povabilo Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo, ki je marca povabilo zainteresirano strokovno javnost, da posreduje pisna stališča glede prenosa Direktive v slovenski pravni red. Pričakujemo, da bomo knjižnice enakopraven deležnik v tem procesu, ki se bo nadaljeval jeseni.

Narodna in univerzitetna knjižnica je v svojem strateškem načrtu za obdobje 2020–2024 napovedala projekt digitalizacije celotne slovenike. Pogumna odločitev, ki bo marsikoga razveselila, nekatere pa zagotovo navdala z dvomom. Z letošnjim letom ste prevzeli vodenje projekta – kot je videti, tudi tokrat utirate pot k znanju. Nam lahko zaupate, v kateri fazi ste in kakšni so načrti za naprej?

Na pobudo ravnatelja NUK-a smo digitalizacijo celotne slovenike uvrstili v Strateški načrt za obdobje 2020–2024 in na tej podlagi pripravili *Nacionalni projekt digitalizacije slovenike in kulturnozgodovinsko pomembnega knjižničnega gradiva (2021–2030)*. V preteklih letih smo se osredotočali na digitalizacijo zaključenih celot, manjših ali večjih zbirk knjižničnega gradiva. Npr. na digitalizacijo starega časopisa, zemljevidov, notnega gradiva, starih knjig. A prišli smo do točke, ko je digitaliziranega gradiva že precej, zato je smotrno zasnovati celovit projekt digitalizacije slovenike. Projekt nastaja v okviru manjše skupine, v katero so vključeni ključni zaposleni za dejavnost digitalizacije v NUK-u (digitalna knjižnica, zbirke, informatika, vodstvo). Izvedba projekta bo zahtevna zaradi količine gradiva, določenega časovnega obdobja desetih let in potrebnih človeških ter finančnih virov.

O koliko gradiva pravzaprav govorimo?

Ocenili smo, da bo treba digitalizirati približno 100 milijonov strani gradiva. Če razsežnost projekta ilustriramo s številom knjižnih naslovov, ki bi jih morali digitalizirati, je teh nekaj več kot 170.000. Poleg teh še približno 18.000 naslovov serijskih publikacij (in skoraj 70.000.000 strani!). Za primerjavo, avstrijska nacionalna knjižnica je samo v sodelovanju s podjetjem Google v nekaj letih digitalizirala 600.000 starih knjig. Torej, sama količina slovenike v primerjavi s količino knjižne produkcije številčnejših evropskih držav je veliko manjša. Vendar so kljub tej primerjalni majhnosti številke visoke. Poti izvedbe so različne, predvsem bosta pomembni vztrajnost in inventivnost pri iskanju virov. Gotovo bo tudi v prihodnje digitalizacija del rednega programa NUK-a. Manjši del sredstev si obetamo pridobiti na podlagi zakona o »kulturnem evru«, poleg tega iskati možnosti na različnih razpisih in v skladih. Pri digitalizaciji starejšega dela zbirke še vedno obstaja tudi možnost sodelovanja z Googlom, ki je sodelovanje pri digitalizaciji predvsem starejšega gradiva ponudil Konferenci evropskih nacionalnih knjižničarjev (CENL). Verjetno bo realizacija projekta kombinacija vseh naštetih možnosti.

Zoran, dolga leta ste bili pomočnik za strokovni del v Narodni in univerzitetni knjižnici in ste aktivno soustvarjali knjižničarsko stroko – leta 2014 ste za doprinos prejeli tudi Čopovo diplomu. Po izobrazbi pa niste bibliotekar, temveč glasbenik – kaj menite, vam je glasbena izobrazba pomagala tudi pri (so)vodenju tako velike institucije, kot je NUK?

V času, ko sem delal v Glasbeni zbirki NUK-a, je glasbena izobrazba bila pogoj za uspešno delo. Nemogoče je kakovostno strokovno obravnavati glasbene tiske in rokopise brez poznavanja zgodovine glasbe in (vsaj) osnov glasbene obrti. Pri vodenju

strokovnega dela pa sem se zgledoval po vodenju glasbenega ansambla. Metaforično lahko rečemo, da če je glasbenike treba pustiti igrati, je strokovnjakom treba dovoliti ustvarjati. Usklajeno doseganje cilja pa doseči z usmerjanjem in svobodo ustvarjanja na podlagi partiture oziroma skupno dogovorjenega izhodišča.

Malo za hec in malo za res: če bi lahko izbrali glasbo, ki predstavlja projekt NUK 2 – katera bi bila in zakaj?

Izbral bi glasbo, ki še ni napisana. Odprtje simbolno tako pomembne stavbe bi se spodobilo »ozvočiti« s posebej za to priložnost naročeno skladbo. Na ta način povezati sodobno arhitekturno umetnino, hram pisane besede, znanost in umetnost na splošno z glasbeno umetnostjo, ki naj odmeva v notranjosti nove knjižnice.

Tudi v našo stroko prihajajo nove generacije z željo po spremembah in novih idejah. Kakšno je vaše vodilo zanje?

V času sprememb, ki si hitro sledijo, pospeškom pa ni videti konca, potrebujemo več zavedanja o širšem kontekstu družbe, ki ji knjižničarji služimo. Res je, da nikoli ne stopimo v isto reko, vendar nujno je poznati izvir, poti in pokrajine, po katerih je tekla, in morje, v katero se bo izlila. Široko obzorje je pomembno, da lahko izluščimo spodbude trenutka, ki jih je vredno razvijati, jim slediti. Predvsem pa ohraniti knjižnico, fizično in digitalno, kot mesto svobode duha, neomejene dostopnosti do zapisanega znanja in del človeške ustvarjalnosti, kot mesto verodostojnih informacij. Naj bo knjižnica še naprej stičišče preteklosti in prihodnosti.●

Predvsem je potrebno ohraniti knjižnico, fizično in digitalno, kot mesto svobode duha, neomejene dostopnosti do zapisanega znanja in del človeške ustvarjalnosti, kot mesto verodostojnih informacij. Naj bo knjižnica še naprej stičišče preteklosti in prihodnosti.

Dragan Živadinov:

»Knjižničar je že zdaj eden najpomembnejših poklicev bodočnosti«

Meta Kojc

Narodna in univerzitetna knjižnica
meta.kojc@nuk.uni-lj.si

Knjižničarka ali knjižničar je knjižnica. Neodvisno od razvoja knjižnic mora biti mitologija knjižnice povezana s knjižničarjem ali knjižničarko. Če bi mene vprašali, bi knjižnice poimenovali po zaslužnih knjižničarkah ali knjižničarjih.

Kakšen je bil vaš prvi stik s knjižnico, kje je to bilo?

Dva spomina se mi prepletata na dve knjižnici, oba bi lahko imenoval prvi stik. Bila sta tako različna, kot da bi šlo za dve popolnoma nasprotni senzaciji. Obe sta bili fantastični. Zagotovo je bil prvi obisk knjižnice v prvem razredu na Osnovni šoli Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici. Menim, da je bila knjižnica v prvem nadstropju desno, če sem pogledal proti zahodu. Ko so nam jo predstavili, se mi je odprl ves svet naenkrat. Še danes se mi prikazuje ta ogromna sreča. Knjižnica je bila v resnici v velikosti razreda. Ni minil mesec dni, ko so nas poklicali v avlo pred knjižnico, da se s svojimi mikronskimi stolčki posedemo in skupaj z učiteljico Nado počakamo na obisk pesnika. V vojaški obleki se je pred nami prikazal vojak Niko Grafenauer. To vem, ker nam je recitiral svojega briljantnega *Pedenjpeda*. Ker je bil moj oče vojak, se mi je zdelo logično, da so tudi pesniki vojaki. Ali še bolje povedano, da so tudi vojaki pesniki. Ker je bila šola nova, je bil tudi vonj šolske knjižnice ves nov! Nasproten vonj pa sem doživel kakšno leto ali dve kasneje, ko sem se prikradel v Glavarjevo knjižnico, ki je trideset metrov stran od hiše moje stare matere Marije Ambrož v Komendi. O knjižnici mi je pripovedovala že mati Ivanka, tako da je bilo samo vprašanje časa, kdaj si jo bom ogledal. Seveda naskrivaj. Ne bi preveč opisoval samega dogodka. Vonj, ki je bil kiselkast, me je za vekomaj

priklenil na antikvarno emocijo, na knjige, ki prihajajo iz globoke preteklosti. Na knjigo kot obliko in ne samo na vsebino. Knjiga kot oblika je postala moja strast. Prav posebej pa knjige o umetnosti, še natančneje o avantgardni umetnosti.

Kako se je v času, odkar ste uporabnik knjižničnih storitev, spremenil odnos med uporabnikom in osebjem knjižnic – tukaj mislim predvsem na spreminjanje vloge knjižničarja.

Knjižničarka ali knjižničar je knjižnica. Neodvisno od razvoja knjižnic mora biti mitologija knjižnice povezana s knjižničarjem ali knjižničarko. Če bi mene vprašali, bi knjižnice poimenovali po zaslužnih knjižničarkah ali knjižničarjih. Moj prijatelj, izvrsten umetnik Vlado Martek, je bil tudi knjižničar. Zagrebški prijatelji mi pravijo, da je bil tudi izvrsten knjižničar. Sedaj je v zasluženem pokoju. Upam, da bo v globoki bodočnosti knjižnica, v kateri je delal, nosila njegovo ime. Seveda ima tehnologija distribucije knjig različne logike. Toda knjižnica je veliko, veliko več kot samo distribucija knjig. O uporabniku ne znam razmišljati, čeprav sem sam predvsem uporabnik.

Kozmist Nikolaj Fjodorovič Fjodorov, ki je poleg vsega tudi zgodovinska podpora postgravitacijske umetnosti, je bil ravno tako knjižničar?

Res je. Nikolaj Fjodorovič Fjodorov

■ Dragan Živadinov je postgravitacijski umetnik, ki je leta 1999 prvi na svetu izvedel gledališko predstavo v pogojih breztežnosti. Njegovo življenjsko delo, ki ga procesira skupaj z Dunjo Zupančič in Miho Turšičem, je 50-letna gledališka predstava *1995–2045 Noordung*, ki se ponavlja vsakih deset let, naslednjič leta 2025. Fotografija: Jože Suhadolnik

je s knjigo *Filozofija skupnega podviga* vzpostavil intelektualno strukturo, ki je bila usmerjena v realno vesolje. Vzpostavil je kozmistično filozofijo. Fjodorov je bil večino življenja zaposlen v knjižnici muzeja Rumjantsev, nasproti zahodnih vrat Kremlja. To je bil prvi javni muzej v Moskvi, ki je nastal iz osebne umetniške zbirke in predvsem knjižnice grofa Nikolaja Rumjantseva. Ko si je avtodidakt, skoraj gluhi mladostnik Konstantin Ciolkovski, bodoči »stari oče« profesionalne kozmonavtičke, prišel v knjižnico sposoditi tri knjige, mu je Fjodorov pripravil nabor osmih naslovov. Na pritožbo Ciolkovskega, da je naročil samo tri knjige, mu je Fjodorov odgovoril: »Ostalih pet sem vam naročil jaz.« V tem stavku je nameščena ontologija knjižničarstva. Že danes v določeni meri v digitalnem knjižničarstvu poznamo učinek Fjodorova, ki nam v prvem koraku ponudi najbližjo asociacijo na iskano temo, v širšem izboru pa cel

niz asociacij na želene vsebine. V prihodnosti knjižničar v današnjem smislu ne bo več potreben, a bo neskončno pomemben ravno v smislu Fjodorova. Programiral bo idealne kombinacije in nabore, namenjene raziskovalcem. Ključ bodočega knjižničarstva so aplikacije. Knjižničar je tisti, ki pozna ontologijo tako knjige kot tudi načina, da knjiga pride v pogled bralca. Univerzitetni poklic knjižničar je neskončno pomemben. V vsakem primeru pa mora danes biti intermedialen in interdisciplinaren.

Kaj vas pri knjigah najbolj fascinira?

Knjiga me privlači že s tem, da sploh obstaja. Ne morete si predstavljati lepote zbirke knjig mojega očeta in matere, ki je bila umeščena v kavč v dnevni sobi na Prešernovi 25 v Ilirski Bistrici. Bila mi je na doseg roke, dobesedno. Med knjigami je bila poleg *Lady Macbeth* iz Mcenskoga okraja Nikolaja Leskova in Tretjega človeka Grahama Greena tudi knjiga

Yukia Mishime. Ne spomnim se več naslova. Za vekomaj pa sem si zapomnil priimek Mišima. Mnogo desetletij kasneje sem ugotovil, da je živel v Zagrebu v tistem času blazno plodovit prevajalec, ki se je pisal Slamnig in je v hrvaščino prevedel več knjig tega genialnega japonskega avtorja. Drugače pa je bilo pri stricu Stanku, ki je živel nadstropje nad nami, na Prešernovi. Pri njem sem, pod njegovimi nogami, lahko ure in ure, če so mi le dovolili, bral, bolje prelistaval, njegove enciklopedije. Mati Ivanka je vseskozi skrbela, da so v hišo prihajale knjige. Veliko knjig. Prav tako me je s knjigami zalagala stara mati. V določenem trenutku mi je tudi oče Ilija začel prinašati knjige iz vojaške knjižnice. Toda to je bilo kasneje, na Vrhniki, ko sem bil star že trinajst let. Verjetno je začutil potrebo, da tudi na ta način prispeva k vzgoji svojega otroka. Nikoli ne bom pozabil trenutka, ko mi je domov prinesel roman Fedorja Gladkova z naslovom *Cement*. Da bi tri leta kasneje v ljubljanski Drami gledal predstavo z naslovom *Cement*, ki jo je Heiner Müller napisal po romanu Gladkova, da bi osem let kasneje osebno srečal Heinerja Müllerja. Potem pa pride do preloma, ko mi prinese roman Oblomov. Seveda, kaj bi brez oblomovščine. Kaj me fascinira pri knjigah? Da so sploh na svetu.

Sodoben čas prinaša potrebo po predrugačenju knjižničnih zbirk, po njihovi digitalizaciji, po digitalni nacionalni knjižnici. V preteklosti ste novo Narodno in univerzitetno knjižnico poimenovali NUK 2 DNK – digitalna nacionalna knjižnica. Kako si jo predstavljate?

Moj odgovor noče biti in tudi ni polemika. Dejansko bo lahko šele NUK 3 premišljeno strukturiran kompozit, izhajajoč iz kategorično digitalne paradigme. Iz arhitekturnega mišljenja digitalne paradigme. Šele NUK 3 bo lahko postal DNK (digitalna nacionalna knjižnica) naroda in univerze. NUK 2 pa bo le

vmesnik med NUK-om 1 in NUK-om 3. Veselim se NUK-a 2 in si ga močno želim. Predvsem tega, da bi bil čim prej zgrajen. NUK 2 je zasnovan iz diktata tlorisa in ekonomičnih osnovno-geometričnih rezov. Znotraj te logike so arhitekti optimalno sprojehtirali stavbo. Ampak je pa daleč od tega, da bi jo zasnovali kot kardinalni nevron preloma. Ponavljam: NUK 2 bo vmesnik med NUK-om 1 in NUK-om 3. Vmesnik med tisočletnim analognim svetom knjižnic in bodočimi digitalnimi knjižnicami. Da bom razumljiv: ko ste namestili svoj prvi računalnik, ste ga preprosto naselili v dani prostor. Danes, leta 2020, pa že obstajajo morfološke zakonitosti, ki določajo računalniško okolje. To, kar mi v resnici ni razvidno iz projekcije NUK-a 2, pa so fundusi za analogni knjižnični fond, ki se bo še desetletja in desetletja širil. Velike knjižnice imajo za sistematizacijo gradiva nenapisan, a veljaven odnos: ena desetina javnih prostorov, ena desetina pisarniških prostorov, ena desetina laboratorijskih prostorov in sedem desetlin prostora, namenjenega knjižničnemu fondu. Tako je v knjižnicah, ki so jih zgradili včeraj. Z odlašanjem gradnje se bo razkol med analognim in digitalnim samo poglobljal. Digitalizacija knjižnice pomeni popoln preobrat v načinu generiranja človeške vednosti in njenega pospeševanja. Združene digitalne knjižnice bodo postale kognitivni aparat civilizacije. Ne pozabite, da bo nacionalni knjižnični korpus v slovenskem jeziku dosegljiv z avtomatičnim prevajalnikom vsem jezikom sveta. Knjižnice morajo biti ustroj, ki bo zagotavljal digitalne vsebine, ne pa zasebniki, ki služijo nezaslužene dobičke.

Torej podpirate odprti dostop, to, da znanje postane in ostane dostopno vsem, ki jih zanima in ga potrebujejo?

Ponavljam in ponavljam: Brezplačno mora biti – klicaj in še enkrat klicaj –! Kot zrak in voda!

Kako vidite idealen sovpilv instituta Univerze in

Univerzitetne in nacionalne knjižnice imajo drugačne značilnosti od sorodnih organizacijskih struktur, kot so splošne ali specializirane knjižnice. Predvsem so umeščene v univerzitetno organizacijsko okolje, tako da lahko obe najpomembnejši instituciji vzajemno vplivata druga na drugo.

najpomembnejše slovenske knjižnice, NUK-a? Zakaj je ta tako pomemben?

Verjetno bi moral že na začetku najinega pogovora poudariti, da sem nepopravljiv tehnootimist. Menim, da so nove tehnologije na svetu samo zato, da pospešujejo naše znanje in vedenje. Predvsem niso zato, da z njimi in našo tehnosuperiornostjo grozimo »primitivnim«. Zdaj pa k odgovoru: Predvsem, ker je Univerza univerzum sam po sebi. Univerza je tista, ki knjige bere in jih proizvaja. V bodočnosti bo ravno Univerza postala nosilka tistih, ki se bodo zaposlovali v digitalnih nacionalnih knjižnicah (DNK), tako v njihovih laboratorijskih segmentih kot humanistično-tehnoloških delih. Univerza je in bo še naprej izumljala knjižnice. Rad bi opozoril, da imajo univerzitetne in nacionalne knjižnice drugačne značilnosti od sorodnih organizacijskih struktur, kot so splošne ali specializirane knjižnice.

Predvsem so umeščene v univerzitetno organizacijsko okolje, tako da lahko obe najpomembnejši instituciji vzajemno vplivata druga na drugo. In obe skupaj na splošne in specializirane knjižnice, ki bodo pospeševalec človeške kozmistične zavesti. So stroj za združitev sveta, usmerjen v globoki univerzum.

V trenutni zasedbi knjižnic se včasih zdi, da umanjka vmesnik med uporabniki in knjižničarji, vmesnik, ki bi govorico knjižničarjev povezal z jeziki novih generacij – kakšen bo po vašem mnenju poklic knjižničarja prihodnosti?

Knjižničar je že zdaj eden najpomembnejših poklicev bodočnosti. V bodočnosti pa bo še pomembnejši. Nikakor ne bo le shranjevalec digitalnih vsebin, ki so zelo, zelo ranljive, zato je nujno, da imajo še analogen varovalni nosilec. Knjižnice so in bodo ostale shranjevalke in trezorske varuhinje človeškega znanja in vedenja. Predvsem se bo poklic knjižničarja spremenil z naborom specializiranih odgovornosti, ki mu jih bodo narekovalle nove civilizacijske potrebe in pristojnosti. Saj ne mislite, da arhitekti gradijo stavbe, civilizacija in razvoj jih oblikujeta.

Se vam je katera knjižnica, ki ste jo obiskali, še posebej vtisnila v spomin? Zakaj?

V vsakem mestu, če se le da, obiščem knjižnico. Tako da sem jih v življenju obiskal vsaj stotino. Največji vtis med vsemi pa je name naredila baročna knjižnica Joanina v Coimbri na Portugalskem. Naj povem, da je barok zelo oddaljen od postgravitacijske umetnosti, ki jo proizvajam skupaj z Dunjo Zupančič in Miho Turšičem. Visokomodernistični funkcionalizem je naša zakonodaja, je začetek in konec vsega. Ampak ravno knjižnica Joanina v Coimbri mi dokazuje, da je lepota v vsakem času drugače zasnovana. Knjižnica Joanina je optimalen čudež krasilstva! Gnusi se mi provincialno dekoraterstvo. ●

Mag. Katja Kraškovic: »Motivirani zaposleni so ključni pri doseganju ciljev«

V svoji karieri ste uspešno uresničili veliko zamisli od razvojnega programa podjetništva do izobraževanja prihodnjih vodij. Kako ste se sami vsa ta leta motivirali, da ostajate tako uspešni? In kako se vam zdi, da je treba motivirati sodelavce, da vam sledijo?

Vedno mi je bila pomembna ciljna naravnost, že od nekdaj delujem zelo osredotočeno. Znam tudi vizualizirati pot, ki jo moram prehoditi, da bo določen cilj dosežen. Tako me negativni dejavniki ali ovire ne morejo presenetiti. Sem pa do sebe precej neizprosna, zahtevna in zame pravzaprav neuspeh ne obstaja. Uspeh merim v prehojeni poti in zadovoljstvu, ki pride tudi z majhnimi koraki. Motivacije in ambicij mi nikoli ne zmanjka. A se dobro zavedam, da sama zastavljenih ciljev ne morem doseči, zato močno verjamem v delo ekipe. Najprej seveda svojega najožjega tima in potem naprej, kar seveda od mene terja nadaljnje razvijanje voditeljskih veščin. Motivirani zaposleni so ključni pri doseganju ciljev in voditelji se moramo zavedati dejstva, da različne ljudi motivirajo različni dejavniki. So pa skupne vrednote pogoj za uspešno sodelovanje. Sama se ves čas zavzemam za pravičnost, čeprav morda to včasih ni najbolj všečno, a vedno sem sledila tej vrednoti. Delati dobro za ljudi, podjetje in širše okolje. Vse to najdem v izobraževanju, zato me izpopolnjuje in vodi v uspeh.

Koronavirus nam je vsem zelo spremenil način življenja, naš pogled na svet. Kako vidite vodje (menedžerje) v prihodnosti? Kakšno vodenje se vam zdi primerno za sodoben čas, ki kliče po spremembah?

Res je, čas kliče po spremembah, in ne samo pri vodenju, temveč pri delovanju v podjetjih na splošno in tudi v miselnosti ljudi, vseh zaposlenih. Zdaj sta se bolj kot kdaj koli doslej pojavili potreba in nuja po digitalizaciji in spremembi načina poslovanja. A pri digitalizaciji v ozadju delujejo ljudje in ravno oni morajo spremeniti miselnost. Sama zagovarjam pristop »from top to bottom«, kar pomeni, da moram najprej sama s svojim delovanjem sporočiti zaposlenim, kako naj delujejo. Moram in želim biti dober zgled. Prepričana sem, da to vpliva na celotno delovanje družbe. Seveda je nedavna situacija s covid-19, ki sicer še traja, še toliko bolj pokazala potrebo po zaupanju ter razumevanju, koliko in kdaj je nadzor res potreben oziroma bolje rečeno usklajevanje in zaključevanje nalog/procesov/ciljev. Kot neko protiutež samemu nadzoru lahko pri ljudeh razvijamo opolnomočenje, kar seveda vodi v večjo odgovornost vseh vpletenih. Moramo pa imeti tim ki seveda to želi in zmore.

V izobraževalni proces vstopajo »milenijci«, ki imajo drugačne

Veronika Potočnik

Narodna in univerzitetna knjižnica
veronika.potocnik@nuk.uni-lj.si

Mlada družba smo, veliko prostora je še za napredek, naučimo se sprejemati svoje napake ter glejmo pogumno v prihodnost.

vrednote. Kako se izobraževalni proces prilagaja njim in kako jih vidite v prihodnosti?

Tudi raziskave¹ potrjujejo, da ima vsaka generacija svoje značilnosti in da moramo voditelji v podjetjih ustvarjati varno in homogeno okolje, v katerem lahko vsi zaposleni izkoriščajo svoje potenciale ter s tem ustvarjajo dodano vrednost. Minili so časi, ko so se zaposleni oblikovali izključno po podjetju. Podjetje mora narediti prvi korak k spremembam, zaposleni pa mu morajo slediti, a to lahko storijo le, če razumejo vrednote, vizijo in cilje organizacije. Če so vrednote in cilji podjetja in zaposlenih v neskladju, sodelovanje ne more trajati.

Vse povedano lahko preslikamo v izobraževalni proces. Za nove generacije je danes še toliko pomembneje, da so predavanja oziroma celoten izobraževalni proces še bolj dinamična, interaktivna in usmerjena v timsko delo. Predavanja »ex catedra« so preživeta, vsaj v svetu poslovnega izobraževanja.

Cilj GEA Collegea je v zadnjih tridesetih letih bil podajati uporabna znanja, ki jih diplomanti lahko takoj implementirajo v delo, in to dosegamo na način, da sodelujemo s podjetji, da študentje delajo na študijskih primerih, da organiziramo Študentske izzive, da imamo gostujoče predavatelje, ki prihajajo iz gospodarstva, itn. Naša naloga je, da študentom podamo znanje na različne načine, oni pa si izberejo tistega, ki jim najbolj ustreza. Pomembno je, da se naučijo uporabljati nova znanja ter kritično presoјati. Se je pa študij, še posebno v teh časih, digitaliziral in mladi vse bolj povprašujejo tudi po tej obliki študija, ki mora biti prav tako dinamična.

Vsekakor se mi zdi kombinacija študija v živo in vseh digitalnih možnosti, ki jih imamo, najboljša. Tako lahko razvijamo osebni pristop, hkrati pa tudi ponudimo moderne načine poučevanja.

Se vam zdita čustvena in duhovna rast v svetu kapitala

Včasih me žalosti, da se velikokrat daje v današnjem svetu poudarek le na rasti. Seveda je rast logična posledica dobrega dela, pa vendar menim, da smo prišli do točke, ko vidimo, da rasti ni mogoče v nedogled.

in eksponente rasti pomembni spremenljivki napredka?

Seveda. V sodobnem času, ki napoveduje izrazite spremembe delovnih procesov in delovnih mest, nekatera naj bi celo izginila na račun digitalizacije, ki prinaša robotizacijo, radi pozabljamo, da bo na koncu še vedno najbolj ključen človek. A res je, da bomo potrebovali drugačne veščine, in želela bi si, da bi te veščine začeli študentom vzgajati že zelo zgodaj. Čustvena inteligenca in empatija sta zagotovo veščini, ki bosta v prihodnje še toliko pomembnejši in vidnejši, še posebej v multikulturnem in interdisciplinarnem okolju. V sodobnem gospodarstvu je izjemno pomembno, da je človek čustveno stabilen, če želi biti dolgoročno uspešen. To doseže tako, da skrbi tudi za duhovno rast, za poznavanje samega sebe in svojega ega, ki nam včasih tako rad dela napoto, ter da verjame v ljudi, jim pomaga. Sodobni voditelj je pravzaprav postal neke vrste trener (»coach«), ki tudi svoje zaposlene pelje po poti duhovne rasti, seveda z jasno ločnico med poslovnim in osebnim.

A me včasih žalosti, da se velikokrat daje v današnjem svetu poudarek le na

rasti. Seveda je rast logična posledica dobrega dela, pa vendar menim, da smo prišli do točke, ko vidimo, da rasti ni mogoče v nedogled. Sama verjamem, da se je treba osredotočiti tako na zadovoljstvo vseh deležnikov in na samo pot do cilja kot tudi na samo kakovost storitve/izdelka.

Kaj bi spremenili v slovenskem podjetništvu?

Želela bi si še več povezovanja, iskrenega sodelovanja, skupne vizije in občutka soodgovornosti za to, da vsi aktivni, zlasti pa tisti, ki imamo večjo moč vplivanja, delujemo v smeri trajnosti družbe in okolja. Poskrbeti moramo za naslednje generacije in vzpostaviti okolje, ki bo pozitivno vplivalo na vse deležnike.

Glede na to, da veliko potujete in spoznavate tudi druge kulture, kako ocenjujete sposobnost Slovencev za doseganje cilja s skupnimi močmi. Večkrat smo pod vplivom ovir in pritoževanj, ki jih ustvarjamo. Ali smo pripravljeni na timsko delo?

Drži, da lahko hitro sklenemo, da smo Slovenci nergači, ki hitro uperijo prst v druge za svojo nesrečo. Razloge za to lahko iščemo v zgodovini, navsezadnje so o tem pisali naši literati. A vendarle sama nimam veliko takih izkušenj.

Ko govorim z našimi študenti in alumniji, uspešnimi podjetnicami in podjetniki, vidim, da Slovenci znamo delati spremembe. Občutek imam, da smo včasih prestrogi do sebe, saj si težko priznamo, da se demokracije in sodobnega podjetništva učimo šele trideset let in se po teh kriterijih težko primerjamo z državami z bistveno daljšo tradicijo, v katerih so imeli precej več časa, da so dosegli zrelost. Vesela sem, da nam je uspelo kot družbi skupaj z gospodarstvom in podjetniškim podpornim okoljem spremeniti miselnost ljudi, da je podjetništvo nekaj dobrega, nekaj, kar družbi daje, ne pa ji odvzema. Mlada družba smo, veliko prostora je še za napredek, naučimo se sprejemati svoje napake ter glejmo pogumno v prihodnost.

¹<http://fourhooks.com/marketing/the-generation-guide-millennials-gen-x-y-z-and-baby-boomers-art5910718593/>

■ **Mag. Katja Kraškovic, direktorica in dekanja GEA Collegea, Fakultete za podjetništvo, ima dolgoletne izkušnje na področju financ in sodobnega vodenja podjetij. Karierno pot je usmerila v izobraževanje perspektivnih vodij za prihodnost in podjetnikov. Je navdušena bralka in zagovornica bralne kulture, strastna popotnica in navdušenka nad motociklizmom. Fotografija: arhiv mag. Katje Kraškovic**

Kot navdušenka nad branjem in zagovornica bralne kulture bi imeli za knjižnice, danes in v prihodnosti, kakšno sporočilo?

Bralna kultura se mi zdi zelo pomembna. Širi naša obzorja, nam pomaga pri duhovni rasti ter nam omogoča vstopati v domišljjski svet, v katerega lahko pobegnemo iz realnega. Že v rani mladosti so knjige lahko najboljši način za potovanje po svetu, saj nas različne zgodbe vodijo v različne konce in čase. Navsezadnje nas že pravljice lahko učijo iznajdljivosti in reševanja problemov, tiste s srečnim koncem pa navdajajo z optimizmom.

Ko kasneje posegamo po zahtevnejši literaturi, lahko bolje spoznamo zgodovino svojega naroda ter obogatimo svoj jezik. Seveda ni vse leposlovje, tudi strokovne knjige so dobrodošel spremljevalec na karierni poti, saj je lahko odnos, ki ga zgradimo z avtorjem preko knjige, neke vrste trening oziroma »coaching«. Nekateri raziskave kažejo, da branje knjig spodbuja tudi razvoj določenih kognitivnih funkcij, ki jih z nobeno drugo aktivnostjo ne moremo nadoknaditi.

Sem velika podpornica vseh akcij, ki spodbujajo dvig bralne kulture. Tudi pri nas kljub vsej digitalizaciji še vedno tiskamo knjige in skušamo na ta način prispevati k branju mladih.

Kako pomembna je za vas knjižnica v vaši instituciji?

Izjemno. Glede na majhnost naše izobraževalne ustanove imamo eno najboljših knjižnic s področja podjetništva, menedžmenta, financ in marketinga. Vsako leto del sredstev namenimo za obogatitev knjižnične zbirke, dodajamo pa tudi leposlovje. Želela bi si, da bi študentje večkrat prestopili prag naše knjižnice ter se v njej zadržali dlje časa. Imamo knjižnico, ker je to del naših vrednot, in ne, ker jo moramo imeti. Začeli smo tudi objavljati mesečni videoblog GEA College, v njem naša knjižničarka predstavi knjigo meseca. Tako bi radi mladim približali vsebine, ki bi obogatile njihovo znanje. Prav tako smo pripravili nov izbirni predmet Branje za prihodnost, s katerim želimo spodbuditi študente k branju knjig.

Kako bi lahko knjižnice poleg javnih sredstev postale partnerke z gospodarskim sektorjem, so še tu kakšne neizkoriščene priložnosti?

Knjižnice bi lahko v podjetjih, tako da bi razdelile nekaj tiskanih ali e-knjig (slednje je enostavnejše), organizirale akcijo »naj podjetniška knjiga meseca«. Morda bi lahko spodbujale knjižne klube posameznih oddelkov podjetij, pri čemer bi se zaposleni po prebrani strokovni knjigi srečali ter

izmenjali izkušnjo ter znanje. Kar nekaj takih idej je, ki so izvedljive. Pomembno je, da se knjižnice zavedajo pomena proaktivnosti, da ne čakajo, da bodo podjetja potrkala na njihova vrata z idejami, ampak obratno.

Minister za okolje in prostor, Andrej Vizjak, je med večjimi projekti na seznam za zagon investicij uvrstil NUK 2. Kakšen je vaš nasvet za nas knjižničarje, da novo, sodobno knjižnico tudi zgradimo?

Vsekakor je to obsežen, zahteven, drag in dolgotrajen projekt, pri katerem ni pomembna samo družbena, ampak tudi politična volja. Pri vsakem takem projektu je izjemno pomembno biti konsistenten in vztrajen, kar pa politika težko zagotavlja. Spodbujati je treba konstruktiven dialog, biti povezovalen ter vključevati javnost, saj potrebuješ podporo. Za konec pa seveda potrebuješ še kanček sreče. Spodbujam projekte, s katerimi država skrbi za in investira v kulturo in predvsem branje, tako da močno upam, da bo NUK 2 ugledal luč sveta. Vsekakor je potem pomembno, da takšna knjižnica išče inovativne načine za spodbujanje branja mladih, podjetij in drugih institucij. Verjamem, da je to potrebno, ker se včasih pri mladih zdi, da knjige ne poznajo.●

Strateške usmeritve na področju IKT v splošnih knjižnicah za obdobje 2019–2028

Andreja Videc

Osrednja knjižnica Celje
andreja.videc@knjiznica-celje.si

Dokument *Strateške usmeritve na področju IKT v splošnih knjižnicah za obdobje 2019–2028* je nastal z namenom slovenskim splošnim knjižnicam olajšati sledenje trendom razvoja informacijsko-komunikacijske opreme, informacijske varnosti ter kompetenc zaposlenih in uporabnikov na tem področju.

Dokument je pripravila ožja delovna skupina v okviru skupine sistemskih administratorjev, ki je delovala kot del koordinacije osrednjih območnih knjižnic (v nadaljevanju OOK) v NUK-u. Ožjo delovno skupino so sestavljale: Manica Čelik (Mestna knjižnica Kranj), Janja Petek (Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem), Irena Sirk (Mariborska knjižnica) in Andreja Videc (Osrednja knjižnica Celje). Končno različico dokumenta, ki je objavljen na: https://www.nuk.uni-lj.si/sites/default/files/dokumenti/2019/ook_strat.pdf, je potrdila skupina direktorjev in koordinatorjev OOK na sestanku 9. aprila 2019 v NUK-u.

Dokument je nastal na podlagi analize stanja opreme IKT, kot je razvidno iz popisov stanja opreme v slovenskih splošnih knjižnicah, izvedenih v letih 2010 in 2014, za stanje na zadnji dan predhodnega leta, ter ankete, prilagojene po zasnovi Črta Ambrožiča, ki je v magistrski nalogi *Knjižnice in zagotavljanje informacijske varnosti v elektronskem okolju* (2017) ugotavljal, koliko slovenske knjižnice zagotavljajo informacijsko varnost. Z anketo, prilagojeno splošnim knjižnicam, smo pridobili podatke od vseh desetih osrednjih območnih

knjižnic. Analiza je na splošno potrdila, da vzdrževanje informacijskih sistemov v splošnih knjižnicah poleg vzdrževanja strojne opreme zahteva tudi upravljanje informacijske varnosti in izobraževanje zaposlenih na tem področju ter da je popise s področja upravljanja informacijskih sistemov smiselno izvajati vsaj na štiri leta in jih ovrednotiti s priporočili *Strokovnih priporočil in standardov za splošne knjižnice za obdobje 2018–2028* (2018) ter s smernicami IFLA za tekoče obdobje.

Strateške usmeritve so razdeljene na pet strateških področij, ki zajemajo: človeške vire, izobraževanje, opremo, financiranje in informacijsko varnost. Avtorice so za vsako strateško področje definirale strateške cilje, predvidele ukrepe ter določile kazalce za merjenje.

Pri področju **človeški viri** dokument opozarja na pomen zagotavljanja kadrovskih virov za izvajanje nalog, ki jih prinaša področje tehnološkega razvoja in storitev v digitalnem okolju, na skrb za redno usposabljanje zaposlenih, ki delajo na področju IKT, ter na izmenjavo izkušenj in dobrih praks. Avtorice so predlagale model za izračun potrebnega kadra s področja IKT za posamezno splošno knjižnico, ki upošteva število zaposlenih, število tehnične opreme, število strežnikov, število knjigomatov, število izposojevališč ter število potencialnih uporabnikov. Model izračuna potrebnega števila zaposlenih na področju IKT predstavlja

prvi tovrstni model v Sloveniji. Temelji na izkušnjah in praksah v splošnih knjižnicah ter na parametrih, ki jih knjižnice vsako leto posredujejo v sklopu statističnih meritev. Za vsakega od kazalcev je predlagana lestvica uteži, ki omogoča knjižnici izračun potrebnega kadra za upravljanje IKT.

Področje **izobraževanje** želi doseči celovit razvoj veščin digitalne pismenosti vseh zaposlenih v knjižnici. Vsi zaposleni morajo biti sposobni uporabljati sodobno tehnologijo IKT brez težav, zato je treba razvijati in promovirati e-storitve ter širiti in spremljati digitalne kompetence zaposlenih. Zaposleni za upravljanje IKT morajo nuditi ustrezno podporo strokovnim delavcem pri usposabljanju uporabnikov.

Sodobne knjižnice si brez kakovostne, dobro vzdrževane in posodobljene **opreme** ne moremo več predstavljati. Področje opreme je zato usmerjeno v načrtovanje, redno vzdrževanje in posodabljanje informacijskega sistema, zagotovitev širokopasovne povezave in brezžičnega omrežja v vseh enotah knjižnice, zavezo, da knjižnice uporabljajo vse temeljne segmente v sistemu Cobiss, vzpodbujajo avtomatizacijo knjižničnih storitev, z uporabo mobilne in spletne tehnologije uporabnikom omogočijo

lažjo in hitrejšo pot do knjižnice in njenih storitev, ter v spodbujanje uporabe storitev v oblaku.

Dokument opozarja tudi na problem **financiranja**. Strateški cilji področja poudarjajo pomen načrtovanja finančnih sredstev za nakup in posodabljanje opreme IKT, iskanje nadomestnih možnosti financiranja ter pomen partnerskega sodelovanja in iskanje skupnih rešitev s partnerskimi organizacijami, kot sta IZUM, Arnes ipd.

Kot smo poudarili že v uvodu, je področje **informacijske varnosti** tako za splošne kot vse ostale vrste knjižnic ključno za njihovo poslovanje. Kot logično posledico dokument predvideva izdelavo politike informacijske varnosti na ravni posamezne splošne knjižnice in poenoteno upoštevanje standardov s tega področja na ravni vseh slovenskih splošnih knjižnic.

Od predstavitve in sprejetja dokumenta je minilo že več kot leto dni. Kljub dokaj natančno določenim aktivnostim za uresničitev načrtanih strateških ciljev v dokumentu opazimo, da začetni koraki k postopni uresnitvi še niso bili storjeni. Ob krizi z epidemijo COVID-19 je zamrla tudi koordinacija posebnih nalog OOK in s tem delovnih skupin, zato upamo, da se uresničevanje strateških usmeritev začne čim prej. ●

Kljub dokaj natančno določenim aktivnostim za uresničitev načrtanih strateških ciljev v dokumentu opazimo, da začetni koraki k postopni uresnitvi še niso bili storjeni.

»Igrača ni samo igrača«

2. srečanje igrotekarjev Slovenije, 19. marec 2019

Mateja Klarič

Mestna knjižnica Ljubljana
mateja.klaric@mklj.si

V Mestni knjižnici Ljubljana smo organizirali 2. srečanje Igrotekarjev Slovenije. Prvo srečanje je potekalo leta 2012, organizirali so ga knjižničarji Mariborske knjižnice. Tokratno srečanje je potekalo v Igroteki Mestne knjižnice Ljubljana, krajevni Knjižnici dr. France Škerl.

V slovenskem prostoru je v tem času nastalo v knjižnicah več novih igrotek in želeli smo si ponovnega srečanja s knjižničarji, ki se ukvarjajo z igračami ali se na to pripravljajo. Na posvetu smo predstavili strokovne prispevke, ki nakazujejo možno smer razvoja igrotekarstva v Sloveniji, kar izraža naslov srečanja »Igrača ni samo igrača«. Tako smo slišali prispevka o Igroteki Mestne knjižnice Ljubljana ter o sobivanju tipnih slikanic in taktilnih igrač v Mariborski knjižnici, poučili smo se o uporabi igrač v delovni terapiji ter spoznali trende v igranju družabnih iger. Predstavil se nam je tudi Inštitut za razvoj igrač, ki ima pomembno vlogo za razvijalce in proizvajalce igrač v Sloveniji.

Povzetki prispevkov na srečanju

Prispevek »30 let Igroteke Mestne knjižnice Ljubljana«

Mateja Klarič, vodja Igroteke, je v prvem prispevku predstavila 30 let dela z zbirko igrač v Mestni knjižnici Ljubljana. Glavni namen vključevanja igrač v knjižnično zbirko je bil predvsem socialni vidik, saj knjižnica z Igroteko ponuja možnost igranja s skrbno izbranimi kakovostnimi igračami vsem otrokom ne glede na socialni status družine ali vključenost v vrtec. Otroke so želeli učiti, da je treba igrač deliti in

da je z njimi treba skrbno ravnati. Pri izboru igrač so se osredotočali na kakovostne igrač iz različnih skupin po pedagoški klasifikaciji. Tako se je poudarjal pomen igre in igrač za otrokov razvoj ter kakovostno preživljanje prostega časa družine. Knjižničarki takratne Knjižnice Bežigrad, vodja mladinskega oddelka Neda Isaković in direktorica Alenka Zupan, sta se z zbirko igrač srečali na obisku v pobrateni knjižnici Medveščak iz Zagreba in takoj po vzoru dobre prakse začeli kupovati igrač. Prve igrač so začeli izposojati novembra 1988.

Trenutno v Mestni knjižnici Ljubljana obstajajo tri zbirke igrač, ki so namenjene izposoji: Igroteka v krajevni knjižnici dr. Franceta Škerla (2000 igrač), Igroteka v krajevni knjižnici Škofljica (120 igrač) in Igroteka v območni enoti Knjižnici Bežigrad (70 igrač). V zadnjem obdobju se vsebina zbirke intenzivno bogati in nadgrajuje. Pripravljajo in izpostavljajo se različne posebne zbirke, kot so Igrače Montessori, Igrače za opismenjevanje v prvi triadi OŠ in Zbirka za igranje na prostem. Ob umestitvi igrač Montessori v zbirko so se posvetovali s strokovnjakinjo, ki je svetovala nabor najprimernejših igrač, ki bi jih bilo smiselno kot temeljne uvrstiti v izbor. Igrače so posebej označene s primernim logom, vsaka ima ustrezno geslo v katalogu. Igrače za opismenjevanje so se vključile v zbirko zaradi stalnega povpraševanja po tovrstnih pripomočkih in ob povečani produkciji

slovenskih proizvajalcev. Celotna zbirka je strokovno zasnovana in preverjena v praksi. Vključuje igre in pripomočke za razvijanje grafomotoričnih spretnosti, začetno pisanje, učenje branja, krepitev besednega zaklada, učenje poštevanke, urjenje vidnega, slišnega in tipnega spomina. Zbirka za igranje na prostem je sestavljena iz večjih, predvsem gibalnih iger, ki jih uporabljamo na vseh večjih zunanjih prireditvah v mreži MKL. V prihodnje želijo vzpostaviti več premičnih zbirk igrac za manjše krajevne knjižnice.

Poleg izposoje igrac v okviru Igroteke prirejajo redne mesečne dejavnosti: igralne urice, ustvarjalne urice ter dvakrat letno izmenjavo igrac. Vsako leto delo Igroteke predstavijo dijakom Srednje vzgojiteljske šole v Ljubljani. Po večjih knjižnicah MKL potekajo delavnice legozgodb, katerih namen je razvijati lastne zgodbe ob uporabi legokock, spodbujati veščine govora in pripovedovanja. V Mediateki Knjižnice Otona Župančiča je za čitalniško izposajo na voljo pester nabor iger za igranje družabnih iger za odrasle; tam pripravljajo tudi turnirje igranja družabnih iger.

Prispevek »Uporaba igrac v delovni terapiji«

Lea Šuc, delovna terapevtka na URI Soča, nam je predstavila uporabo igrac v delovni terapiji. Delovni terapevt je zdravstveni delavec, ki omogoča, da se ljudje kljub okvaram vključujejo v vsakodnevne aktivnosti. Delovna terapija otroku in mladostniku z motnjami v razvoju pomaga, da se čim uspešneje vključi v vsakdanje življenje in izvaja aktivnosti na področju skrbi zase, igre in prostega časa. Delovna terapija je vedno individualno prilagojena otrokovim potrebam in sposobnostim. Ameriško združenje delovnih terapevtov definira igro kot dejavnost, pri kateri gre za spontano ali organizirano dejavnost, ki omogoča zadovoljstvo, zabavo, veselje in razvedrilo. Igra je v delovni terapiji medij. Uporabljajo jo kot aktivnost za ocenjevanje in spodbujanje razvoja.

Glavni namen vključevanja igrac v knjižnično zbirko je bil predvsem socialni vidik, saj knjižnica z Igroteko ponuja možnost igranja s skrbno izbranimi kakovostnimi igracami vsem otrokom ne glede na socialni status družine ali vključenost v vrtec.

Otroci z motnjami v razvoju lahko imajo fizične, socialne in osebne ovire, ki preprečujejo možnost igre. Delovni terapevt se osredotoča na otrokovo zmožnost in potencial za igro ter se zavzema za okolje, v katerem ni socialnih, fizičnih, kulturnih in političnih ter zakonskih ovir za osebe z invalidnostjo. Pri gibalno oviranih otrocih so potrebne prilagoditve igrac.

Pomembno je, da so igrace velike, da lahko otrok poseže po njih s celo roko. Tako so za delovno terapijo primerne taktilne igrace in zvočne knjige z velikimi tipkami, da jih lahko otrok pritisne s celo roko. Zaželeno je, da so zvoki enostavni in takoj prepoznavni. Vedno se pri otroku začne najprej krepiti groba motorika, kajti na njej temelji razvoj fine motorike. Velikost igrace je pomembna tudi pri soročnem dvigovanju predmeta. Delovni terapevti pri svojem delu redno uporabljajo tudi inštrumente – tamburine, kislofone. Držala na paličicah še posebej odebelijo, da jih otroci lažje primejo in držijo. Uporabljajo tudi razne igrace za rezanje, ki vsebujejo lesene nože, predmeti pa so staknjeni z ježki.

Kadar imajo otroci težave z vidnim razločevanjem, jim ponudijo barvno

kontrastne igrace (črno/bela, modro/rumena). Pripomočke izbirajo glede na obliko, da jih lahko otroci uporabljajo iz sedečega položaja, stoje ali kleče. Uporabljajo jih lahko kot oporo pri hoji, tako da jih potiskajo pred seboj, kadar je potrebno, vozičke še dodatno obtežijo.

Terapevt vedno razmisli, katero igraco bo priporočil pri določenem pacientu glede na to, kaj želi z njo doseči in narediti. Odloča se glede na socialni, čustveni, senzorni in gibalni vidik.

Prispevek »Sobivanje taktilnih igrac in tipnih slikanic v Mariborski knjižnici«

Maja Logar, vodja Službe za mlade bralce, in Tanja Vreš sta predstavili Igroteko Nova vas, ki je enota Mariborske knjižnice. Leta 1980 sta Anica Jurkovič in Sonja Matijevec kupili prvo igraco za Mariborsko knjižnico, ker sta se kot mladinski knjižničarki zavedali povezave med igracami in knjigami. Bili sta v stiku s Knjižnico Medveščak v Zagrebu. Igroteka je zaživela leta 1992 v Knjižnici Nova vas. Ob začetku je imela 1618 igrac, sedaj jih ima 5500. Pomen igroteke je izjemen, saj so igrace enakovredno knjižnično gradivo in širijo knjižnično ponudbo. Knjižnica omogoča dostopnost igrac vsem otrokom. Nahaja se v središču stanovanjskega naselja, blizu vrtcev, osnovne šole in šole s prilagojenim programom. Igrace so v prostem pristopu, uporabniki jih lahko raziskujejo s pomočjo knjižničarja. Urejene so po pedagoških merilih in starostnih stopnjah. Zelo je poudarjena vsebinska obdelava.

Tanja Vreš je predstavila igraco Čutna pot in način, kako se lahko uporablja v igri: otrokom zavežejo oči, ko bos ali v nogavicah stopajo po čutni poti. Takrat jim dajo v roke pomanjšane diske čutne poti, da z dlanmi poiščejo vzorec, kot so ga čutili s stopali na nogah. Predstavila je še igraci Taktidomino, to je domino z različnimi materiali, in Taktiform, domino z oblikami, ki se sestavljajo skupaj.

Igranje družabnih iger pomeni strukturirano druženje, pri katerem se ustvarjajo nova doživetja. Pri igranju smo enakovredni, saj veljajo enaka pravila za vse udeležence.

Zagovarjajo stališče, da je k igraču nujno treba ponuditi knjigo. Maja Logar je na primeru knjige *Lov na medveda*, ki govori o raziskovanju, bližini doma in varnosti, prikazala, kako se lahko med pripovedovanjem pravljice uporabijo didaktični materiali.

Pokazala je priredbo klasične slikanice v tipno slikanico in jo opisala. Ta je v prečnem formatu ter sledi estetskim načelom za slepe in slabovidne otroke. Tipne slikanice morajo biti estetske, saj imajo nekateri otroci še nekaj odstotkov vida. Ima aktivno ilustracijo in je na meji z igroknjigo. To so večplastne slikanice, ki omogočajo delo z različnimi uporabniki.

Mariborska knjižnica sodeluje s Pedagoško fakulteto v Mariboru in Aksinjo Kermauner. Ob njihovem sodelovanju nastaja prva zbirka tipank za slepe in slabovidne otroke v Sloveniji. Študentje napišejo zgodbo in sami pripravijo ilustracijo. Zapis je prenesen v slovensko brajico, v Mariborski knjižnici pa poskrbijo za vsebinsko obdelavo gradiva.

Prispevek »Prelet čez sodobne družabne igre«

Samo Oleami je član društva Igrolog – društva za promocijo kulture igranja namiznih iger. Društvo obstaja od leta 2014, organizirajo redne dogodke za odrasle in delavnice za osnovne šole ter letni dogodek Tabletop day. Ljudem želijo približati sodobne družabne igre.

Igranje družabnih iger pomeni strukturirano druženje, pri katerem se ustvarjajo nova doživetja. Pri igranju smo enakovredni, saj veljajo enaka pravila za vse udeležence. Pri otrocih je treba povezovati tudi prosto igro, šele potem so na vrsti strukturirane igre. Pravila za otroške igre so preprosta, za odrasle pa so izjemno natančna in strukturirana. Odrasli so nasičeni z delom za računalnikom in si želijo družbe. V nadaljevanju je razvrstil tipe iger in nekatere tudi predstavil.

Hitrostne igre: Dobble, Jungle Speed, Dr. Eureka, Set, Ghost. Primerne so takrat, ko je na voljo malo časa.

Idealne so za mladinske centre, ker udeleženci pridejo vanje samo za kratek čas in pogosto hitro odidejo.

Igre zlaganja: Mikado, Tier auf Tier. Spodbujajo prostorske predstave, mirne roke, imajo malo pravil.

Igre frcanja: Večkrat se igraš, boljši postajaš, lahko se prirejajo turnirji.

Spomin: Igre te vrste lahko igrajo otroci in odrasli.

Vrzi kocko in premakni (»Roll & move«): Spinderella, Labirint. Trajajo lahko dlje časa. Zelo dobro se obnesejo pri igranju en starš, en otrok.

Družabne igre »partygames« za odrasle: Codenames, Dixit, The Mind, Times up, Activity. Pravila so lahko zelo obsežna, dostikrat pa obstajajo tudi povzetki pravil, ki so večinoma v angleščini. Na spletu obstajajo videopredstavitve iger.

Socialna dedukcija: Fake artist, Werewolves, The Assistance. To so igre laganja in odkrivanja lažnivcev, ki so izrazito popularne pri študentski populaciji.

Trgovanje, pogajanje: Catan, Bohnanza, China Town, Intrigue, Diplomacy.

Dražbe: No thanks, For sale.

Izzivanje sreče: Incan Gold, Pyramid.

Igre napadanja: Bang. King of Tokyo. Surviving.

Sodelovalne igre: Pandemic. Forbidden Island. Leo. Hanabi. Vsi sodelujejo med seboj in ne tekmujejo.

Dva izvora družabnih iger sta se razmahnila v 90. letih prejšnjega stoletja, nemška in ameriško-britanska šola. Ameriško-britanska šola: igre se igrajo zvečer, po službi, predvsem jih igrajo študentje in odrasli, običajno je potreben denarni vložek. Pravila so zapletena. Razvile so se »war games«, ki so simulacije zgodovinskih bitk, Roleplaying games – igranje vlog, Ameritrash – igra ameriškega sloga, Collectable cardgame – zbiranje kart, Tabletop minis – igre z miniaturnimi, 18xx – igre delniškega trga s tematiko železnic.

Nemška šola: v nemškem prostoru je kultura igranja družabnih iger zelo močna. Nemška industrija iger se je razvila s pomočjo nagrade »Spiel des Jahres« (igra leta), ustanovljene leta 1979. Posebnosti nemških iger: igrajo se v družinskem krogu, babice z vnuki, starši z otroki. Imajo dobro napisana pravila. Težnja je vključiti čim več igralcev različnih ravni sposobnosti. Igre so dostopne otrokom, vendar so hkrati zanimive in v izziv odraslim. Najbolj znane in prodajane nagrajene igre Spiel des Jahres so: Naseljenci otoka Catan, Carcassonne, Ticket to ride. Od leta 1989 obstaja tudi nagrada »Kinder Spiel des Jahres« (igra leta za otroke).

Prispevek »Inštitut za razvoj igrač«

Klavdija Höfler je direktorica Inštituta za razvoj igrač, ki je zasebni nepri-dobitni zavod, ustanovljen leta 2014.

Naredili so manjšo raziskavo trga v Sloveniji in tujini. Opredelili so cilje, prednosti, priložnosti in težave. Ugotovili so, da v Sloveniji ni institucije, ki bi celostno pomagala proizvajalcem igrač, ni skupnega mrežnega in promocijskega kanala za oblikovalce, razvijalce in proizvajalce igrač. Ni na enem mestu zbranih informacij o storitvah, ki jih ponuja slovenski trg z igračami. Premalo je ozaveščanja glede varne uporabe igrač in uporabe škodljivih materialov v izdelkih. V Sloveniji manjka model razvoja igrač.

Poslanstvo zavoda je pomagati pri razvoju igrač, ki bodo zdrave in varne za otroke. Osnovni cilj zavoda je strokovno in znanstveno raziskovanje ter razvijanje inovativnih rešitev na področju igrač. Storitve Inštituta za razvoj igrač: proces razvoja igrače, osnovno svetovanje glede izdelave igrače, prototipiranje, testiranje, zaščita izdelka, razvojno-psihološka ocena igrač, fotografiranje, modeliranje, prodaja in promocija.

Med izvajanje aktivnosti lahko štejemo spletno trgovino <http://slovenske->

igrace.eu, dobrodelne projekte in spletno knjižnico z uporabnimi povezavami. Približno enkrat tedensko obveščajo o poslovnih priložnostnih, prihajajočih dogodkih, produktih in storitvah inštituta, vabilih na različne dogodke, posebnih ponudbah in najnovejših informacijah. Pomagajo pri skupnem nastopu slovenskih proizvajalcev igrač na največjem mednarodnem sejmu igrač v Nürnbergu.

Zaključek

Po končanih predstavitev prispevkov smo si ob okrogli mizi izmenjali izkušnje, ki jih imajo knjižnice z zbirkami igrač, izpostavili težave in poskusili poiskati morebitne rešitve. Srečanja se je udeležilo skoraj 30 udeležencev iz cele Slovenije. Ugotovili smo, da so igrače dobra dopolnitev osnovne knjižnične dejavnosti, ali kot zbirka za izposajo, čitalniško uporabo ali kot popestritev pravljčnih in ustvarjalnih uric. Veseli nas, da o uvedbi izposoje iger in igrač razmišljajo v več knjižnicah, ki se pripravljajo na adaptacijo in povečanje knjižničnega prostora.

Igrotekarstvo je knjižnična dejavnost, ki v splošnih knjižnicah v zadnjih letih doživlja razmah. Opazili smo, da v splošnih knjižnicah igrače kot gradivo postajajo pomembnejše. Knjižničarji se zavedamo, da so igre in igrače gradivo, ki zagotavlja uporabnikom široke možnosti uporabe. Omogočajo kakovostno preživljanja prostega časa ter se uporabljajo v didaktične in terapevtske namene. Obogatijo preživljanje prostega časa v knjižnicah v igralnih kotičkih in dajejo možnost izvedbe različnih delavnic ali nadgradnjo že obstoječih.

Prisotni knjižničarji smo se strinjali, da ima delo z zbirkami igrač obetajočo prihodnost, predvsem zaradi raznolikih možnosti vključevanja v redno delo in navdušenosti knjižničarjev, ki vedno iščejo nove poti do uporabnikov.●

Igrotekarstvo je knjižnična dejavnost, ki v splošnih knjižnicah v zadnjih letih doživlja razmah. Opazili smo, da v splošnih knjižnicah igrače kot gradivo postajajo pomembnejše.

bodi kul, beri ful

Maja Dretnik

Koroška osrednja knjižnica
dr. Franca Sušnika
Ravne na Koroškem
maja.dretnik@rav.sik.si

Delo z mladimi tako kot v večini knjižnic tudi v Koroški osrednji knjižnici predstavlja izziv, saj je prav njih v knjižnico še vedno najtežje privabiti. Dejstvo je, da splošne knjižnice organizirajo veliko dejavnosti za odrasle in otroke, mladostnikom pa jih namenjajo bistveno manj.

Projekt branja za mlade *Bodi kul, beri ful* je v Koroški osrednji knjižnici v sodelovanju s koroškimi osnovnimi in srednjimi šolami ter dvojezičnimi srednjimi šolami v Celovcu v letu 2019/2020 potekal že tretje leto zapored. Z njim želimo spodbujati bralno motivacijo, seznaniti mlade s kakovostno literaturo in vzgajati bralce za vse življenje. Aktivnost, ki je namenjena mladim od 13. do 18. leta, je potekala od oktobra 2019 do aprila 2020. Pripravili smo jim zanimiv in kakovosten izbor literature. Izbirali so lahko med različnimi literarnimi žanri, kot so zgodbe, pesmi, stripi, in tudi poučnim branjem. Nekateri izvodi knjig so bili dostopni v elektronski obliki v spletni eKnjižnici Biblos, ki so si jih bralci lahko prenesli oziroma izposodili s svojimi prenosnimi napravami (e-bralniki, pametnimi telefoni, tablicami in računalniki). Prav tako smo pripravili zgibanke, pri katerih smo bili

pozorni tako na vsebino kot oblikovanje, saj smo želeli, da so mladim privlačne tudi na pogled. Sodelujoči so morali prebrati najmanj tri knjige s priporočenega seznama ter o njih v zgibanko napisati osnovne podatke, svoje misli in knjigo oceniti. Zgibanko so lahko oddali v Koroški osrednji knjižnici in njenih enotah ter v osnovnošolskih in srednješolskih knjižnicah Koroške. Dostopna je bila na spletni strani Koroške osrednje knjižnice, kar se je izkazalo kot pozitivno predvsem v obdobju koronavirusa, saj je veliko sodelujočih na ta način dobilo potrebne informacije in hkrati izpolnilo obrazec.

Vsako leto ob zaključku naredimo analizo, na podlagi katere dobimo povratno informacijo o tem, katere knjige so bile najbolj brane in kakšno oceno so mladi bralci podali. Vse sodelujoče povabimo na zaključno prireditev, na kateri jim podelimo priznanja in manjše praktične nagrade. Te smo jim podelili tudi

letos, čeprav je predvidena zaključna prireditev v aprilu s povabljenima gostoma Cirilom Horjakom in Anjo Štefan odpadla.

Veseli nas, da pri projektu sodeluje vedno več učencev in dijakov koroških osnovnih in srednjih šol. Vsako leto se pridruži kakšna nova šola. Letos so se za sodelovanje odločili še zamejci, in sicer je sodelovalo kar 70 dijakov Dvojezične zvezne trgovske akademije Celovec in ZG/ZRG Celovec.

Želeli smo, da mladi ta projekt vzamejo za svojega, zato so sami izbirali njegovo ime. Na začetku smo ga poimenovali Branje za mlade: ... *izBERI mi ime* ... Med bralno akcijo je potekalo zbiranje predlogov za njegov slogan, saj je bilo ... *izBERI mi ime* ... začasno ime projekta. Vse sodelujoče smo povabili, da posredujejo iskrive in izvirne ideje za novo ime. Žirija je med prispelimi predlogi izbrala slogan *Bodi kul, beri ful*, avtorico pa nagradila s tabličnim računalnikom. Za izbiro slogana je bilo po mnenju žirije odločilno dejstvo, da že samo ime pove, katero ciljno skupino nagovarja, in da se ta z njim identificira.

V novi sezoni (v obdobju oktober 2020–april 2021) bo projekt zaradi vedno večjega zanimanja in odziva

postal skupni projekt splošnih knjižnic koroškega območja, ki ga bodo izvajale vse koroške splošne knjižnice, in sicer: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, Knjižnica Ksaverja Meška Slovenj Gradec, Knjižnica Dravograd ter Knjižnica Radlje ob Dravi. Vsaka od njih bo na svojem območju poskrbela za sodelovanje s šolami. Projekt bomo nadgradili s knjižnim čvekom, pogovorom o knjigi oziroma knjigah s seznama. Tega bomo pripravljale koordinatorke posameznih knjižnic in ga izvajale v sodelovanju s šolami. Aktivno sodelovanje vseh koroških splošnih knjižnic bo vsekakor prispevalo k večji vključenosti mladih v dejavnosti knjižnice in soustvarjanje knjižničnega programa.

Čeprav bo to skupni projekt splošnih knjižnic koroškega območja, bomo zgibanke še naprej pripravljali v Koroški osrednji knjižnici, prav tako bo poenotena celostna podoba projekta.

Veseli smo, da so se mentorji (učitelji, profesorji slovenščine in šolski knjižničarji) projektu zelo naklonjeno odzvali, saj so na večini šol ta projekt vnesli v letni delovni načrt.

Tudi naše izkušnje so pokazale, da je mlade generacije treba aktivno spodbujati k branju, zato so pomembne tako promocija bralne kulture kot tudi dejavnosti, ki se morajo prilagajati njihovim željam in potrebam. Namen projekta *Bodi kul, beri ful* je vsekakor privabiti v knjižnice in k branju čim več mladih ter tudi na ta način širiti bralno kulturo med njimi. ●

Veseli nas, da pri projektu sodeluje vedno več učencev in dijakov koroških osnovnih in srednjih šol. Vsako leto se pridruži kakšna nova šola. Letos so se za sodelovanje odločili še zamejci, in sicer je sodelovalo kar 70 dijakov Dvojezične zvezne trgovske akademije Celovec in ZG/ZRG Celovec.

Kako smo sodelovali ... in pridobivali domoznansko gradivo

Nejc Perko

Knjižnica dr. Toneta Pretnarja, Tržič
nejc.p1@gmail.com

V tem članku bi rad predstavil primer sodelovanja z drugimi organizacijami, in sicer pri zbiranju, predstavljanju in digitalizaciji kulturne dediščine. Potencialne partnerje in načine sodelovanja določajo tudi *Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (za obdobje 2018–2028)*, ti so »Posamezniki, nevladne in druge organizacije itn. (pridobivanje gradiva). Izobraževalne organizacije (usposabljanja). Organizacije s področja kulture in izobraževanja ter druge organizacije (promocija). Muzeji, galerije, arhivi, posamezniki in drugi (sodelovanje pri zbiranju, predstavljanju in digitalizaciji kulturne dediščine). Lokalni mediji. Sodelovanje knjižnice v projektih lokalne skupnosti.«

Največji domoznanski projekt, ki smo ga v preteklih letih izvedli, je bila nedvomno izdaja knjige *Takole je bilo včasih u Vóm: spomini na Lom pod Storžičem, ljudi, njihovo delo in življenje* leta 2017. Bila je plod sodelovanja knjižnice in Tržiškega muzeja. Idejo za nastanek knjige je dala direktorica knjižnice na enem od obiskov pri Janezu Slaparju

- Temšaku, domačinu iz Loma pod Storžičem, ki že celo življenje zbira utrinke iz zgodovine in nekdanjega življenja svoje vasi. Ob pogledu na količino gradiva je bilo jasno, da bomo sami projektu težko kos, zato smo se povezali s Tržiškim muzejem. Od avtorja smo dobili rokopise in fotografsko gradivo v fasciklih. Začelo se je s pretipkavanjem gradiva, ki ga je opravila Teja Zibler, takratna prostovoljka v knjižnici. Opravila je težaško delo, saj se

■ Na predstavitvi knjige *Takole je bilo včasih u Vóm*. Lom pod Storžičem, 20. 6. 2017. Fotografija: Mirko Kunšič

je poleg prebijanja skozi rokopis spopadala tudi z narečnimi izrazi. To je bilo tudi nam, uredniškemu odboru, precejšen izziv, kar smo reševali sproti na konzultacijah z Janezom Slaparjem. Sledilo je urejanje gradiva v smiselno celoto, kar je bilo v veliki večini delo kustosa Tržiškega muzeja, dr. Bojana Knifica. Urejeno gradivo smo v uredniški odbor dobivali sproti v vpogled in odpravljali pomanjkljivosti.

Jedro moje naloge je bilo urejanje slikovnega gradiva, saj je bil sklep odbora, da mora biti knjiga bogato opremljena s fotografijami. Tako na 415 straneh najdemo 350 fotografij, ki so močan adut knjige, predvsem zaradi svoje redkosti. Poleg fotografij, ki jih je avtor kot ljubiteljski fotograf posnel v 50., 60. in 70. letih 20. stoletja, so tudi slike iz starejšega obdobja, ki jih je pridobil od sovaščanov. Za digitalizacijo gradiva smo uporabili optični bralnik z možnostjo visoke kakovosti pretvorjene slike. Opremiti jih je bilo treba z datumom, lokacijo, opisom ... Knjiga je nastajala približno dve leti. Seveda je sodelovanje potekalo tudi pri financiranju projekta, pri čemer so se nam pridružili tudi Občina Tržič in zasebni sponzorji. Obsežno delo smo predstavili v napolnjenem Kulturnem domu Lom pod Storžičem. Naklada 300 izvodov je pošla v nekaj tednih, dogovarjamo se za ponatis.

Z muzejem smo v letu 2016 organizirali tudi razstavo »Prišli so v Tržič in pustili sledi ...«, s katero smo sledili temi Domoznanskega septembra, in sicer migracijam v pozitivni luči. Predstavili smo (nekateri) posameznike, ki so se v Tržič priselili od drugod, tu pa so s svojim delovanjem pustili svoj pečat. Predstavili smo jih s kratkim opisom, knjižnim gradivom domoznanskega oddelka knjižnice in artefakti muzeja. Razstavo smo pripravili v Kurnikovi hiši ob koncu avgusta, tako da smo sodelovali tudi na Šušarski nedelji, najodmevnejši tržiški prireditvi, ki pripelje v mesto tudi največ obiskovalcev.

S tovrstnimi projekti je knjižnica pridobila veliko domoznanskega gradiva, ki še čaka na obdelavo in uvrstitev med knjižnično gradivo.

Razstavo smo izkoristili tudi za promocijo spletnih portalov Kamra.si in dLib.si na plakatih in z dostopom prek prenosnih računalnikov.

V naši knjižnici se je oglašil vodja Območne izpostave Javnega sklada Republike Slovenije za kulturno dejavnost Boris Kuburič in predlagal sodelovanje pri raziskovanju domoznanskih tem. Teh bi se lotevali periodično pod skupnim imenom *Gor pa dol po pvac*. Tak naslov je nosila v osemdesetih letih 20. stoletja priljubljena oddaja na Radiu Tržič (danes Radio Gorenc), ki jo je vodil novinar Milan Krsnik, v njej pa se je loteval lokalnih domoznanskih tem. Naj dodam, da je ljudsko »pvac« uradno Trg svobode, t. i. center mesta in vsega dogajanja v Tržiču, hkrati pa tudi kraj, kjer izveš resnične in manj resnične lokalne novice. To je zelo posrečen naslov, ki ga lahko razumemo kot sprehajanje po mestu in ob tem poižvedovanje za informacijami. Enako lahko rečemo tudi za idejo, da bi se tako imenovali domoznanski večeri v naši knjižnici.

Boris Kuburič se je tudi sicer dejavno vključil v pripravo in izvedbo teh večerov. Poleg tega, da je dober poznavalec zgodovine in prebivalcev mesta, nam je na razpolago dal tudi bogat arhiv JSKD. Povezal nas je tudi z ljudmi, ki razpolagajo z gradivom, zanimivim za našo domoznansko zbirko. S tovrstnimi projekti je knjižnica pridobila veliko

domoznanskega gradiva, ki še čaka na obdelavo in uvrstitev med knjižnično gradivo.

Do sedaj smo pripravili štiri tovrstne domoznanske večere. Na prvem (2016) smo se lotili 90. obletnice povišanja Tržiča iz trga v mesto. Poudarek je bil na tem, da je Tržič postal mesto leta 1926, in ne 1492, ko je bil povišan v trg, kar se v javnosti večkrat zameša. Poudarili smo vlogo, ki jo je imel takratni tržiški župan Ivan Lončar pri tem dogodku. S to zanimivo temo se je ukvarjalo že več domačinov, vendar večinoma niso prišli daleč, kar je posledica skopih dokumentov. Zahvaljujoč digitaliziranim spletnim arhivom (npr. dLib.si, Gorenjski glas) je nastala zanimiva zgodba, ki je v precejšnji meri odgovorila tudi na vprašanje osnovne problematike teme – zakaj pomanjkanje virov. Obenem pa je bila dobra promocija Digitalne knjižnice Slovenije dLib.si. Predstavljena je bila na domoznanskem večeru *Tržičan je postal meščan* in objavljena v lokalnem časopisu Tržičan in na spletnem portalu Kamra.si.

Na naslednjih večerih smo obravnavali pestro dogajanje na področju kulture po drugi svetovni vojni pod naslovom »Bili so igralci/igralke«. Danes si je težko predstavljati, kako povezano je bilo nekoč tržiško gledališče z mestom in obratno. Obiskali smo še živeče protagoniste ali njihove sorodnike, pri tem pa izvedeli še za številna nova imena, povezana z gledališčem. Nabrali smo tudi zajetno količino fotografskega gradiva. Najizrazitejše kulturne delavce smo tudi povabili na okroglo mizo v knjižnico, na kateri so nam predstavili gledališko dejavnost v mestu in njegovi okolici. V veliko pomoč pri pripravi večerov so nam bili spletni arhivi publikacij (Gorenjski glas, Tržiški vestnik), na razpolago smo imeli tudi arhiv Mladinskega gledališča Tržič. Še svež pa je domoznanski večer »Bili so ansambli« s spomini na tržiške instrumentalno-vokalne zasedbe od konca druge svetovne vojne do sedemdesetih let 20. stoletja. ●

Beremo domače v sezoni 2019/2020

Roman Rozina

Mestna knjižnica Grosuplje,
Enota Ivančna Gorica
roman.rozina@gmail.com

Ko so pomurske knjižnice v letu 2017 prvič uvedle domoznansko bralno značko Zakladnice, je bila to za Knjižnico Ivančna Gorica lepa spodbuda, da se tudi pri nas lotimo česa podobnega. Ko smo razmišljali o nazivu tovrstne bralne značke, smo ga povezali s sloganom ivanške občine Prijetno domače in dobili zelo povedno ime Beremo domače. Ker naše kraje najbolj zaznamuje pisatelj Josip Jurčič, smo dodali še njegovo ime, torej: Jurčičeva domoznanska bralna značka Beremo domače.

Projekt domoznanske bralne značke v ivanški knjižnici smo postavili na temelj izredno bogate kulturne dediščine naših krajev, ki je rodila tudi mnogovrstno literarno in drugo knjižno ustvarjalnost. Poleg Jurčiča našo občino zaznamujejo še druga poznana imena iz sveta literature in kulture: Janez Cigler, Miha Kastelic, Ivan Zorec in še mnogi drugi. Ob tem je treba poudariti še izjemno zapuščino virskega mesta iz halštatske dobe, stiški samostan, čebelarje Rožič in še marsikaj drugega.

Še nekaj o organizaciji tega projekta. Najprej je nastala zgibanka z bralnim seznamom, na katerem je bilo za odrasle predlaganih 23 leposlovnih knjig in 11 poučnih, za otroke pa 16 leposlovnih knjig. Odrasli so za pridobitev priznanja

prebrali štiri knjige: tri leposlovne (eno od teh Jurčičevo) in eno poučno, otroci pa tri leposlovna dela. Vse knjige na seznamu smo postavili na police neposredno pri pultu in jih primerno označili. Zanimiv izziv je bil voditi evidenco bralcev: kdor se je odločil za branje, je dobil zgibanko s seznamom, seznam vprašanj za preverjanje prebranega in posebno lepo oblikovano kazalko Beremo domače. Sproti smo spremljali prebrano: v osebne mape bralcev smo vpisovali prebrano, na koncu pa so bralci prinesli izpolnjeno zgibanko z odgovori na vprašanja. Pri tem je treba poudariti zavzet osebni pristop knjižničarjev: od delitve zloženk, osebnega povabila k branju do svetovanja pri izbiri knjig.

Že na Jurčičevem pohodu marca 2019, ki je imel slogan Beremo domače, je naša knjižnica predstavila ta projekt z bralnim seznamom

■ S posnetka zaključne prireditve, Igor Adamič z Muljave se je oblekel v Josipa Jurčiča in napovedal ter zaključil dogodek, vmes je prebral dva odlomka iz knjige *Stopinja v skali*.

in razstavo domoznanskih knjig, čez poletje pa je že potekalo branje. Zanimanje naših uporabnikov je bilo kar precejšnje, kar se tudi izraža v končni statistiki: bralno značko je končalo natanko 30 članov knjižnice: 20 odraslih in deset otrok. Posebej nas veseli, da jih je kar nekaj sodelovalo pri družinski domoznanski znački: to pomeni, da je bral vsaj eden od staršev (ali starih staršev) in vsaj eden od otrok: tako je družinsko bralo sedem otrok, pet mamic in dve babici, kar je skoraj polovica vseh sodelujočih. Kot zanimivost naj povem, da je eden od bralcev kar petkrat opravil bralno značko Beremo domače, kar je vredno vse pohvale! Glede na to, da je potekal projekt Beremo domače šele prvo leto in da Knjižnica Ivančna Gorica ni velika glede na območje, ki ga pokriva, statistika prve sezone vsekakor razkriva dober odziv naših uporabnikov.

Vsi sodelujoči so prejeli priznanja in knjižne nagrade: odrasli knjigo iz Domoznanske zbirke občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje *Lepote in vrednote treh dolin* Željka Kozinca, otroci pa odlično delo Tadeja Trnovška *Zaklad pisarja Bernarda*. Tisti, ki so brali domače družinsko, so prejeli še dodatne knjižne nagrade. Pri vsem tem je zelo pomembno ozaveščanje knjižničnih uporabnikov o potrebnosti branja, sploh branja domačih knjig. V zvezi s tem se nam je oblikoval izraz domoznanska (samo)zavest, kar pomeni, da se ljudje zavedamo svojih korenin, to pa na primeren in dosegljiv način dosežemo z branjem domoznanskih knjig. Spoštovanje tega, kar so nam zapustili naši predniki, nas vodi v zdravo spoštovanje sebe in tudi drugih kulturnih okolij.

Oblikoval se nam je izraz domoznanska (samo)zavest, kar pomeni, da se ljudje zavedamo svojih korenin, to pa na primeren in dosegljiv način dosežemo z branjem domoznanskih knjig.

Zaradi razmer s koronavirusom nismo mogli pripraviti zaključne prireditve v živo, ampak smo dogodek posneli: v prvem delu smo predstavili knjigo Sabine Koželj Horvat Stopinja v skali. Z ilustratorko knjige Anko Koželj Švigelj se je pogovarjala Darja Groznik. Drugi del pa je bil posvečen zaključku domoznanske bralne značke, pri čemer je knjižnica prvič podelila naziv domoznanski ambasador, in sicer tistim, ki še posebej sodelujejo z ivanško knjižnico na domoznanskem področju. Letos sta ga prejela: Anton Drab (posthumno) in Tatjana Kordiš. Posnetek je dostopen na: <https://www.youtube.com/watch?v=DInLHNBU-yU> (Beremo domače: zaključek 19/20 s pisateljico Sabino Koželj Horvat in knjigo Stopinja v skali).

Jeseni letos (2020) se podajamo v novo sezono Beremo domače, ki bo posvečena jubilejnemu Jurčičevemu letu 2021: 140 let od 1. izdaje

Pripovedke o beli kači, 150 let od Jurčičevega začetka urednikovanja Slovenskega naroda in 160 let od njegove smrti. To bo lepa priložnost, da vsi skupaj poglobimo domoznansko samozavest, tudi z branjem domačih knjig. Bralni seznam bo osvežen z novimi naslovi, pri čemer bo zastopan tudi Jurčič z berljivimi deli, ki sicer niso tako poznana, vendar so v marsičem zanimivejša od njegove klasike: npr. Lepa Vida, Rokovnjači, Veronika Deseniška ...

Velik izziv bo sodelovanje s šolami. Če bo dovolj sredstev, upamo, da za projekt Beremo domače pridobimo tudi šolarje, sploh če bo bralna značka vključena v učni proces: morda namesto obstoječe bralne značke ali kako drugače. Če nam bi uspelo prepričati učitelje, da za opravljeno domoznansko bralno značko učence nagradijo tudi z lepo oceno, potem bi bila to še dodatna motivacija za mlade bralce.

Naj prispevek sklenem z ugotovitvijo, da je domoznanska bralna značka lepo uspela in da naši uporabniki radi posežejo po domačih zgodbah, če so jim predstavljene na primeren način. Vsekakor se je najbolj obnesel osebni pristop (nagovor) pri promociji domoznanske literature, kar se potrjuje tudi pri drugih knjižničnih dejavnostih. Knjižničarji smo najuspešnejši takrat, ko se uporabnikom posvetimo osebno: človeški stik še vedno največ velja! ●

Literatura:

- Rituper Rodež, A. N. Naj bodo čim več med bralci: Zakladnice, domoznanska bralna značka. Vestnik, 69 (43), 16.
- Rozina, R. (2018). Domoznanska dejavnost v Knjižnici Ivančna Gorica. Zbornik občin Grosuplje, Ivančna Gorica, Dobrepolje, 30 (2018), 173–188.
- Rozina, R. (2019). Knjižnica Ivančna Gorica na Jurčičevem pohodu. Knjižničarske novice, 29 (1/2), 38.

Urša Pajk

Narodni muzej Slovenije
urska.pajk@nms.si

Branje knjig ni le užitek, ampak tudi zdravilo

Biblioterapija je zdravljenje s pomočjo knjig oziroma z branjem. Izvaja se lahko kot samostojna terapija (svetovalna metoda) ali v kombinaciji z drugimi.

Branje je med našimi priljubljenimi konjički ... Ljudje se še vedno radi potapljamo v zgodbe, samo da eni obračamo liste, drugi pa drsajo po zaslonu elektronskih bralnikov. Knjige nas učijo, nam nekaj sporočajo, predstavljajo »miselno zatočišče«, sprostitev in celo prijatelje ter zaveznike. Ob njih se od srca nasmejimo, razveselimo, razjokamo, razjezimo, zamislimo, umirimo ... Če smo sami, nas doma čaka vsaj knjiga z napeto in zanimivo vsebino, h kateri se zatečemo in nam polepša osamljen večer. Z njimi oziroma glavnimi akterji včasih nevede podoživimo svoje zakopane strahove, čustva, slabe spomine, žalosti in nesreče. Velikokrat med brskanjem po naključju odkrijemo knjižno gradivo, ki nam je pisano na kožo. Ljudje, ki veliko beremo, si pogosto sami pomagamo pri premagovanju življenjskih ovir in kriz. Močna čustva lahko sprožita tudi gledanje filmov in poslušanje glasbe. Vse več se govori o biblioterapiji, čeprav to ni nič novega. Poznali so jo že stari Grki, obudili pa so jo psihiatri za zdravljenje posttravmatskih stanj pri vojakih, ki so sodelovali na krvavi fronti prve in druge svetovne vojne. V Sloveniji jo je v šestdesetih letih 20. stoletja med redne terapevtske dejavnosti uvrstil dr. Janez Rugelj. Danes je tovrstna oblika zdravljenja zelo priljubljena predvsem v Franciji, Angliji in Združenih državah Amerike, poznana pa verjetno skoraj v vseh deželah sveta. Med brskanjem po spletu bomo odkrili, da imamo tudi pri nas na voljo več biblioterapevtov oziroma biblioterapevtk. Knjižničarji lahko izvajajo bibliopreventivo oziroma bibliosvetovanje, biblioterapijo pa izvajajo biblioterapevti. Bibliosvetovanje je izredno učinkovito v programih za otroke, mladostnike, zapornike, socialno ranljive skupine, starostnike, bolnike, žrtve nasilja, begunce in vojne sirote. Nekatere knjižnice to dejavnost ponujajo v okviru bralnih krožkov. Knjižničarska stroka se lahko tega priuči z usposabljanji oziroma ustreznim izobraževanjem,

seveda pa je to povezano tudi z značajem knjižničarja. Bibliosvetovalec naj bi bil empatičen, aktiven poslušalec, več komunikiranja, dober usmerjevalec in nekdo, ki veliko bere in posledično zelo dobro pozna literaturo. Za začetek pa mora imeti veselje do tovrstnega dela z ljudmi.

V zvezi z biblioterapijo bomo zasledili še več izrazov, kot so bibliodiagnostika, biblioprofilaksa, bralni nasveti, svetovanje bralcem, usmerjeno branje, vodeno branje. In kaj dejansko je biblioterapija? Biblioterapija je zdravljenje s pomočjo knjig oziroma z branjem. Izvaja se lahko kot samostojna terapija (svetovalna metoda) ali v kombinaciji z drugimi. Nezavedno oziroma nenačrtovano jo včasih uporabljamo sami, profesionalno pa jo ponujajo usposobljeni terapevti. S pomočjo branja se na zavedni in nezavedni ravni soočimo s svojim čustvenim svetom in se s tem poglabimo v svoje življenje ter nerešene probleme. Z biblioterapijo lahko spremenimo svoje življenje na socialnem, vedenjskem in kognitivnem področju. Knjižno gradivo postane orodje, pripomoček, terapevtsko sredstvo oziroma »zdravilo«, ki ga pomoči potrebnemu predpiše strokovnjak, sam bi namreč težko našel za sebe (svojo težavo) ustrezno knjigo. Na prvi pogled bi si lahko morda mislili, da gre za enostavno terapijo, ampak v vse metode za izboljšanje psihičnega zdravja je treba vložiti veliko časa in truda. Proces je razdeljen v štiri faze: identifikacija, projekcija, katarza in uvod. Pri prvem delu pacient (bralec) ob branju prepozna svojo tegobo, tragičen dogodek iz preteklosti ali osebe, ki nastopajo v zgodbi, poveže s svojo družino, prijatelji, partnerjem, sodelavci, samim seboj in podobno. Brez prvega koraka se ne morejo odviti naslednji. V drugem delu, ki teče skupaj z identifikacijo, bralec svoja čustva in občutenja aplicira na knjižne like. Z njimi sočustvuje, analizira njihova duševna stanja in išče rešitve oziroma izhode iz za njih

težkih situacij, s tem posredno dela na sebi. V tretjem delu doživi katarzo (očiščenje), saj je s pomočjo oseb iz knjig sprostil svojo napetost, se rešil čustvenega bremena, zatajevanih čustev, »fantomov« preteklosti. Obrambni mehanizem, ki ga je skozi leta razvijal, odpade in s tem lahko v varnem okolju steče proces katarze. V četrtem delu je ključen uvid, bralec je začutil probleme knjižnih junakov kot svoje lastne in šele zdaj, ko jih je prepoznal, jih bo v prihodnosti lahko reševal. Kdaj je biblioterapija priporočljiva oziroma učinkovita? Strokovnjaki jo priporočajo pri različnih težavah – depresiji, anksioznosti, različnih odvisnostih, prehranjevalnih motnjah, problemih s komunikacijo, izboljšanju samopodobe, družinskih težavah, žalovanju, življenjskih krizah, dilemah ali prelomnicah, posttravmatskem stresu, pri prebolevanju težkih bolezni (na primer rakava obolenja) in še bi lahko naštevali. Namenjena je vsem generacijam ne glede na poklic ali izobrazbo, obema spoloma in značajsko zelo različnim ljudem. Biblioterapevti pacientom predpisujejo različne knjige, strokovne, leposlovne, poezijo, odvisno od osebe in njenega duševnega stanja, starosti, izobrazbe, življenjskega okolja in še bi lahko naštevali. Tudi pravlјice niso samo za najmlajše, ampak so včasih prav tako učinkovite pri odraslih. Največkrat se strokovnjaki odločijo za romane, saj so le-ti daljši in kompleksnejši, v njih pogosto nastopa veliko različnih oseb, sama zgodba velikokrat »skače« od preteklosti v sedanost, značaji nastopajočih so podani poglobljeno in tako dalje. Sama zvrst ne igra odločilne vloge, najpomembnejši so vsebina, jezik, simbolika in slog pisanja. Pomembno je, da bralec začuti, da z vso svojo bolečino ni sam in lahko stisko deli z drugimi, najprej le s knjižnimi liki, pozneje s terapevtom ali terapevtsko skupino. Biblioterapijo delimo na bralno in interaktivno, prvo izvajamo vsi bralci, druga pa je domena strokovnjakov. Interaktivno ločimo še na dve podzvrsti: klinično in razvojno biblioterapijo. Pri

prvi psihoterapevt, psiholog ali psihiater klientu najprej predpiše določeno publikacijo, potem pa se o prebranem z njim pogovori na štiri oči ali v skupini. Druga je namenjena osebnostni rasti, razvijanju čustvene inteligence, spoznavanju sebe, bližnjih in razumevanju sveta. Le-ta se izvaja v skupinah, šolah, knjižnicah, univerzah za tretje življenjsko obdobje, v klubih ali društvih in podobno. Pri nas so najbolj znana in zelo dobro obiskana srečanja s publicistko in promotorko branja dr. Manco Košir.

Vse več kolegov knjižničarjev/kolegic knjižničark se zanima za bibliosvetovanje; nikakor niso med njimi le zaposleni v splošnih in šolskih knjižnicah, ampak tudi v specialnih. Zanimivo bi bilo, če bi svetovanje s pomočjo branja oziroma knjig postalo sestavni del knjižničarskih aktivnosti, saj bi bilo to zelo dobrodošlo za uporabnike knjižničarskih storitev. Menim, da bi bilo potrebnih več programov oziroma možnosti za izobraževanje bibliosvetovalcev. A včasih se zgodi, da do informacij o tovrstnih usposabljanjih niti ne pridemo, ker se premalo oglašujejo oziroma jih po nesreči spregledamo. Pogled na poklic knjižničarja oziroma knjižničarsko stroko se je v zadnjih letih občutno spremenil. Od osebe, ki je zaposlena v knjižnici, se vse več pričakuje, kar je sicer včasih naporno, ampak nam omogoča tudi osebnostni in strokovni razvoj. Del tega je lahko tudi bibliosvetovanje. Med brskanjem po spletu odkrijemo, da se je o tem že kar veliko pisalo, a po drugi strani je to tema, ki ponuja še veliko novih izzivov in rešitev. Zakaj ne bi zagrizli vanje!?

Na prvi pogled bi si lahko morda mislili, da gre za enostavno terapijo, ampak v vse metode za izboljšanje psihičnega zdravja je treba vložiti veliko časa in truda.

Kaj bi lahko bila glavna tema oziroma sporočilo nove številke?

Ksenija Medved

Vzgoja in spodbujanje kakovostnega branja (vloga knjižničarjev).. Načitanost knjižničarjev, vzgojiteljev in učiteljev, posledično družbe. Kje so nove generacije bralcev. Pomen bralnih klubov. Pomen knjižnic sploh. Ali knjižnice ta hip sledijo trendom ali jih ustvarjajo...

[Všeč mi je](#) · [Odgovori](#) · pred 5 d

Vir:

Komentar članice javne skupine Facebook Knjižničarske novice, 16. 9. 2020

Knjižničarske novice

NARODNA IN
UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

Knjižničar knjižničarju

***6 številc letno
80 avtorjev
40 knjižnic
90 prispevkov
...***

***Kjer Vaše
mnenje šteje!***

**Nova
realnost**